

UNIVERZITA OBRANY
ÚSTAV STRATEGICKÝCH STUDIÍ

**Principy obrany České republiky
„2030“**

Editor:

Vlastimil GALATÍK

Kolektiv autorů:

Libor FRANK

Vlastimil GALATÍK

Petr HLAVÁČEK

Antonín KRÁSNÝ

Veronika MAZALOVÁ

Ivo PIKNER

Karel ZETOCHA

OBSAH

Úvod	5
Vlastimil GALATÍK	
Budoucí bezpečnostní prostředí ČR	7
Petr HLAVÁČEK, Libor FRANK	
Pravděpodobné budoucí operační prostředí, operační požadavky a schopnosti ozbrojených sil ČR	27
Vlastimil GALATÍK, Antonín KRÁSNÝ	
Predikce vývoje obranných zdrojů a technologií	41
Veronika MAZALOVÁ, Ivo PIKNER, Karel ZETOCHA	
Vojensko-politické ambice a principy obrany ČR	63
Vlastimil GALATÍK	
Závěr autorského kolektivu	75
Přílohy	
<i>Přehled použitých zkratk</i>	<i>77</i>
<i>Použitá literatura</i>	<i>78</i>
<i>O autorech</i>	<i>80</i>
<i>Recenzenti</i>	<i>81</i>

Úvod

Vážení čtenáři,

kolektiv autorů podílejících se na zpracování publikace „Principy obrany ČR 2030“ se na následujících stránkách pokouší shrnout nejen již jinde prezentované, ale i vyjádřit vlastní názory na možný vývoj bezpečnostního prostředí a jeho vliv na organizaci obrany státu. Publikace vychází zejména z principů respektujících postavení České republiky ve společenství demokratických zemí a v rámci mezinárodních bezpečnostních organizací. Do úvahy jsou brány národní zájmy ČR, a to nejen z pohledu vojenské obrany, ale i pohledu ekonomického či kulturního. Publikace rozšiřuje řadu nemnoha děl českého původu, které jsou zaměřeny na otázky bezpečnosti a obrany ve vzdálenějším časovém horizontu, přičemž se pokouší definovat, kam se orientovat a jak jednotně postupovat při řešení bezpečnostních problémů, které nás s větší či menší pravděpodobností v budoucnu očekávají. Autoři touto prací částečně navazují na dlouhodobé výzkumné úkoly Ústavu strategických studií prognostického charakteru řešené v letech 2000 až 2008.

První část práce je zaměřena na trendy vývoje bezpečnostního prostředí České republiky a jeho předpokládaný stav v roce 2030. Pro hodnocení a prognózu bylo rozhodující, zda možný vznik krizových situací bude mít přímé nebo nepřímé dopady na bezpečnost státu a zda bude vyžadovat použití ozbrojených sil.

V druhé části je rozebíráno pravděpodobné operační prostředí, jehož definování vychází z části úvodní. Operační prostředí naznačuje, jaké požadavky budou kladeny na budoucí ozbrojené síly, z čehož následně vyplývá, jakými schopnostmi budou muset vojska disponovat, aby mohla rizikům čelit, ať již samostatně nebo v rámci kolektivního pojetí obrany.

Významným faktorem ovlivňujícím obranyschopnost státu i v budoucnu zůstanou obranné zdroje, jejichž predikcí se zabývá část třetí. Velmi pravděpodobně se dále prohloubí deficit v oblastech lidských, finančních a materiálních zdrojů, ale na druhou stranu pravděpodobně také zesílí objektivní tlaky na výši nákladů vynakládaných na obranu a na celkovou modernizaci ozbrojených sil. Velký význam sehraje i orientace na nejmodernější technologie, které mohou eliminovat deficity v disponibilních lidských zdrojích i zvýšit operační efektivnost sil.

Z výše uvedených statí jsou vyvozeny závěry a zásady, které mohou být charakteristické pro budoucí vojensko-politické ambice a řada samotných principů, na kterých by mohla být v budoucnu založena obrana ČR. Principy jsou definovány velmi obecně, což odpovídá úrovni poznání budoucnosti, ale na druhou stranu dostatečně precizně tak, aby mohla být stanovena dlouhodobá orientace obrany ČR bez nutnosti zcela zásadních či protichůdných změn v přijatých rozhodnutích.

Podobný materiál, který stručně a jasně definuje budoucí pravděpodobný stav v oblasti bezpečnosti a obrany není prozatím v ČR zpracován, přičemž může být významný pro formulování vizí budoucího rozvoje resortu obrany a ozbrojených sil. Materiál může být využitelný manažery v procesu tvorby dlouhodobých koncepcí a plánů na strategické úrovni. Současně může posloužit jako metodický návod přístupu k tvorbě prognostických materiálů v oblasti obrany.

Vlastimil GALATÍK
editor

Budoucí bezpečnostní prostředí ČR

Libor FRANK, Petr HLAVÁČEK

Predikce vývoje bezpečnostního prostředí je klíčovou a integrální součástí tvorby a provádění racionální bezpečnostní politiky. Výstupem predikce je identifikace a hierarchizace budoucích hrozeb a rizik vyplývajících z okolního prostředí státu pro jeho národní zájmy a vytvoření základního referenčního rámce při určování priorit bezpečnostní politiky.

Předpokládané národní zájmy

Národní zájmy, zejména životní národní zájmy¹, jsou referenčním objektem bezpečnostní politiky státu. Jejich obhajoba je primárním důvodem a zároveň prostředkem existence a fungování státu.

*Národní zájmy lze členit do několika kategorií podle jejich důležitosti a časové a věcné relevance. Zatímco životní národní zájmy jsou relativně stálé a neměnné a představují *raison d'état* a na jejich obhajobu je stát ochoten vynaložit veškeré dostupné zdroje a prostředky (včetně použití ozbrojených sil), naplňování strategických národních zájmů a dalších významných zájmů má za cíl časově a sektorově omezenou podporu naplňování životních národních zájmů. Strategické a další významné národní zájmy procházejí neustálou modifikací reagující na měnící se bezpečnostní prostředí a potřeby zajišťování bezpečnosti státu.*

Lze předpokládat, že životní národní zájmy České republiky budou v roce 2030 v zásadě shodné s jejími dnešními životními národními zájmy, avšak v oblasti strategických a dalších významných zájmů dojde k posunu.

(1) Životní národní zájmy

Životními národními zájmy ČR bude v roce 2030 i nadále zajištění její existence, svrchovanosti a územní celistvosti,² stejně jako ochrana demokratického a právního státu a základních lidských práv a svobod obyvatel.

(2) Strategické národní zájmy

Strategické národní zájmy budou orientovány na podporu životních národních zájmů a budou vycházet zejména z předpokládané bezpečnostní situace, reality mezinárodních vztahů a stupně mezinárodní kooperace a integrace v oblasti obrany

¹ Pro potřeby tohoto textu je použito dělení národních zájmů na zájmy životní, strategické a další významné. Uvedené dělení bylo použito při tvorbě v současnosti platné Bezpečnostní strategie České republiky.

² Trvání na teritoriální a politické suverenitě České republiky bude možná oslabováno postupující politickou integrací Evropské unie, avšak v roce 2030 nelze předpokládat dosažení takové míry nadnárodní integrace, která by nahradila dosavadní systém svrchovaných evropských států sdružených v EU jediným evropským superstrátem.

a bezpečnosti. Oproti současným strategickým národním zájmům lze předpokládat následující modifikace:

- Upřednostňování multilaterálního principu řešení mezinárodních a bezpečnostních otázek a konfliktů.
- Podpora efektivního systému kolektivní bezpečnosti v Evropě.
- Podpora integračních procesů EU a její vnitřní politické jednoty vedoucí k posilování pozice EU a zvyšování úrovně bezpečnosti členských států.
- Posilování bezpečnosti a stability v regionu střední a východní Evropy a zprostředkovaně v celém euroatlantickém prostoru.
- Podpora reformy OSN s cílem zvýšení její funkčnosti a prosaditelnosti opatření na udržení míru a bezpečnosti v globálním měřítku.
- Zachování strategického partnerství mezi NATO a EU, resp. transatlantické vazby mezi USA a EU s důrazem na posilování jejího evropského pilíře.
- Podpora rozvoje efektivních nástrojů pro prevenci ozbrojených konfliktů a postkonfliktní stabilizaci a demokratizaci (na platformě OSN, OBSE, příp. dalších organizací).
- Potlačování mezinárodního terorismu.
- Snižování rizika šíření a použití zbraní hromadného ničení státními i nestátními aktéry.
- Potírání mezinárodního organizovaného zločinu.
- Minimalizace negativních dopadů migrace.
- Prevence a minimalizace dopadů změn klimatu a živelních katastrof.
- Zajištění ekonomické a energetické bezpečnosti a stability ČR, zejména s důrazem na zajištění dodávek strategických surovin (diverzifikace zdrojů, ochrana transportních cest, snižování energetické a surovinové náročnosti a spotřeby).

(3) Další významné zájmy

- Podpora šíření principů demokracie, právního státu a ochrany lidských práv a svobod.
- Ochrana občanů, zastoupení a zájmů ČR v zahraničí.
- Minimalizace negativních dopadů globalizace v rozvojovém světě a snižování ekonomické a sociální nerovnováhy v nejméně rozvinutých oblastech.
- Růst ekonomického a technologického potenciálu EU.
- Ochrana životního prostředí a uplatňování principu trvale udržitelného rozvoje.

Bezpečnostní prostředí 2030

Predikce budoucího bezpečnostního prostředí vychází z analýzy dlouhodobých trendů vývoje v systému mezinárodních vztahů, předpokládané úrovně mezinárodní politické, ekonomické a vojenské spolupráce, chování relevantních státních aktérů a odhadu vývoje bezpečnostních hrozeb a jejich rizik.

(4) Obecné trendy

Bezpečnostní prostředí je charakteristické vysokou komplexností, proměnlivostí a dynamikou. Oproti prostředí rozkládajícímu se uvnitř plně suverénních států se vyznačuje výraznější mírou nepoznatelnosti, sníženou možností kontroly a je do značné míry prostředím nejistoty. Je místem, kde dochází k ohrožování národních zájmů, a proto jsou analýza a predikce vývoje bezpečnostního prostředí a identifikace hrozeb z něj vyplývajících základem racionální bezpečnostní politiky státu.

Přes rostoucí vliv nestátních aktérů (v podobě regionálních nebo kontinentálních integračních uskupení, nevládních organizací, nadnárodních korporací, struktur organizovaného zločinu i teroristických organizací) lze s vysokou mírou pravděpodobnosti předpokládat, že i v horizontu roku 2030 zůstane stát klíčovým referenčním objektem bezpečnostní politiky a základní jednotkou v systému mezinárodních vztahů.

Role nestátních aktérů, resp. faktorů, které budou na stát působit, konkurovat mu a omezovat jeho potenciál, však bude výrazně narůstat. Tato skutečnost se bude odrážet jak na globální úrovni, tak na úrovni regionální (EU, střední a východní Evropy).

Národní státy budou v důsledku pokračujícího procesu globalizace zasahujícího hospodářství, politiku, bezpečnost, životní prostředí a v neposlední řadě společnost jako takovou mezi sebou stále více provázány a vzájemně závislé (z hlediska pozitivních i negativních dopadů – dynamickým technologickým rozvojem a enormním nárůstem významu informačních technologií počínaje a rozevíráním nůžek mezi nejvyspělejší a nejzaostalejší částí světa konče). Budou omezovány možnosti realizace vlastní autonomní politiky a nezbytná bude spolupráce při efektivním řešení problémů s globálním dosahem (proliferace ZHN, migračních vln, klimatických změn, nedostatku strategických nerostných surovin a vodních zdrojů, přírodních a ekologických katastrof). Poklesne význam států jako jednotlivých aktérů, a to s úměrným nárůstem vlivu jejich reprezentace prostřednictvím mezinárodních organizací s globálním i regionálním dosahem (NATO, EU, Šanghajska organizace pro spolupráci, ASEAN). Stejně tak současný asymetrický model mezinárodních vztahů v čele s dominujícím postavením USA bude směřovat k „multipolárnímu“ uspořádání s rostoucím hospodářským, politickým a vojenským vlivem dalších zemí/regionálních mocností (Čína, Indie, Rusko).³

OSN představuje v současné době organizaci se zastaralou institucionální strukturou, rozhodovacími mechanismy i realizačními nástroji. V roce 2030 bude OSN pravděpodobně v reformované podobě, která bude spočívat zejména v přestavbě orgánu Rady bezpečnosti (změna struktury členství i rozhodovacích procedur), Valného shromáždění a systému financování organizace. Dosažený rozsah reformy bude záviset zejména na míře konsenzu stálých členů Rady bezpečnosti a posilujících regionálních mocností, resp. na konsenzu regionálních integračních uskupení. Nicméně vzhledem k očekávanému multilaterálnímu vývoji a důrazu mocností na význam mandátu OSN lze předpokládat pragmatický přístup k podobě dalšího fungování této organizace, přičemž její hlavní funkce jakožto mezinárodní organizace s globálním dosahem bude spočívat v zastřešování opatření řešících mezinárodní bezpečnostní a humanitární hrozby.

³ Mezi další nové hráče se mohou zařadit také Brazílie, Írán, Jihoafrická republika, Indonésie a Japonsko.

(5) Vývoj politické a vojenské spolupráce (EU, NATO)

NATO se na přelomu století definitivně přeměňuje z obranné na bezpečnostní organizaci s globální působností. To souvisí nejen s geopolitickými změnami v Evropě v uplynulých dvaceti letech, ale také se změnou postoje USA, které přestaly pokládat Evropu za klíčovou oblast vlastních zájmů. Změna angažovanosti NATO zvýraznila rozdíly ve vojenských schopnostech a technologickém vybavení USA a evropských členů. Snaha o prohlubování role NATO jako bezpečnostní organizace schopné zasáhnout v celosvětovém měřítku bude pokračovat i v budoucnosti. Výsledný potenciál této organizace bude primárně záležet na následujících faktorech: 1) na přesném definování funkce NATO a vymezení pozic všech jeho členů, resp. na míře zvýšení angažovanosti evropských členů organizace na tvorbě vojenských schopností (kvantitativních i kvalitativních) ve srovnání s USA; 2) na míře zapojení dalších států nacházejících se mimo euroatlantický prostor do činnosti organizace (např. Jižní Koreje a Austrálie), a 3) na výši konkurenčního potenciálu dalších aktérů mezinárodní politiky. Vzhledem k významu, jaký nabývá postkonfliktní fáze současných konfliktů, lze předpokládat, že se bude prohlubovat tato složka operací NATO. V této oblasti mohou hrát vzhledem k již získaným zkušenostem vůdčí roli právě členské státy EU a jejich kapacity.

Evropská unie bude pokračovat ve své snaze působit nejen jako silný světový ekonomický hráč, ale také jako aktér s mocenským politickým a bezpečnostním potenciálem (zejména prostřednictvím rozvoje nástrojů SZBP a EBOP). V horizontu roku 2030 bude EU patřit k ekonomicky nejsilnějším subjektům, ale její tempo růstu bude ve srovnání s dalšími aktéry (Čína, Indie) relativně stagnovat. Další rozšiřování organizace se z důvodu geografických limitů Evropy zastaví a prohlubování ekonomické i politické spolupráce se sousedními státy se bude rozvíjet prostřednictvím sousedské politiky. Integrace v rámci Unie bude dále posilovat v přesunu oblastí na nadnárodní úroveň, přičemž členské státy budou mít možnost zvolit míru zapojení do integračních opatření (princip tzv. vícerychlostní Evropy).

V oblasti bezpečnostní a obranné politiky EU lze očekávat její další prohlubování. Za podmínky dosažení dostatečného politického konsensu a splnění dalších faktorů (vzdání se národních pravomocí v této oblasti, dostatečných výdajů na obranu a technologický rozvoj a vytvoření efektivního trhu se zbrojním materiálem) nelze vyloučit ani zformování smluvního a institucionálního rámce pro vznik stálých společných ozbrojených sil EU nebo i pro společnou evropskou obranu. Posunu od komplementárního k substitučnímu postavení EU vůči NATO v oblasti bezpečnosti a obrany bude bránit fakt, že navzdory výraznému posilování rozvoje vlastních vojenských a technologických schopností bude Unie nadále v těchto oblastech výrazně zaostávat za USA. Stejně tak bude v rámci EU pokračovat disproporce mezi dosaženými vojenskými a technologickými schopnostmi (oblast hard power), oblastí civilních a finančních kapacit a důrazem na postkonfliktní stabilizaci (soft power).

Vzhledem k předpokládané stagnaci celosvětového vlivu Evropské unie i USA na úkor zmíněného rozvoje multipolárního uspořádání a nutnosti řešit globální otázky společně (ekologické, energetické, ...), lze předpokládat prohlubování stávajících politických, hospodářských a bezpečnostních vazeb mezi těmito dvěma subjekty.

(6) Role vybraných aktérů mezinárodních vztahů**(a) USA**

Současná pozice USA, jakožto dominantního aktéra mezinárodních vztahů schopného realizovat de facto nezávislou bezpečnostní politiku na globální úrovni, bude v horizontu roku 2030 omezována mnoha faktory, a to zejména v politické a hospodářské oblasti. Hlavní příčinou nebude pokles vnitřního potenciálu, ale posilování pozice dalších státních aktérů. Relativně poklesne význam USA z hlediska globální světové ekonomiky, přesto lze předpokládat udržení vedoucí pozice světové supervelmoci ve vojenském a de facto i ekonomickém smyslu. Nelze proto očekávat radikální zlom v uspořádání mezinárodních vztahů. Zmíněná „multipolarita“ bude relativní – nebude založena na rovnocenném postavení silných aktérů. Současný náskok USA ve vojenských schopnostech (zejména z hlediska výdajů na obranu a technologického rozvoje) není v horizontu 20 let dostižitelný.⁴ Spojené státy však budou omezovány z hlediska politického rozhodování, které bude konfrontováno se zájmy dalších aktérů v příslušném regionu.

(b) Ruská federace

Rusko zažívá od začátku 21. století renesanci svého mocenského postavení v mezinárodních vztazích (zejména v post-sovětském regionu). Nárůst ruského vlivu je primárně umožněn ekonomickou konjunkturou, která vychází z růstu cen energetických surovin a jejich masivního vývozu. Tento ekonomický trend se dá předpokládat i nadále, což však vzhledem k minimální transformaci ekonomického systému nezaručuje stabilitu hospodářského vývoje Ruska v následujících dvaceti letech. Ruské možnosti jsou limitovány dalšími vnitřními problémy (celkově nízká životní úroveň a výrazné sociální rozdíly mezi obyvatelstvem; nepříznivé demografické trendy; separatistické tendence a hrozba teroristických útoků; zvyšující se demokratický deficit politického systému; nízká míra efektivity využívání ekonomických možností země).

Rusko se snaží k prosazování vlastních zájmů využívat, a tuto snahu bude uplatňovat i nadále, několika základních mocenských nástrojů. Mezi ně patří a) závislost (nejen postsovětských) zemí či regionů na dodávkách energetických surovin; b) vlastnictví jaderného arzenálu; c) funkce stálého člena Rady bezpečnosti OSN; a d) pozice kritika globální politiky Spojených států. Vztahy Ruska se Západem budou i nadále probíhat na pragmatické úrovni a nedá se předpokládat, že při zachování současných trendů překročí vzájemné spory z rétorické (politické) či ekonomické roviny do vojenské konfrontace.

(c) Čínská lidová republika

Současná Čína představuje nejdynamičtěji se rozvíjející mocnost s regionálními i globálními aspiracemi. Ambice Číny vycházejí z předpokladu multilaterálního mezinárodního prostředí s omezováním vlivu USA a prohlubováním spolupráce s Ruskem a dalšími asijskými státy (např. Indií a Pákistánem; v rámci Šanghajské organizace pro spolupráci). Realizovatelnost záměrů Číny v praxi bude umožňována za podmínky stabilního hospodářského růstu, investic do technologického výzkumu a rostoucích

⁴ V roce 2006 činily vojenské výdaje USA v absolutních číslech 529 mld. USD, Číny 50 mld. USD a Ruska 35 mld. USD. *The 15 major spender countries in 2006* [online].

vojenských výdajů. V současné době Čína tyto faktory splňuje, přičemž lze předpokládat jejich progresivní naplňování i v budoucnosti.

Základní zájmy Číny a Západu se, stejně jako v případě RF, rozcházejí a budou se rozcházet i nadále (oblastí lidských práv počínaje a kontrolou zbrojního exportu do rizikových zemí konče). Čínská lidová republika bude prosazovat vlastní zájmy se stále větší sebedůvěrou a z toho plynoucí asertivitou a bude představovat významného ekonomického konkurenta Západu a rivala v soutěži o získávání omezených zdrojů strategických surovin. To na jedné straně může vést ke konfrontaci s EU a USA, na straně druhé to může posilovat zájem Číny na stabilitě bezpečnostní situace nejen v tradičních strategických oblastech (Blízký a Střední východ), ale např. i v Africe, kde jsou ekonomické zájmy Číny již dnes velice intenzivně prosazovány. Vedle tradiční rivality mezi Čínou a Západem bude tedy existovat i mnoho společných oblastí zájmu (v čele s globální hospodářskou závislostí), což povede k pragmatickému přístupu a minimalizaci hrozbou přímé ozbrojené konfrontace.

Bezpečnostní hrozby 2030

Hrozby a z nich vyplývající rizika budou v roce 2030 vycházet ze současných trendů (pomineme-li možné objevení se hrozeb dosud neznámých). Komplexnost a variabilita hrozeb, jejich možné kombinace a dopady znesnadňují jejich jednoznačné rozdělení z hlediska vlivu na konkrétní sektory bezpečnosti (politický, vojenský, ekonomický, environmentální a sociální).

(7) Globální konflikt/rozsáhlý konvenční konflikt

Otevřený ozbrojený konflikt globálního charakteru (mezi mocnostmi, resp. státními aktéry), či rozsáhlá agrese ze strany dalších států vůči zemím v euroatlantickém prostoru, stejně jako vůči území ČR, je v našem časovém horizontu velmi málo pravděpodobná. Převládající pragmatický přístup nejsilnějších státních aktérů mezinárodních vztahů ve vzájemných vztazích, rostoucí (ekonomická) provázanost států v důsledku globalizace, stejně jako zastrašující potenciál Severoatlantické aliance, výrazně eliminují možné zisky zúčastněných stran (agresorů) na úkor reálných ztrát.

Riziko pro ČR:

- Nízké riziko.

(8) Napadení spojeneckého státu

Vzhledem k teritoriálnímu rozsahu NATO a EU, sousedství se strategickými surovinovými oblastmi, nedemokratickými a nepřátelskými režimy, dynamice proliferace vojenských technologií a zároveň vysokému stupni zranitelnosti kritické infrastruktury např. ze strany globálních teroristických sítí lze předpokládat, že může za určitých okolností dojít ke sporadickému a individuálnímu napadení spojeneckého státu a následnému aktivování mechanismů společné obrany (od preventivní demonstrace síly, konzultací, vyslání specialistů až k bojovému nasazení vyčleněných sil).

Riziko pro ČR:

- Středně vysoké riziko napadení spojeneckého státu vojenskými nebo nevojenskými prostředky.
- Nízké riziko přímého ohrožení teritoria a zájmů ČR, přičemž jeho míra bude vzrůstat v závislosti na podobě aktivace nástrojů společné obrany, resp. konkrétní formě zapojení ČR do ní.

(9) Regionální/vnitrostátní konflikty

Budou nadále vznikat konflikty regionálního či vnitrostátního charakteru, které mohou v závislosti na intenzitě a délce trvání vést k ovlivnění mezinárodního vývoje v globálním měřítku (z hlediska politických, ekonomických i sociálních dopadů). Konflikty budou vznikat v tradičních ohniscích napětí (např. Střední východ, Afrika, Západní Balkán) či jako eskalace bezprostředních impulsů; obecně pak zejména z nedostatku přírodních zdrojů, politické a etnické perzekuce).

Riziko pro ČR:

- Nízké riziko z hlediska výskytu konfliktu v rámci EU.
- Vysoké riziko v případě výskytu v blízkosti hranic EU a v celosvětovém prostoru a následném přenesení negativních dopadů a dalších hrozeb na ČR (ohrožení velvyslanectví, firem, občanů a jejich zájmů na postiženém území, vojáků zapojených do operací na daném území, masová migrace, humanitární katastrofy).

(10) Šíření a použití zbraní hromadného ničení (ZHN), jejich nosičů a dalšího vojenského materiálu

V souvislosti s prohlubující se globalizací, technologickým rozvojem a charakterem vývozní politiky některých států výrazně narůstá nebezpečí šíření ZHN (jaderných, biologických a chemických) do nestabilních oblastí (Afrika, Blízký a Střední východ), států s nedemokratickým režimem a do rukou nestátních aktérů (teroristických organizací). Stejně tak se bude zvyšovat trend proliferace konvenčních zbraní a vojenských technologií (zejména malých a lehkých zbraní) v rámci výše uvedených skupin. ZHN ve vlastnictví rizikových aktérů představují mimořádně vysokou hrozbu nejen z pohledu jejich možného použití a následných škod, ale také ze strany využívání „vyděračského potenciálu“ těchto prostředků.

Kromě proliferace ZHN bude dynamicky pokračovat trend proliferace konvenčních zbraní a vojenských technologií (zejména malých a lehkých zbraní) do nestabilních oblastí (Afrika, Blízký a Střední východ).

Riziko pro ČR:

- V celosvětovém měřítku vysoké riziko použití ZHN ve vlastnictví nedemokratických nebo slabých a hroutících se států a teroristických organizací.
- Z hlediska přímého použití ZHN na teritoriu ČR střední riziko. Riziko může být snižováno vytvořením adekvátních obranných kapacit a dalších preventivních opatření (např. zapojením do společného systému protiraketové obrany).

(11) Terorismus

Nebezpečí teroristických akcí (ať už ze strany teroristických organizací či jednotlivců) bude i v budoucnosti tvořit jednu ze strategických hrozeb s lokálním i mezinárodním dopadem. Význam této hrozby nevyplývá ani tak z rozsahu potenciálních škod, ale zejména z pohledu nepředvídatelnosti terorismu, který může zasáhnout na kterémkoliv místě a v kteroukoliv dobu. To výrazným způsobem snižuje efektivitu protipatření a zároveň zvyšuje náklady na jejich realizaci a prevenci.

Mezi aktivní druhy terorismu budou i nadále patřit terorismus náboženský (zejména islámský), etnický, environmentální a ideologický (ultrapracovní, ultralevicový), přičemž nejnebezpečnější formu bude tvořit z hlediska rozsahu působnosti i potenciálních dopadů mezinárodní terorismus. Ten bude navíc v globálním měřítku navazován na další hrozby jako je organizovaný zločin a šíření vojenského materiálu, včetně ZHN.

V souvislosti s pokračujícím technologickým rozvojem bude vedle tradičních nástrojů narůstat nebezpečí použití „moderních“ teroristických metod.⁵ Jedná se zejména o ZHN (vzhledem ke stále obtížné dostupnosti, vysokým pořizovacím nákladům a nárokům na sofistikovanou obsluhu jaderných zbraní hrozí zejména použití chemických a biologických zbraní, které jsou ve srovnání s předchozí skupinou relativně levné a snadno použitelné) a kybernetický terorismus. Tento druh terorismu postihující počítačové sítě a internet skýtá vzhledem k předpokládanému masivnímu rozvoji informačních technologií v nejvyspělejších zemích v horizontu roku 2030, ve srovnání s ostatními metodami, nejlevnější a nejsnadnější prostředek ohrožení, přičemž následky mohou být srovnatelně katastrofální jako při použití ZHN – (kolaps dopravní, energetické a komunikační infrastruktury, paralyzování funkčnosti IZS, bezpečnostních složek, státní správy a ekonomických trhů, ohrožení strategických zařízení).

Riziko pro ČR:

- Zvyšující se riziko z důvodu náležení ČR do euroatlantického prostoru a v souvislosti s předpokládaným nárůstem angažovanosti ČR ve světě. Riziko se týká nebezpečí teroristického útoku na našem území i v zahraničí (diplomatická zastoupení, pobočky firem, ozbrojené síly v zahraničních misích, turisté).
- Míra rizika s největší pravděpodobností dosáhne vzhledem k velikosti ČR a jejímu politickému i vojenskému potenciálu nižších hodnot než u spojeneckých států (např. Velké Británie, Německo a USA).

(12) Nadnárodní organizovaný zločin

Organizovaný zločin jako celek bude představovat aktéra se silným ekonomickým potenciálem⁶ a pronikajícího do všech sfér činnosti postižených států. Mezi nejlukrativnější oblasti bude nadále patřit ekonomická kriminalita, obchod s narkotiky, nelegální migrace, obchod s vojenským materiálem, prostituce a počítačová kriminalita.

⁵ Vyloučit nelze ani objevení se nových účinných nástrojů – např. v oblasti genetiky.

⁶ Potenciál organizovaného zločinu již dnes mnohonásobně převyšuje HDP států jako je ČR. Roční odhadovaný zisk celosvětového organizovaného zločinu v roce 2005 se pohyboval v částce 1 bilionu USD. Pro srovnání federální rozpočet USA na rok 2009 činí 2.650 bilionu USD. *Organized crime* [online].

Činnost organizovaného zločinu bude vedle negativních politických a společenských jevů (jako je snižování efektivity právního systému, zvyšování korupce a nárůst tzv. špinavé kriminality) bezprostředně ohrožovat také bezpečnost států, a to v případě spojení s dalšími hrozbami jako jsou ilegální migrace či šíření ZHN do vlastnictví rizikových aktérů (států i teroristických skupin).

Působení nadnárodního organizovaného zločinu se bude v rámci EU dařit do značné míry kontrolovat (v rámci prevence a nástrojů na jeho odhalování), nicméně na globální úrovni bude v horizontu 20 let jeho vliv narůstat, a to zejména v prostředí nestabilních a zhroutených států, což bude následně vyvolávat i výše zmíněná bezpečnostní rizika pro region EU.

Riziko pro ČR:

- Nízké riziko masového prorůstání nadnárodního organizovaného zločinu státními i soukromými strukturami v ČR.
- Riziko se bude zvyšovat při propojení organizovaného zločinu s dalšími hrozbami (ilegální migrací, rozšiřováním ZHN, terorismem).

(13) Slabé a zhroutené státy

Státy s nedostatečně etablovaným politickým režimem, relevantními antisystémovými aktéry, vnitřními konflikty a nestabilním hospodářským vývojem budou představovat základní ohnisko vzniku nestability v příslušném regionu s potenciálem jeho dopadů v globálním měřítku. Tyto státy představují živnou půdu pro vypuknutí regionálních ozbrojených konfliktů i rozšiřování struktur organizovaného zločinu a teroristických organizací.

Riziko pro ČR:

- Střední riziko z hlediska výskytu hrozby v rámci hranic a bezprostředního okolí EU (riziko zvyšuje zejména oblast Balkánu).
- Vysoké riziko v případě výskytu v nestabilních regionech ve světě a přenesení negativních dopadů a dalších hrozeb na ČR (ohrožení velvyslanectví, firem, občanů a jejich zájmů na postiženém území, masová migrace, humanitární katastrofy, podpora terorismu).

(14) Migrace obyvatel

Nerovnoměrný demografický vývoj představuje základní sociální problém budoucnosti, který bude zasahovat do mezinárodních vztahů. Nadále bude pokračovat trend výrazného nárůstu populační křivky v nejméně rozvinutých oblastech světa a současný pokles porodnosti a stárnutí populace v EU a Rusku. Související jevy jako jsou nízká životní úroveň, nekontrolovaná urbanizace, nedostatek životního prostoru, omezené potravinové zdroje a nedostatek vody nebo probíhající ozbrojený konflikt, budou vyvolávat tlak na rozsáhlé migrační vlny směřující i do vyspělých států. Krátkodobé, ale rozsáhlé přesuny obyvatel budou vyvolávány také v důsledku lokálních konfliktů a předpokládaného nárůstu počtu přírodních katastrof či pandemií. Kromě imigrace směřující do Evropy může náhlá migrační vlna destabilizovat státy a regiony sousedící

s krizovou oblastí a mohou generovat požadavky na zdroje a řešení situace mezinárodním společenstvím.

Kontrolovaná migrace může pro příslušný stát znamenat pozitivní (hospodářský, sociální a kulturní) přínos. Naopak v případě nekontrolovaného, masového a ilegálního přemísťování obyvatel povede k nárůstu kriminality a organizovaného zločinu a potenciálně k dalším sociálním, politickým a ekonomickým problémům v tranzitních i cílových zemích. Případný pohyb skutečně masových migračních vln představuje bezprostřední bezpečnostní riziko s vysokým destabilizačním potenciálem ohrožujícím především státy sousedící se zdrojovou oblastí migrace. Minimalizace negativních jevů migrace klade vysoké nároky na finanční a personální kapacity a efektivní spolupráci a koordinaci opatření s ostatními zúčastněnými aktéry (včetně prevence příčin migrace ve zdrojových státech/regionech).

Riziko pro ČR:

- Vysoké riziko v rámci EU, která je dlouhodobě cílem zejména ilegální migrace, přičemž tento trend bude nadále narůstat.
- Střední riziko pro ČR – je snižováno jeho geografickou pozicí v EU, která částečně přenáší řešení problému na vnější hranice Schengenského prostoru.

(15) Nedostatek (strategických) surovin a potravinových a vodních zdrojů

Ve sledovaném horizontu roku 2030 budou mezi hlavní zdroje energie i nadále patřit fosilní paliva, přičemž výrazně poroste jejich poptávka (zejména v rychle se rozvíjejících ekonomikách Číny, Indie ad.) a zároveň bude těžba dosud známých zásob ropy jakožto klíčového paliva dosahovat svého vrcholu. Tento stav povede k využívání vlastnictví energetických surovin jako ekonomického nástroje prosazování vlastních zájmů v mezinárodních vztazích. Zaručení pravidelných dodávek surovin v odpovídajícím množství bude pro státy závislé na externích zdrojích (tedy včetně ČR a celé EU) základním předpokladem pro zachování stabilního hospodářského vývoje.

Předpokladem pro minimalizaci této hrozby bude maximální diverzifikace používaných zdrojů (eliminující rizikové dodavatele), zvyšování podílu alternativních zdrojů včetně jaderné energetiky (snižujících vnější závislost státu), výstavba dostatečných zásobních kapacit (poskytující časový prostor pro řešení aktuální krizové situace), ochrana a funkčnost dopravních tras (před teroristickými útoky, organizovaným zločinem i přírodními katastrofami), hledání nových technologických možností (těžby surovin i jejich transportu) a snižování surovinové a energetické náročnosti ekonomických aktivit a spotřeby. Dlouhodobý a finančně náročný charakter problematiky zajištění dodávek energetických zdrojů (výstavba produktovodů, otevírání nových nalezišť, dlouhodobé smluvní vztahy) vyžaduje přijetí odpovídajících opatření a zahájení jejich realizace s dostatečným časovým předstihem a na úrovni širší/regionální spolupráce (v rámci EU se jedná o prosazování Společné energetické politiky).

Vedle energetických surovin vzroste v příštích dvaceti letech význam potravinových zdrojů a zejména zdrojů (pitné) vody. Jejich nedostatek a růst cen se dá předpokládat u většiny obyvatel planety a povede k sérii navazujících negativních jevů s regionálním, resp. globálním dopadem, jako jsou pokles a změna charakteru zemědělské výroby,

nekontrolované přesuny obyvatel, sociální nepokoje, epidemie a ozbrojené konflikty o dostupné zdroje.⁷

Riziko pro ČR:

Strategické suroviny

- Obecně vysoké riziko vzhledem k rostoucí míře závislosti na externích strategických surovinách. Riziko se bude zvyšovat v případě nedostatečné diverzifikace dodavatelů i zdrojů energie, rostoucí energetické spotřebě a ohrožení dopravních cest a produktovodů.
- Střední riziko. Jeho míra pro vlastní teritorium ČR je snižována v důsledku fungujících protiopatření. Jedná se o stupeň ochrany distribuční sítě, udržování státních a soukromých hmotných rezerv a provádění aktivní hospodářské politiky.

Potravinové a vodní zdroje

- Střední riziko. Riziko je zvyšováno faktem, že ČR není v současnosti potravinově soběstačná a v budoucnu se dá předpokládat pokračování tohoto trendu. Na druhou stranu vzhledem k zapojení ČR do systému jednotného trhu EU není pravděpodobný nedostatek potravinových zdrojů. Riziko nedostatku vodních zdrojů ČR je potenciálně zvyšováno jejich vysokou závislostí na atmosférických srážkách, respektive očekávanými negativními dopady změn klimatu (nepravidelné srážky a čtenější období sucha).

(16) Změny životního prostředí – změna klimatu, znečištění, živelné katastrofy

Lze očekávat zásadní změny ve zhoršující se kvalitě životního prostředí, ať už způsobené lidskou činností (znečištění obecně, koncentrace průmyslu v hustě osídlených oblastech, ekologické a průmyslové havárie, produkce skleníkových plynů, znečištění moří a zdrojů pitné vody, exploatace přírodních zdrojů, likvidace deštných pralesů, narušení přírodní rovnováhy a snižování biodiverzity), či vyvolané přírodními procesy (zemětřesení, sopečná činnost, záplavy a vlny tsunami, dlouhodobá sucha, vichřice, cyklony ad.). Uvedené jevy budou mít v závislosti na rozsahu a intenzitě regionální i globální dopad. Specifickou vlastností přírodních katastrof je jejich imanentní přeshraniční přesah a nemožnost jim bezprostředně zabránit či je dostatečně spolehlivě předvídat. Některé uvedené procesy a jevy jsou nezvratné a jen některé mohou být v dlouhodobém horizontu zpomaleny či zastaveny, a to za předpokladu mezinárodní spolupráce. V některých (ekonomicky lukrativních) oblastech pak bude omezována schopnost státních aktérů realizovat účinná opatření v důsledku silné pozice nestátních aktérů (nadmárodních korporací). Bude narůstat význam tvorby preventivních opatření, varovných a záchranných systémů.

Podle současných poznatků zasáhne v horizontu příštích desetiletí nejvýrazněji do života celé planety fenomén klimatických změn, resp. globálního oteplování. Bez ohledu na skutečnost, jestli je jejich původcem lidská činnost nebo se jedná o přirozený vývoj Země, povede tento proces k nepředvídatelnému nárůstu uvedených negativních

⁷ Vyloučit samozřejmě nelze určitý „zlom“ v celosvětové produkci potravin v souvislosti s genetickým výzkumem. Přesto se nedá očekávat radikální změna, protože by to ohrozilo fungování světového potravinového trhu.

přírodních jevů, doplněných o tání ledovcových ploch na obou pólech a zvyšování světové hladiny moří. V současnosti nelze předvídat dynamiku ani dopad probíhajících změn v roce 2030, nicméně protipatření bude nutné realizovat globálně, dlouhodobě a v dostatečném časovém předstihu.

Riziko pro ČR:

- Předpoklad vysokého rizika v případě zvýšeného výskytu přírodních katastrof na území ČR (ohrožení kritické infrastruktury) i nárůstu nepříznivých doprovodných jevů vyvolaných negativními změnami životního prostředí v globálním rozsahu (ilegální migrace, nedostatek surovin a potravinových zdrojů).
- Riziko ekologických a průmyslových havárií bude stoupat v závislosti na živelních pohromách a nebezpečí teroristického útoku.

(17) Epidemie a pandemie

V souvislosti s globalizačními procesy a neustálým „zkracováním“ vzdáleností mezi jakýmkoliv místy na světě se výrazně zvýší riziko vzniku epidemií, které mohou dosáhnout globálního pandemického rozsahu. Nejrizikovějšími pro vznik epidemických ohnisek budou nejchudší regiony a slabé a zhroucené státy s nízkou životní úrovní, nedostatkem potravin a omezeným přístupem k nezávadným zdrojům pitné vody. V těchto oblastech se navíc mohou v masovém měřítku objevit nemoci, které již byly (v nejbohatších státech) pokládány za vymýcené (např. cholera, tuberkulóza). Vypuknutí pandemií a jejich následná likvidace může výrazně ohrozit nejen postižené regiony, ale také vyspělé země a rozkolísat světovou ekonomiku jako celek (viz nemoc šílených krav, ptací chřipka, virus SARS). Nelze také vyloučit zavlečení nebo propuknutí vysoce infekčních onemocnění na území EU jako následek turismu, úniku z laboratoří nebo teroristické akce (Marburg, Ebola, Lassa, neštovice, antrax, cholera aj.).

Samostatnou kapitolu představuje virus HIV a nemoc AIDS. Rozšíření tohoto onemocnění již dnes dosáhlo rozměrů pandemie⁸ a představuje jeden z hlavních sociálních a ekonomických problémů postihujících zejména oblast subsaharské Afriky. Nejvíce postižené země (v nichž dosahuje míra nákazy až 40 % u dospělé populace) jsou paralyzovány z hlediska dalšího sociálního a ekonomického rozvoje a jsou náchylné ke vzniku dalších hrozeb (migraci, zhroucení státu). Pokud nebudou realizována dostatečná preventivní opatření za pomoci celého mezinárodního společenství (vyspělých států), bude se nemoc v dalších desetiletích nadále výrazně rozšiřovat, přičemž nejvíce zasaženými oblastmi budou Afrika a jihovýchodní Asie (včetně Indie a Číny) (riziko bude navíc zvyšováno očekávanými migračními vlnami).

Riziko pro ČR:

- Nízké riziko s ohledem na možnost vzniku epidemického onemocnění přímo na našem území.
- Vysoké riziko zavlečení na území státu v případě vypuknutí pandemie v globálním měřítku či v regionu EU a okolních zemích.

⁸ V roce 2007 bylo celosvětově nakažených HIV 42 milionů osob. *AIDS ve světě* [online].

(18) Hrozby a potenciální použití ozbrojených sil

Výše uvedené hrozby kladou v závislosti na jejich rozsahu a intenzitě rozdílné požadavky na použití politických, diplomatických, hospodářských a vojenských prostředků postižených států. Použití ozbrojených sil (dále jen OS) není vždy nezbytně nutné, případně se využije pouze k danému účelu určená část. Vzhledem k předpokládanému charakteru budoucích hrozeb, jejich riziku, charakteru budoucích konfliktů a dalším faktorům lze s vysokou pravděpodobností předpokládat, že nedojde k masivnímu použití ozbrojených sil ČR v rozsáhlém konvenčním ozbrojeném střetu. Možné je příležitostné nasazení části OS (např. vzdušné obrany) v rámci napadení spojeneckého státu a aktivace mechanismu společné obrany. Pravidelné (částečné) nasazení OS ČR mimo území státu bude naopak vyžadováno na pokrytí dlouhodobých mezinárodních operací s mandátem zastřešující organizace (OSN, NATO, EU). Cílem těchto akcí budou stabilizační, mírové, humanitární a postkonfliktní operace v prostředí regionálních konfliktů a slabých a zhroutených států, stejně jako pozorovatelské a inspekční mise v rizikových oblastech.

Živelní katastrofy a ekologické havárie budou další hrozbou vyžadující (krátkodobé) nasazení části OS ČR na i mimo území státu v rámci záchranných a humanitárních mnohonárodních operací.

Terorismus představuje jednu z největších budoucích hrozeb, přičemž role OS v jeho potírání bude pokrývat široké pole činností kladoucích rozdílné požadavky na personální kapacity, technickou vybavenost i logistiku. Jedná se například o preventivní zásah mimo území ČR, obranu vzdušného prostoru ČR a spojenců, asistenční zásah proti teroristické akci na území ČR a likvidaci následků teroristického útoku (např. v případě použití ZHN).

Další hrozby kladou největší požadavky na použití OS ČR zejména z hlediska jejich připravenosti (včetně schopnosti zasáhnout na teritoriu ČR i mimo něj, individuálně i se spojenci). Může jít například o ochranu území státu před nekontrolovanou masivní migrací, zajištění ochrany dopravních cest energetických surovin (produktovodů), ochranu strategických budov a zařízení při teroristickém ohrožení a asistenci v IZS při likvidaci přírodních katastrof, ekologických havárií a epidemií.

(19) Charakter předpokládaných ozbrojených konfliktů a použití ozbrojených sil

V horizontu roku 2030 nehrozí vypuknutí mezinárodního ozbrojeného konfliktu vyžadujícího masivní použití OS ČR na území i mimo území státu. Ozbrojené konflikty se budou vyznačovat vnitrostátním či regionálním omezením s proměnlivou dobou trvání, ale s převládajícím dlouhodobým charakterem (i několik let). Z hlediska angažovanosti OS ČR půjde o konflikty odehrávající se zejména mimo prostor EU a NATO v různých geografických i klimatických podmínkách a kladoucích mimořádně vysoké nároky na technologickou vybavenost a dopravní a logistické kapacity. Zapojení OS ČR bude až na výjimky probíhat formou plnění určených úkolů v rámci mnohonárodních operací s mandátem mezinárodní bezpečnostní organizace.

Další potenciální varianty použití OS ČR nebudou vycházet z jejich primárního obranného a vojenského účelu (obranu státu a společné obrany), ale z širšího pojetí konceptu bezpečnosti a zapojení armády do řešení krizových situací vyskytujících se v globálním, euroatlantickém či národním prostoru (mezinárodní humanitární operace, regionální záchranné operace, ochrana hranic, likvidace následků ekologických havárií).

Možné scénáře vývoje bezpečnostního prostředí

Možný vývoj bezpečnostního prostředí lze ilustrovat prostřednictvím scénářů, které obsahují pravděpodobnou extrapolaci současného vývoje a jeho predikci pro nadcházející dekády. Jevy popisované v jednotlivých scénářích vycházejí z kvalifikovaného odhadu pravděpodobného vývoje, přičemž nejsou přesným popisem budoucího stavu, spíše nastiňují jevy, události a trendy, které lze s velkou mírou pravděpodobnosti předpokládat v horizontu roku 2030. Jednotlivé scénáře se mohou vzájemně kombinovat, jejich kognitivní hodnota s rostoucím časovým horizontem klesá.

(20) Scénář „Společné úsilí“

Ubi concordia, ibi victoria. – Kde je svornost, tam je vítězství.

V rámci EU vznikla jednotná evropská armáda, čímž se značná část bezpečnostní a obranné agendy (včetně politického rozhodování, kapacit i financování) přesunula na nadnárodní úroveň. Vytvořením evropského systému kolektivní obrany se oslabila činnost NATO v této oblasti. Do organizace byly přijaty další státy mimo euroatlantický prostor a NATO v čele s USA působí vedle EU jako jeden z hlavních výkonných nástrojů mandátu OSN při realizaci bezpečnostních a humanitárních operací v globálním rozsahu.

V rámci OSN došlo (za výrazného podílu dohody stálých členů Rady bezpečnosti) k reformě této organizace a jejímu přizpůsobení novým podmínkám. Byl změněn princip obsazování (stálých i nestálých) členů RB a OSN hraje klíčovou roli mezinárodně-bezpečnostního aktéra zastřešujícího řešení bezpečnostních a humanitárních krizí v globálním měřítku.

Ruská federace prošla hospodářskou i politickou transformací a uzavřela s EU strategické hospodářské partnerství. Čína je světovou velmocí, která se svým hospodářským potenciálem vyrovná USA, prodělala částečnou demokratizaci a aktivně se zapojuje do řešení globálních bezpečnostních problémů prostřednictvím OSN.

Byly objeveny nové technologie získávání energetických surovin (ropy) z dosud nedostupných nalezišť, stejně jako se zavádí do praxe jaderná fúze. Zmírnil se tlak na světovou ekonomiku a daří se snižovat úroveň světové chudoby (včetně afrického kontinentu).

Globální klimatické změny nadále pokračují, ale mnohem pomalejším tempem, než se přepočítávalo na začátku 21. století. Negativní dopady v podobě tání ledovců, zvyšování hladiny moří a vyššího výskytu živelních katastrof nejsou v tom důsledku tak rozsáhlé a daří se jim čelit.

(21) Scénář „Silný je silnější sám“

Aut vincere, aut mori. – Bud' vítězství nebo smrt.

V důsledku neschopnosti dosažení konsensu mezi členskými státy Evropské unie byla paralyzována činnost v oblasti společné zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky. EU přešla ke konceptu mezivládní spolupráce v této oblasti a nadále se soustředí pouze na hospodářskou integraci, přičemž po vstupu Turecka bylo přijímání nových členů zastaveno.

Bezpečnostní a obranná politika evropských států se realizuje na bázi NATO, kde dochází k individuálnímu posílení vojenských schopností jeho evropských členů, přičemž rozhodující potenciál si nadále uchovávají USA.

V důsledku pokračování energetické krize a objevení nových nalezišť ropy a zemního plynu se výrazně posilnil ekonomický i velmocenský vliv Ruské federace, která si ekonomicky podmanila nejen postsovětský prostor, ale také využívá vyděračský potenciál energetické politiky vůči Západu, který je na dodávkách surovin z Ruska do značné míry závislý. Spolu s Čínou, která se zařadila mezi rozhodujícího globálního ekonomického aktéra, prohlubuje Rusko nejen ekonomickou, ale zejména vojenskou spolupráci (v rámci Šanghajske organizace pro spolupráci). Toto uskupení hraje klíčovou bezpečnostní roli v daném regionu a snaží se expandovat svůj vliv i za jeho hranice.

Činnost OSN je značně omezena, protože její instituce v čele s RB nebyly reformovány a Čína spolu s Ruskem se jejím prostřednictvím snaží prosazovat vlastní zájmy na úkor konsensu a spolupráce se Západem.

Úroveň chudoby a rozšíření HIV na africkém kontinentu dosáhly masových měřítek a vznikají nekontrolované vlny migrace v regionálním rozsahu i s dopadem na evropský prostor. Další regionální migrační vlny vyvolávají přírodní katastrofy, které jsou vlivem pokračujícího procesu globálního oteplování mnohem čtenější, než se předpokládalo na začátku 21. století. To vede ke vzniku narůstajícího počtu negativních dopadů u postižených států (zhroucení státních struktur, rozvoj epidemií, boj o suroviny, potraviny a zdroje pitné vody) a vzniku ozbrojených regionálních konfliktů. Výrazným prvkem nestability v jižní Asii je vojenský konflikt mezi Indií a Pákistánem za použití jaderných zbraní. Írán se stal další jadernou mocností a ve spojení s masivní podporou islámského fundamentalismu a s ním spojených teroristických organizací představuje největší bezpečnostní hrozbu ohrožující (dosahem svých balistických nosičů) většinu území Evropské unie včetně ČR.

(22) Scénář „Opatrnost a obezřetnost“

Vicom victimus.– Poražení vítězíme.

V rámci integrace EU dochází k pozvolnému posilování společné bezpečnostní a obranné politiky (na bázi bojových uskupení). Evropská část členů NATO nadále zaostává vojensky i technologicky za USA, ale tato organizace plní funkci mezinárodního bezpečnostního aktéra s celosvětovým rozsahem, přičemž EU hraje významnou roli zejména v civilně-vojenských operacích.

OSN prošlo částečnou reformou, ale v důsledku nedostatečného konsensu přetrvává neefektivní mechanismus rozhodování v rámci Rady bezpečnosti. Organizace tak plní pouze omezenou funkci při udělování mandátů a řešení humanitárních a mírových operací. Jako výkonný nástroj je využíváno NATO a další organizace.

Došlo ke stabilizaci politického a hospodářského systému Ruska, které uplatňuje své ekonomické a geopolitické zájmy v postsovětském prostoru a nadále zastává pozici vymezování se vůči Západu (USA, EU). Čína se svým ekonomickým potenciálem vyrovnává USA a EU a klade si velmocenské ambice s globálním rozsahem. Vzhledem k pokračující globalizaci (ve všech oblastech), která prohlubuje vzájemnou závislost zúčastněných aktérů a vyžaduje spolupráci při řešení celosvětových problémů se vztahy mezi všemi významnými aktéry (Čínou, Ruskem, EU a USA) navzdory deklarovaným

rozdílným zájmům a občasným sporům (politickým i ekonomickým) pohybují na pragmatické úrovni.

Regionální mocnosti jako Brazílie, Indie a Indonésie kooperují s EU na ekonomické úrovni, ale kromě mírových a humanitárních misí se nesnaží výrazněji angažovat v mezinárodních bezpečnostních otázkách v globálním měřítku.

Pokračující nejistota v oblasti světových zásob a stability dodávek energetických surovin udržuje napětí ve světové ekonomice. Úroveň světové chudoby se navzdory rozvojovým programům poskytovaných mezinárodním společenstvím nedaří systémově snižovat a tak nadále hraje hlavní roli humanitární pomoc. Občasné migrační vlny (stále víceméně kontrolovatelné) z Afriky a Asie kladou vysoké finanční i materiální nároky na ochranu vnějších hranic ze strany EU a systém začleňování národnostních menšin do společnosti členských států. Na druhé straně se tímto daří částečně snižovat demografický deficit a stárnutí populace Evropy.

Negativní následky pozvolného nárůstu živelních katastrof v důsledku klimatických změn a občasně nahodilé epidemie s regionálním dopadem se daří minimalizovat na daný region a v určitém časovém horizontu, aniž by měly výraznější dlouhodobý globální dopad. Naproti tomu pandemii HIV a onemocnění AIDS v Africe a Asii se nedaří dostat pod kontrolu, což zvyšuje ekonomickou, politickou i sociální nestabilitu v daných regionech a vyvolává vedlejší efekty v globálním rozsahu.

Potenciální základní principy bezpečnostní politiky ČR 2030

Výsledkem analýzy a predikce vývoje bezpečnostního prostředí České republiky je rovněž identifikace pravděpodobných a konstantních principů její bezpečnostní politiky:

(23) Podpora multilateralismu

Základním a ve srovnání se současným obdobím neměnným (a posíleným) principem zůstane přístup, kdy bezpečnostní politika ČR bude vycházet z nedělitelnosti bezpečnosti – ve smyslu nemožného oddělování bezpečnosti vlastní od bezpečnosti v euroatlantickém či globálním prostoru. Klíčová proto bude podpora vytváření multilaterálního mezinárodního společenství založeném na kooperaci a konsensu v čele s efektivně fungující soustavou mezinárodních a regionálních organizací zastřešených mezinárodním právem.

(24) Podpora integračních procesů

Trvalým zájmem ČR v zájmu zajištění vlastní bezpečnosti a hospodářské prosperity bude udržení jednoty a posilování integrace a spolupráce v euroatlantickém prostoru (prostřednictvím struktur Evropské unie i NATO).

(25) Legitimace bezpečnostních a obranných aktivit mezinárodní autoritou

Vzhledem k pokračujícímu procesu globalizace, nárůstu vlivu nestátních aktérů a rostoucímu nebezpečí nevojenských hrozeb s celosvětovým dopadem je v zájmu bezpečnosti ČR podílet se (v souladu se svými schopnostmi) na předcházení, řešení a minimalizaci následků krizových situací a bezpečnostních problémů v rámci

mezinárodního společenství kdekoliv na světě. V souladu s dvěma předchozími principy bude ČR usilovat o to, aby všechna opatření tohoto typu byla v souladu s mezinárodním právem (Chartou OSN), resp. aby disponovala dostatečným mandátem mezinárodní organizace s patřičnými pravomocemi (v čele OSN).

* * *

Uvedené scénáře představují možné varianty vývoje a stavu budoucího bezpečnostního prostředí a zcela jistě nejsou přesným a úplným obrazem budoucnosti. Vycházejí ze současného stavu poznání, z identifikace pravděpodobných dlouhodobých trendů a z analýzy hrozeb a rizik. Jevy a skutečnosti popisované ve scénářích se mohou vzájemně kombinovat, doplňovat a nelze ani vyloučit objevení se zásadního faktoru nebo události, jenž jejich inspirativní a vypovídací roli zásadně sníží. Teprve realita roku 2030 ukáže, nakolik se předpovědi nastíněné v jednotlivých scénářích naplnily a nakolik přesné a hodnotné byly informace a prediktivní schopnosti zpracovatelů v roce 2008.

Hrozby a rizika ve vztahu k ČR a příklady primárního použití ozbrojených sil

	Hrozba	Projekce rizika: teritorium ČR	Příklady použití ozbrojených sil ČR	Projekce rizika: mimo teritorium ČR	Příklady použití ozbrojených sil ČR
Primární odpovědnost ozbrojených sil	Globální konflikt	Nízké	Operace na obranu teritoria (včetně vzdušného prostoru), společná obrana.	Nízké	Společná obrana.
	Napadení spojeneckého státu	Nízké	Plnění úkolů v rámci vyhlášení stavu ohrožení.	Střední	Poskytování zpravodajských informací, konzultace, vyslání demonstrativního prvku, specialistů až po vyčleněné síly.
	Regionální/vnitrostátní konflikt	Nízké	–	Vysoké	Ochrana a evakuace občanů a objektů EU, zajištění veřejného pořádku, distribuce humanitární pomoci, monitoring bezpečnostní situace, dohled nad prosazováním politického řešení konfliktu, účast na postkonfliktní stabilizaci.
	Šíření a použití ZHN, jejich nosičů a dalšího vojenského materiálu	Střední	Sanační a dekontaminační práce, asistenční operace v rámci posílení policie, zapojení do systému protiraketové obrany.	Vysoké	Zapojení do inspekčních režimů. Sanační a dekontaminační práce, asistenční operace, evakuace a ochrana osob a objektů.
	Terorismus	Střední	Zpravodajská činnost, obrana vzdušného prostoru, speciální operace (ochrana strategických budov a zařízení), asistenční operace pro posílení policie a v rámci IZS (likvidace následků teroristického útoku).	Vysoké	Zpravodajská činnost, obrana vzdušného prostoru, speciální operace (ochrana strategických budov a zařízení, likvidace následků teroristického útoku).

Hrozby a rizika ve vztahu k ČR a příklady sekundárního použití ozbrojených sil

	Hrozba	Projekce rizika: teritorium ČR	Příklady použití ozbrojených sil ČR	Projekce rizika: mimo teritorium ČR	Příklady použití ozbrojených sil ČR
Sekundární odpovědnost ozbrojených sil	Nadnárodní organizovaný zločin	Nízké	Zpravodajská činnost, speciální operace a asistenční operace pro posílení policie.	Vysoké	Zpravodajská činnost, speciální operace a asistenční operace pro posílení policie.
	Slabé a zhroutené státy	Střední	Výcviková a vzdělávací činnost ve prospěch zúčastněných stran.	Vysoké	Ochrana občanů a objektů EU, zajištění veřejného pořádku, monitoring bezpečnostní situace, humanitární operace, asistence při rekonstrukci (materiální a expertní pomoc).
	Migrace obyvatel	Střední	Operace na obranu teritoria (ochrana hranic).	Vysoké	Operace na obranu teritoria (ochrana hranic EU), humanitární operace.
	Nedostatek strategických surovin	Střední	Speciální operace (ochrana dopravních cest, produktovodů a strategických zařízení, lokální pokrytí energetického nedostatku).	Vysoké	Speciální operace (ochrana dopravních cest a produktovodů).
	Nedostatek potravinových a vodních zdrojů	Střední	Záchranné a humanitární operace.	Vysoké	Záchranné a humanitární operace.
	Změny životního prostředí	Vysoké	Záchranné a humanitární operace, asistenční operace v rámci IZS (likvidace živelných katastrof a ekologických havárií).	Vysoké	Záchranné a humanitární operace, asistenční operace (likvidace živelných katastrof a ekologických havárií).
	Epidemie/pandemie	Nízké	Humanitární operace, asistenční operace v rámci posílení policie a IZS (poskytování detenčních a zdravotnických kapacit, expertní poradenství).	Vysoké	Humanitární operace, asistenční operace (poskytování detenčních a zdravotnických kapacit, expertní poradenství).

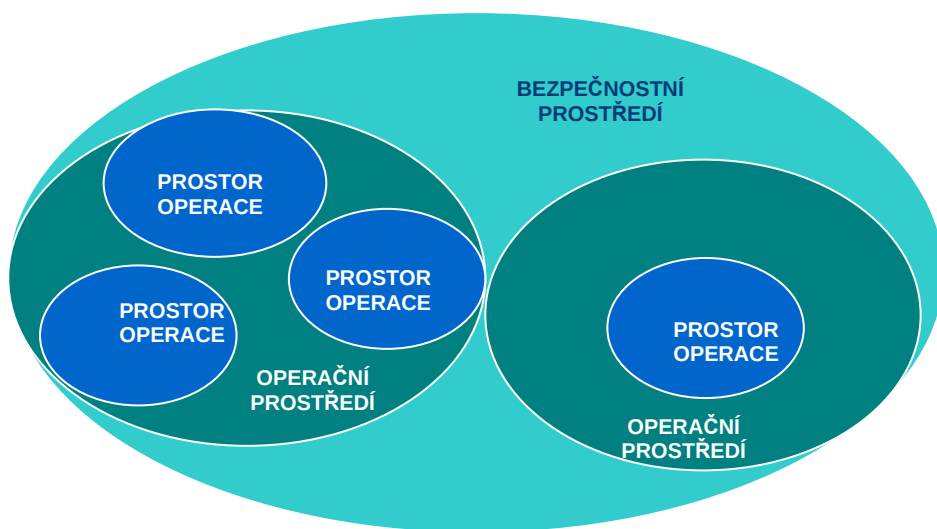
Pravděpodobné budoucí operační prostředí, operační požadavky a schopnosti ozbrojených sil ČR

Vlastimil GALATÍK, Antonín KRÁSNÝ

Pojem „operační prostředí“ je úzce spjat s pojmem bezpečnostní prostředí a je jeho součástí. Bezpečnostní spíše politické a operační spíše vojenské prostředí lze dělit podle rozsahu na globální, regionální i místní (vojensky řečeno strategické, operační i taktické).

Bezpečnostní prostředí ČR tvoří státy, mezinárodní a nadnárodní organizace a další subjekty, jejichž vzájemné působení se dotýká bezpečnosti ČR. Jedná se o geografický prostor, v němž se odehrávají jevy a procesy mající bezprostřední vliv na úroveň bezpečnosti ČR a na její národní zájmy, s nímž je ČR spojena řadou ekonomických, kulturních, demografických a jiných vazeb. Představuje ale i prostor, v němž mohou působit ozbrojené síly ČR na ochranu zájmů státu.¹

Operační prostředí je tvořeno souborem činitelů, podmínek, okolností a vlivů určujících charakteristické rysy, ve kterých bude vojenská operace probíhat. Je to část bezpečnostního prostředí, ve kterém se projevují různé vlivy na činnost v každém místě prostoru operace i v bezprostředním okolí. Obě prostředí jsou ve vzájemném vztahu a proto součástí hodnocení operačního prostředí musí být i hodnocení prostředí bezpečnostního.

Obrázek č. 1: Vztah bezpečnostního prostředí, operačního prostředí a prostoru operace

Operační prostředí lze definovat jako oblast, která se zabývá ohrožením, zranitelností různými vlivy a udržitelností ozbrojených sil ve zkoumaném prostoru (prostředí) s cílem dosáhnout úspěchu v operaci v daném časovém horizontu při

¹ KRÁSNÝ, A., SOCHA, O., Operační prostředí, s. 51-65.

efektivním využití zasazených sil a prostředků a minimalizaci rizik vzniku nežádoucích událostí a jejich negativních dopadů na síly plnící úkoly operace, včetně rekonstrukce následků způsobených případnou nežádoucí událostí.²

Budoucí operační prostředí

I v budoucnu bude operační prostředí charakterizováno jak stavem v sociálním prostředí, především (1) protivníkem (nepřítelem), (2) místním obyvatelstvem a sociálně-politickou a kulturní strukturou, (3) historií a tradicemi, (4) stavem životního prostředí, (5) infrastrukturou, (6) technologickými faktory, (7) stavem v informační oblasti, tak i v přírodním prostředí, zejména pak (8) terénem, klimatickými podmínkami a dalšími faktory.³

(1) Protivník (nepřítel)

Budoucí pravděpodobný protivník bude velmi rozmanitý co do své organizace, cílů, technologické úrovně, hodnot, které uznává a podobně. Může být charakterizován následujícím způsobem:

- (a) Pravidelné ozbrojené síly s pevnou a známou organizační strukturou, působící dle přijatých doktrinních zásad a pravidel a respektující normy mezinárodního práva.
- (b) Polovojenské organizace a formace charakteru domobrany a občanských obranných sdružení s účelovou organizační strukturou, zpravidla jen s lehkými zbraněmi a nízkou úrovní respektování všeobecně uznávaných právních norem.
- (c) Partizánské (guerillové) jednotky působící proti domácí vládě a jejím případným spojencům, přičemž nerespektují téměř žádné právní normy.
- (d) Teroristické organizace jak v národní, tak i nadnárodní či globální úrovni i nadále usilující o vysoký počet obětí, který svými psychologickými dopady přesáhne státní hranice a ovlivní veřejné mínění nejen v jedné zemi, ale v celém regionu či dokonce v celém světě. Násilné akce budou mít oproti dnešku zřetelnější politické zaměření.
- (e) Zločinecké organizace prosazující své zájmy i ozbrojenou silou a kontrolou celých oblastí jako jsou zdroje produkce drog, transportní trasy komodit šedé ekonomiky, obchod s lidmi a podobně.

Závěry pro požadavky na ozbrojené síly a jejich schopnosti:

- Znalosti o potenciálním nepříteli a jeho možnostech.
- Působení proti širokému spektru možného protivníka.
- Příprava na širokou škálu různorodých zasazení.
- Univerzálnost bojového použití ozbrojených sil nebo profilace určených typů jednotek.

² Tamtéž.

³ FIEBICH, M., KRÁSNÝ, A., *Budoucí vojenské prostředí*, s. 133-146.

(2) Místní obyvatelstvo, sociálně-politická a kulturní struktura

Vzhledem k možnosti zasazení i mimo teritorium Evropy roste důležitost znalostí o povědomí místního obyvatelstva, jeho etnického složení, ekonomického a náboženského rozvrstvení a vztahu ke kulturním i životním hodnotám a tradicím. Nezbytné se stává pochopení místních zvyklostí, role místních náboženských i společenských autorit ve společnosti a způsobů k získání jejich následné podpory nebo přinejmenším dosažení jejich zdrženlivého postoje ve vztahu k zasazeným silám a k plnění stanovených operačních úkolů. Je nutné být připraven na setkání se zcela odlišným přístupem k hodnotovému systému, ten plně respektovat a vyvarovat se požadavkům na okamžitou, případně i násilnou změnu.

Závěry pro požadavky na ozbrojené síly a jejich schopnosti:

- Znalost sociálního prostředí (složení obyvatelstva, náboženské otázky, ekonomická situace, hlavní konfliktní vnitrostátní otázky, nálady obyvatelstva v prostoru nasazení apod.).
- Získání místních náboženských a civilních autorit a spolupráce s nimi.
- Pochopení a tolerance k „místním hodnotám“.
- Vzrůst úlohy CIMIC před i při nasazení.
- Nové formy přípravy osob (sociálně-politická a kulturní příprava).

(3) Historie a tradice

Pochopení historického vývoje v zemi či regionu předpokládaného zasazení může být velmi významné pro úspěch operace a k vyvarování se případných chyb a omylů, později jen velmi těžko napravitelných. Velmi důležité je pochopení historického kontextu postavení země v regionu, vztahy se sousedy a k náboženství, role národnostních minorit a majorit, historických osobností, dědictví tradic v náboženství i ve společenském uspořádání. Oslavy významných výročí, náboženské svátky i každodenní tradiční činnosti místního obyvatelstva musí být známé, umožněné a plně respektované i přes určité možné komplikace pro bezpečnost vlastních sil. Ochrana kulturních památek bude i nadále považována za významnou součást každého zasazení (operace).

Závěry pro požadavky na ozbrojené síly a jejich schopnosti:

- Znalost a respektování historie, kulturních a společenských tradic a náboženských aspektů života.
- Respekt k místním tradicím, etnickým, náboženským, kulturním.
- Ochrana kulturních a historických památek v prostoru nasazení (v pravidlech nasazení ROE – Rules of Engagements).
- Vzrůst úlohy CIMIC před i při nasazení.
- Nové formy přípravy osob (sociálně-historická a kulturní příprava).

(4) Stav životního prostředí

Prohlubující se globální změny klimatu a pokračující devastace životního prostředí může vést v některých oblastech světa ke katastrofálnímu úbytku zdrojů pitné vody, potravin, nedostupnosti energetických zdrojů s důsledky v rozvratu společnosti a zesíleným migračním tlakem do oblastí ekonomicky rozvinutějších a ekologicky méně postižených. Problematika životního prostředí, vody, surovin a energií, potravin, zdraví,

informačního propojení, spravedlivého bankovního, ekonomického a hospodářského systému se vztahem k sociálnímu a politickému prostředí bude ještě výrazněji ovlivňovat situaci v operačním prostředí. Zasazené síly se mohou potýkat s nemožností využívat pro svou potřebu místní zdroje, zejména pak pitnou vodu a potraviny, kdy naopak budou pod tlakem jako distributor dovezené či upravené vody a potravin i pro potřeby obyvatelstva. Nelze vyloučit i dlouhodobé činnosti vojsk v prostorech zamořených v důsledku přírodních katastrof a ekologických havárií.

Závěry pro požadavky na ozbrojené síly a jejich schopnosti:

- Důsledná analýza životního prostředí a jeho vlivu na průběh operace.
- Úporná činnost snižující nároky na vodu a potraviny.
- Zvýšení přesnosti a cíleného účinku používaných prostředků ničení, maximální snížení „vedlejších“ účinků bojové činnosti.
- Zvýšení schopnosti v zásobování vodou a potravinami, včetně distribuce humanitární pomoci.
- Relativně dlouhodobé zasazení i v prostorech ekologicky devastovaných.

(5) Infrastruktura

Infrastruktura v prostoru nasazení může působit komplikace jak pro schopnosti rozmístitelnosti a mobility, tak i v logistickém zabezpečení kvůli její nefunkčnosti nebo její neexistenci. Významné dopady bude mít na postoje místního obyvatelstva a zprostředkovaně na otázky ochrany vojsk, kdy se mohou stát zástupným problémem a zdůvodněním útoků nespokojenců a zájmových skupin. Naopak pro operace na teritoriu NATO/EU lze uvažovat o využití místní infrastruktury podle principů podpory hostitelskou zemí (HNS - Host Nation Support).

Závěry pro požadavky na ozbrojené síly a jejich schopnosti:

- Podíl na budování infrastruktury na vlastním území.
- Využívání stávající infrastruktury na území možného nasazení.
- Dostatečná kapacita zásob a přepravních prostředků schopných působit i v prostorech s nedostatečnou infrastrukturou.

(6) Technologické faktory

Bude se zvyšovat dostupnost vyspělých vojenských a komerčních technologií využitelných ve vojenské oblasti, což bude představovat nové příležitosti i pro potenciální protivníky. Pro vojenské účely budou aplikovány poznatky z oblasti informačních technologií, nanotechnologií a biotechnologií. Věda a technologie umožní další rozvoj systému velení a řízení (s velkým nárůstem datových toků na nejnižších stupních velení), shromažďování, vyhodnocování a přenos informací v reálném čase (NEC – Network Enabled Capability). Bude pokračovat rozvoj senzorů, družicové techniky, bezobslužných automatizovaných systémů. Zvyšována bude přesnost, dosah a cílená účinnost zbraní a zbraňových systémů. Bude pokračovat vývoj a zavádění neletálních systémů působení na protivníka. Nové materiály přispějí ke snížení logistické náročnosti systémů (lehčí technika, menší spotřeba paliv a energií), jejich mobility a udržitelnosti. V oblasti společenské zesílí vliv mezinárodního práva, ale současně se budou projevovat snahy o konfrontaci v souvislosti s nerovnoměrným vývojem. Význam nemateriálových technologií (strategií, doktrín) nadále poroste.

Závěry pro požadavky na ozbrojené síly a jejich schopnosti:

- Participace na rozvoji technologií, sdílení výsledků vědy, výzkumu a vývoje.
- Dostatečné investice i výzkumný potenciál pro zdůvodněné rozvojové programy a zejména pro operační praxi.
- Rozvoj oblastí, kde je ČR na čele aliančních sil.
- Rozvoj i v oblasti nemateriálových technologií.

(7) Stav v informační oblasti

Rostoucí závislost společnosti na informačních technologiích má rozhodující význam na udržení funkčnosti státu ve všech jeho doménách, včetně ozbrojených sil, které budou vysoce závislé na informatizaci a fungování síťového prostředí:

- (a) ČR bude v této oblasti stále více zranitelnější a účinná ochrana kybernetických a informačních systémů před narušením bude vyžadovat neustálou, rychlou a účinnou implementaci nejnovějších poznatků z této oblasti do praxe.
- (b) V operačním prostředí budou informace sehrávat roli samostatného činitele a postupně se stanou hlavním prvkem jakéhokoli konfliktu. Zlepší schopnosti velení v boji, zvýší nebo i omezí bojové možnosti. Budou dalším rozměrem bojových i nebojových operací. Mohou ovlivnit myšlení, plánování, proces rozhodování a další činnosti včetně jejich zpětné vazby. Maskování, utajení a klamání se stanou skutečně efektivní součástí informačních operací.
- (c) Význam médií a svobodného přístupu k informacím se bude prohlubovat. Stále více globálně závislý svět bude vyžadovat časovou dostupnost, šíření a aplikaci informací. V regionech, ve kterých budou technicky pokročilá domácí média bojovat o vliv nad názory lokálních a mezinárodních posluchačů, budou schopna efektivně ovlivnit porozumění krizi nebo konfliktu a pravděpodobně získají iniciativu. V tomto kontextu musí být vojenské síly schopné provádět operace pod dohledem médií, a tím i veřejnosti, což si vyžádá vyšší transparentnost a otevřenost.

Závěry pro požadavky na ozbrojené síly a jejich schopnosti:

- Další rozvoj a implikace NEC.
- Ochrana informačních systémů informačních toků před útoky všeho druhu.
- Vybavení prostředky přenosu informací na soudobé úrovni.
- Funkční systém velení a řízení.
- Účinné psychologické a informační operace.
- Pozitivní přístup a využívání médií.

(8) Terén a klimatické podmínky

Zvyšující se požadavky na geografickou vzdálenost zasazení, které kolem roku 2030 mohou mít až globální rozměr, jsou úzce spojeny s velmi rozmanitými terénními a klimatickými podmínkami, kladoucími mimořádné nároky na osoby i materiál:

- (a) V budoucích operacích ozbrojených sil ČR nelze vyloučit prakticky žádný typ terénu, od nížin a proláklín přes velehory, pouště, džungle, lesy, stepi až po relativně izolované ostrovy.
- (b) Z hlediska klimatu mohou být ozbrojené síly zasazeny, kromě Arktidy a Antarktidy, ve všech klimatických pásmech.

Závěry pro požadavky na ozbrojené síly a jejich schopnosti:

- Připravenost pro zasazení v libovolném terénu a klimatu.
- Nové formy přípravy osob (klimatická příprava).
- Vhodná nebo přizpůsobitelná technika.
- Pružné změny ve výstroji a výbavě vojáků podle geografických podmínek.

Operační prostředí, ve kterém budou ozbrojené síly nasazeny, determinuje požadavky pro jejich výstavbu a přípravu. Ovlivňuje možný způsob vedení operací na všech stupních velení a řízení.

Operační požadavky a schopnosti ozbrojených sil

Požadavky na ozbrojené síly z hlediska jejich předurčení, stanovení rozhodujících úkolů i limity pro jejich realizaci bude i nadále definovat politická reprezentace země a v ozbrojených silách budou vyjádřeny v jejich schopnostech. Samotné schopnosti budou chápány mnohem komplexněji, nejen tedy jako operační schopnosti, i když ty zůstanou rozhodujícími z hlediska základního poslání ozbrojených sil⁴, ale také jako schopnosti sociálně ekonomické, které vytváří podmínky pro naplnění schopností operačních.

Požadavky na ozbrojené síly

Základní požadavky na ozbrojené síly musí vycházet z předpokládaného příspěvku k naplnění vojensko-politických ambicí a může to být jejich disponibilita, vysoká mobilita, operační efektivita.

(9) Disponibilita

Bude i nadále dána systémem výstavby ozbrojených sil a jejich existencí v míru a systémem mobilizačního a operačního rozvinutí reagujícím na vznik závažných krizových situací, který musí zajistit ve správnou dobu a na správném místě síly a prostředky odpovídající ohrožením, na které má být reagováno.

(10) Vysoká mobilita ozbrojených sil

Požadavek vysoké strategické, ale i operační a taktické mobility je spojen s úsilím předcházení krizím a jejich řešením mimo teritorium země a v relativně krátkých reakčních časech, které sníží riziko rozpoutání mnohem hlubší a ničivější krize, případně její další šíření.

⁴ KRÁSNÝ, A., HREBÍČEK, M., GALATÍK, V., Vojenské prostředí, schopnosti ozbrojených sil a prognózy dalšího vývoje.

(11) Operační efektivita

Vyjadřuje požadavek na splnění operačního úkolu rychle, účinně, při minimálních ztrátách a za co nejmenších nákladů. To mohou realizovat i relativně malé ozbrojené síly, ale vybavené moderními a vysoce účinnými prostředky.

Schopnosti ozbrojených sil

Schopnosti ozbrojených sil budou i nadále vyjadřovat jejich kvalitu i použitelnost. Mají umožnit efektivně eliminovat bezpečnostní hrozby a rizika v budoucích krizových situacích a válečných konfliktech při kolektivní i individuální obraně.

Schopnosti ozbrojených sil ČR jsou a budou tvořeny připravenými osobami začleněnými v odpovídající organizační struktuře, kvalitou výzbroje a výstroje a úrovní všestranného zabezpečení.

Z hlediska hlavního předurčení ozbrojených sil, to je k vedení bojových operací, budou mít i nadále prioritu operační schopnosti.

Schopnosti ozbrojených sil budou i nadále vyjadřovat co ozbrojené síly s prostředky, kterými disponují, mají umět, znát a mají být schopny realizovat v přípravě k nasazení v rámci operace a v jejím průběhu, ale i po skončení ozbrojených akcí (podíl na řešení postkonfliktní situace).

Reálně lze předpokládat, že operační schopnosti ozbrojených sil ČR kolem roku 2030 nebudou pojmově zásadně odlišné od schopností současných, ale zcela zásadně vzrostou požadavky na jejich kvalitu a změní se i jejich kvantitativní ukazatele. Vzhledem ke vzrůstajícím požadavkům na zasazení především v expedičních operacích, zejména mírového charakteru, objektivně vzroste význam schopnosti civilně – vojenské spolupráce (CIMIC) a požadavky na schopnosti strategického a operačního manévru (přepravy a přepravitelnosti). Ve vztahu k možnému rozsahu účasti (velikosti kontingentu) bude hrát značnou roli otázka výzbroje a výbavy jednotlivce a malé jednotky, speciálních, případně specializovaných sil. Specializace musí být chápána spíše na oblasti boje či možné fáze operace, než vyjádřená výstavbou specializované jednotky. Navíc budoucí schopnosti musí být i univerzálnější pro případné plnění úkolů při asistenčních a záchranných (humanitárních) operacích a to jak na území státu (doplnění nebo náhrada některých prvků kritické infrastruktury státu při jejich nedostatku či vyřazení), tak i mimo něj (ochrana objektů v zahraničí či evakuace občanů státu mimo krizové oblasti).⁵

Základní operační schopnosti

Schopnosti, kterých má být postupně dosaženo a kterými by měly ozbrojené síly okolo roku 2030 disponovat jsou následující: dostupnost sil (12), efektivní zpravodajská činnost a průzkum (13), rozmístitelnost a mobilita (14), účinnost nasazení (15), efektivní systém velení a řízení, spojení a informování (16),

⁵ GALATÍK, V., Trendy rozvoje schopností ozbrojených sil.

udržitelnost (17), odolnost a ochrana sil (18)⁶, civilně vojenská spolupráce (19), ale i schopnosti sociálně-ekonomické (20) .

(12) Dostupnost sil

Včasná dostupnost sil je nezbytná za účelem nastolení a udržení dostatečné a účinné vojenské přítomnosti ve stanovené době a na správném místě, včetně schopnosti vytvářet síly za pomoci vhodné a stupňovité pohotovosti/připravenosti, aby bylo možné plnit požadavky vyplývající ze změn v bezpečnostním (operačním) prostředí a aby byla zajištěna rotace sil zasazených do operace.

Pro ozbrojené síly ČR to znamená:

- Mít v míru počty osob a techniky nezbytné k plnění spojeneckých závazků, tj. včasnou dosažitelnost sil a prostředků potřebných pro plnění úkolů v operacích.
- Mít odpovídající organizační strukturu v závislosti na zdrojových kapacitách, tedy udržovat odpovídající připravenost určených sil k nasazení.
- Disponovat funkčním systémem postupného rozvinutí ozbrojených sil pro případ narůstání ohrožení bezpečnosti státu, včetně zajištění připravenosti potřebných zásob materiálu pro neočekávané nasazení.
- Být připraveny k efektivnímu využití výrazného nárůstu zdrojů pro potřebu ozbrojených sil (u osob na dvoj až osmi násobek mírového stavu i více a u finančních zdrojů čtvrtinu až třetinu HDP i více) při nárůstu nebezpečí ohrožení státu.

(13) Efektivní zpravodajská činnost a průzkum

U účinného zpravodajství jde o sběr a rozšiřování spolehlivých a včasných informací za účelem předvídání/předcházení a reagování na situaci tak, jak je nezbytné pro jakýkoliv požadavek vyplývající z úkolů ve vztahu k bezpečnostním zájmům NATO/EU a nepřátelským akcím. Nedílnou součástí je i ochrana informací ve všech formách. Vzrostou i požadavky na informace ve vztahu k předpokládanému zasazení v krizových oblastech v zahraničí. Spolehlivě predikovat vznik možných ohrožení a krizí pro bezpečnost státu i spojenců.

Pro ozbrojené síly ČR to znamená:

- Využívat jak vlastní, tak i spojenecké zdroje informací a podílet se na nezbytné míře sdílení těchto informací.
- Podílet se informacemi a podklady pro rozhodování v reálném čase (NNEC).
- Rozvíjet a účelně využívat stacionární a mobilní prostředky zpravodajské, průzkumné, sledovací, komunikační a informační struktury.
- Důraz na zajištění interoperability používaných prostředků, včetně zvyšování jejich mobilnosti a výkonu.
- Vysokou úroveň ochrany získaných, zpracovávaných a přenášených utajovaných informací.
- Získávat cílené informace ve vztahu k předpokládanému použití ozbrojených sil.

⁶ Tamtéž.

(14) Rozmístitelnost a mobilita

Schopnost rozvinutí a mobility ozbrojených sil je nezbytná k možnosti koncentrace sil a schopnosti zapojit se do střetnutí na správném místě a ve správnou dobu (schopnost rozvinout se) a být schopen rychle přemístit již jednou rozvinuté síly (mobilita). I nadále bude závislá na schopnosti plánovat, připravovat a organizovat přepravu sil do prostoru nasazení a jejich rychlé a organizované rozmístění. Bude podmíněna propustností komunikačních tras a parametrech techniky. V popředí stojí přepravitelnost sil a prostředků prostředky strategické přepravy v celém prostoru možných operací. Potřebná bude dostupnost prostředků povrchové (pozemní, námořní) a vzdušné přepravy, včetně připravenosti infrastruktury a schopnosti využívat dopravní aj. infrastrukturu, dále schopnost organizování dopravy a zajišťování údržby a obnovy dopravní infrastruktury využívané v prostoru nasazení. Pro dosažení této operační schopnosti je rovněž nezbytná odpovídající nevojenská infrastruktura, zejména stav a kapacita nakládacích a vykládacích letišť, železničních stanic a komunikačních směrů pro přesuny.

Pro ozbrojené síly ČR to znamená:

- Důsledně řešit operační přípravu státního území.
- Mít k dispozici multisklad s manipulačním centrem a kontejnerovým terminálem.
- Zdokonalovat vybavení ozbrojených sil potřebnou přepravní a manipulační technikou.
- Rozvíjet program kontejnerizace a paletizace systému zásobování.
- Zajištění velkokapacitních dopravních letounů, ať již vlastních nebo smluvně od spojenců a možností dalších druhů přepravy podle charakteru a trvání operací.
- Operační a taktickou mobilitu zajistit vhodnou volbou bojové techniky a prostředků operační přepravy.

(15) Účinnost nasazení

Je vytvářena efektivní činností pro schopnost operovat se silami a zbraňovými systémy s vysokou účinností napříč širokým spektrem ozbrojených sil za všech okolností, které mohou nastat. Je podmíněna schopností naplánovat, připravit, organizovat a koordinovat vedení operace. Zvýšení účinnosti nasazených sil a prostředků bude závislé na jejich zabezpečení a vybavení vhodnou výzbrojí a technikou pro vedení bojové i nebojové činnosti, umožňující účinné manévrování v prostoru operace včetně schopnosti identifikace vlastních a spojeneckých sil a jejich odlišení od sil protivníka. Významnou oblastí je otázka koordinace a to jak na úrovni spojenecké, tak i uvnitř vlastních sil s cílem jejich zasazením zahájit co nejrychlejší a nejefektivnější plnění úkolů. Manévr při zasazení musí být jednoduchý, snadno proveditelný, vytvářející podmínky pro přechod k plnění následujících činností. Oslabení stran konfliktu může být nahrazeno komplexním a koordinovaným přístupem všech činitelů, vojenských i civilních. Operační koncepce civilně-vojenských operací (CIMIC) by měla usilovat o dosažení účinků nad celým spektrem prostředků stran konfliktu za účelem potlačit jejich vůli bojovat a dosáhnout požadovaného konečného stavu. Vyjádřením tohoto úsilí bude i koncepce EBAO (Effects-Based Approach to Operations), která je ve skutečnosti integrací vojenských a civilních zdrojů a koordinací postupů s cílem dosáhnout požadovaného výsledku/efektu. Půjde o promyšlenou a komplexní aplikaci různých aliančních nástrojů v kombinaci s praktickou

spoluprací s ostatními účastníky (včetně jejich schopností) k vytvoření efektivních nástrojů k dosažení plánovaných cílů a požadovaného konečného stavu definovaného Aliancí⁷.

Pro ozbrojené síly ČR to znamená:

- Mít přiměřeně připravené dostatečné síly vybavené soudobou technikou v závislosti na dostupných zdrojích.
- Pro účinnost zasazení mít možnost výběru nejvhodnějších jednotek s patřičnou výzbrojí a vybavením odpovídajícím konkrétní situaci a stanoveným cílům a úkolům.
- Mít odpovídající kvalitu výzbroje a výstroje.
- Využívání dokonalých nástrojů velení a řízení.
- Vysoká úroveň součinnosti druhů vojsk i se všemi dalšími aktéry v operacích.

(16) Efektivní systém velení a řízení, spojení a informování

Schopnost efektivního systému velení, řízení a komunikace na bázi C4ISR (velení, řízení, spojení, výpočetní technika, zpravodajství, sledování a průzkum) je předpokladem pro účinné plánování, přípravu, organizaci a řízení ozbrojených sil. Systém bude vybudován jako moderní, pružný, založený na využívání nejnovějších technologií, k naplnění požadavku nezbytného pro efektivní plnění úkolů a úspěšného splnění cíle operace. Struktura a organizace systému velení bude kopírovat organizační struktury ozbrojených sil a bude uzpůsobená pro zajištění nejpravděpodobnějších úkolů plněných ozbrojenými silami. Potřebný je další nepřetržitý rozvoj NEC a účelné využití stacionárních a mobilních prostředků komunikační a informační infrastruktury s důrazem na zajištění jejich interoperability a zvyšování jejich mobility, výkonu a úrovně ochrany získaných, zpracovávaných a přenášovaných utajovaných informací. Důležité místo v systému velení má vojenské zpravodajství a zpravodajské informace, jako nezbytný předpoklad účinného a reálného plánování a rozhodování na všech úrovních.

Pro ozbrojené síly ČR to znamená:

- Mít vytvořený systém plánování použití sil a prostředků pro plnění úkolů v krizových situacích a krizové plány.
- Rozvíjet schopnosti plánovat, připravovat, organizovat a řídit činnost ozbrojených sil a efektivně jim velet v bojových i nebojových operacích.
- Důsledně dbát na výstavbu a přípravu organizačních prvků velení, řízení, komunikačního a informačního zabezpečení.
- Komunikační systém mít vybaven soudobou technikou v závislosti na dostupných zdrojích.
- Rozvíjet koncept NEC.

(17) Udržitelnost

Základním předpokladem zajištění udržitelnosti bude i nadále odpovídající logistická podpora schopná zajistit poskytnutí včasného a účinného zásobování při jakýchkoliv operacích až do doby, kdy bude dosaženo cílů operace. Dlouhodobá udržitelnost sil a prostředků v prostoru nasazení bude podpořena schopností plánovat,

⁷ KRÁSNÝ, A., SOCHA, O., Operace s efektivním účinkem.

připravovat a organizovat personální, logistické a zdravotnické zabezpečení nasazených sil, optimalizací skladby a množství udržovaných zásob a schopností jejich doplňování z civilních (místních) zdrojů, schopností průběžně zásobovat nasazené síly potřebným materiálem a službami, schopností zabezpečovat odsun a opravy poškozené techniky, včetně zabezpečení záchrany, odsunu, léčení a návrat raněných a nemocných. Důležitá bude i existence dostatečných záloh personálu pro doplnění nasazených sil, schopnost průběžně získávat a připravovat další potřebný personál pro případnou rotaci sil.

Pro ozbrojené síly ČR to znamená:

- Rozvíjet národní prvky logistického zabezpečení vybavených soudobou technikou v závislosti na dostupných zdrojích.
- Maximálně využívat spojeneckých prvků logistického zabezpečení a místních zdrojů.
- Mít i v míru připraveny přiměřené zásoby a vhodné přepravní prostředky.
- Mít dostatečný počet kvalitně připraveného personálu.
- Dosáhnout vysokého stupně automatizace a robotizace.

(18) Odolnost a ochrana sil

Odolnost a ochrana sil k minimalizaci účinků jakékoliv nepříznivé/nepřátelské akce jsou důležité pro minimalizaci ztrát na živé síle a materiálu a tím zachování bojové síly ozbrojených sil. Účinná ochrana nasazených sil a prostředků a jejich odolnost je založena na včasné varování ozbrojených sil o připravovaných a prováděných úderech protivníka vzdušnými, pozemními, námořními a raketovými prostředky a to jak konvenční, tak i chemickou, biologickou, případně i jadernou municí. Ozbrojené síly se chrání prováděním aktivních opatření, což znamená především ničením prostředků protivníka nebo pasivními opatřeními, jako je ukrytí živé síly a materiálu, budování ochranných staveb, rozptýlení ozbrojených sil na větší ploše, maskování a klamání. Významnou schopností napomáhající odolnosti a ochraně sil je vysoká mobilita, umožňující vyhnout se úderům protivníka, měnit prostory rozmístění a činnosti, rychle rozptylovat a znovu soustřeďovat ozbrojené síly a materiál. Tomu napomůže i vybudovaná obranná a komunikační infrastruktura. Důležitou podmínkou účinné odolnosti a ochrany sil i nadále zůstane efektivní vzdušná obrana znemožňující vést protivníkovi cílené údery na ozbrojené síly ve všech druzích činností.

Pro ozbrojené síly ČR to znamená:

- Udržet vůdčí roli v rozvoji schopností v nichž ČR a její ozbrojené síly zaujímají čelní místo (OPZHN, pasivní průzkumné systémy, zdravotnické zabezpečení).
- Podílet se na hlubší integraci spojeneckého / aliančního systému vzdušné obrany.
- Snižovat podíl lidské obsluhy v používání zbraňových a dalších systémů.
- Rozvíjet schopnost delšího autonomního působení jednotlivce na bojišti.
- Rozvíjet mobilitu zahrnující i schopnost výsadku a efektivního pohybu především v zastavěném prostoru.
- Další prohloubení schopnosti přežití zahrnující v sobě bezpečnosti vybavení (výstroj a výzbroj) vojáka, bojovou identifikaci, ochranné maskování a OPZHN.

(19) Civilně vojenská spolupráce

CIMIC se stává požadavkem kladeným na všechny ozbrojené síly v operaci v kterékoliv její fázi. Specializované orgány CIMIC odborně řídí tuto činnost a řeší specifické otázky přesahující schopnosti běžných ozbrojených sil. V přípravné fázi sehrávají rozhodující roli orgány odpovědné za CIMIC garantující dostatečné informace o prostředí předpokládaného zasazení a přípravu všech zasazovaných sil. Následně v bojové a zejména ve stabilizační fázi se CIMIC musí stát záležitostí všech aktérů/součástí ozbrojených sil bez rozdílu, specializované orgány CIMIC musí být využívány především k plnění specifických úkolů vyžadujících zvláštní znalosti a dovednosti.

Pro ozbrojené síly ČR to znamená:

- Výrazně rozšířit stávající personální a materiální organizační prvky CIMIC.
- Prosadit CIMIC jako integrální součást operace a boje.
- Cestou účinné CIMIC přispět k realizaci koncepce EBAO.

(20) Vybrané sociálně-ekonomické schopnosti ozbrojených sil

Vedle operačních schopností ozbrojených sil bude nutné zvažovat i význam a kultivaci skupiny schopností sociálně-ekonomických. Tyto schopnosti vytváří základní předpoklady pro realizaci schopností operačních. Jde zejména o schopnost výchovně vzdělávací, všestranné péče o člověka, akviziční, modernizace a rozvoje, vědecko-výzkumnou apod.

- (a) Výchovně vzdělávací schopnost je nezbytná pro formování vysoce výkonného vojenského profesionála, schopného v maximální míře využít svůj individuální potenciál a prostředky, kterými disponuje. Tato schopnost bude nemyslitelná bez moderní vzdělávací a výcvikové základny a širokého přístupu k informacím všeho druhu.
- (b) Profesionální ozbrojené síly se budou potýkat s dravou konkurencí na trhu práce a potenciálními deficity v rekrutačních zdrojích. Finanční motivace nebude patrně již dostatečným důvodem pro službu v ozbrojených silách a bude nutno hledat přijatelné alternativy. Řadu možností bude skýtat systém péče o člověka, například systém zdravotní péče i o bývalé vojáky po ukončení kontraktu, možnosti vzdělání, zajištění rodin v době nasazení v operacích, kulturní a sportovní vyžití, rehabilitační péče a další.
- (c) Akviziční systém si nutně vyžádá zjednodušení a dynamické zrychlení celého procesu. Uspokojení požadavků a potřeb zejména zasazených sil z hlediska doplnění výzbroje, výstroje, úprav techniky apod. bude jednou z podmínek úspěchu misí.
- (d) V oblasti modernizace a rozvoje ozbrojených sil musí dojít k těsnému sepětí operačních výhledů a požadavků s výhledy a požadavky technologickými, nejlépe cestou integrovaných projektových týmů a respektováním operačních priorit.
- (e) Uplatnění vědeckých poznatků a výsledků výzkumu v praxi se neobejde bez masivních, ale cílených investic do této oblasti. Výzkum a vývoj musí vycházet z požadavků praxe a k tomu bude nutné zamezit „výzkumu pro výzkum.“

Jednotlivé operační schopnosti jsou vzájemně propojené, na sobě závislé a často se i překrývají. Důraz bude stále více kladen na dosažení vysokého stupně interoperability a kompatibility mezi silami a prostředky všech zúčastněných sil v operaci.

Budoucí požadavky na operační schopnosti ozbrojených sil budou okolo roku 2030 ovlivněny celou řadou faktorů, dnes i dosti těžce předvídatelných nebo dosud neidentifikovaných. Nejvýznamnější vliv na kvalitativní i kvantitativní ukazatele bude mít zejména vývoj bezpečnostního prostředí v globálním, regionálním i lokálním měřítku, disponibilní obranné zdroje (lidské, materiální, finanční), technologický rozvoj a ochota investovat do výzkumu a vývoje, vývoj v aliančních, koaličních vazbách a z toho plynoucí organizace kolektivní obrany včetně závazků přijetých ČR, klimatické změny vyvolávající negativní doprovodné jevy jak v přírodní, tak i ve společenské (sociální) oblasti.

Lze shrnout, že nyní definované (klíčové) operační schopnosti, doplněné o rozšířené schopnosti účinné civilně-vojenské spolupráce, včetně sociálně-ekonomických, zajistí adekvátní reakci na hrozby a rizika, dnes ještě ne zcela zřejmá a odhalitelná. Další vývoj může také vyvolat nutnost nalézt zcela novou schopnost, odpovídající ohrožení zcela nového charakteru, a to až na základě nových poznatků, které dnes ještě nejsou k dispozici. Předvídat bez opory v objektivních skutečnostech by bylo nezodpovědným přístupem k realitě a v konečném důsledku i následným mrháním obrannými zdroji.

* * *

Vývoj operačního prostředí bude nadále podtrhovat význam schopnosti vést větší množství menších, současně probíhajících operací až ve strategické vzdálenosti od domácích základů včetně dlouhodobého udržení operací, často s malou nebo žádnou HNS, a to i u ozbrojených sil ČR, jako plnohodnotné součásti NATO/EU. To s sebou přinese zvýšené nároky na logistické zabezpečení většího počtu menších jednotek současně nasazených v různých operacích. Větší část spojeneckých sil bude muset být připravena k nasazení a použití a být schopna rychlého přechodu mezi vedením boje a udržováním míru. Celkové počty sil se budou pravděpodobně snižovat, ale snížení musí být doprovázeno odpovídajícími investicemi do zvyšování bojové účinnosti. Pro rozvoj struktury a schopností ozbrojených sil ČR bude významným určujícím principem komplementarita sil působících ve spojeneckých uskupeních.

Vojenské operace budou zpravidla probíhat v operačním prostoru, kde budou působit různé vládní i nevládní organizace a pod přímým tlakem medializace všech akcí ozbrojených sil.

Na základě analýzy operačního prostředí budou bojové i nebojové operace probíhat v rámci rozvinuté koncepce EBAO. Vzhledem ke složitosti realizace této koncepce je třeba mít včas dostatek potřebných informací před i během plánování. Při provádění operací dbát důsledně na vyhodnocování jednotlivých oblastí činnosti a jejich efektivitu v určeném operačním prostoru. Sběr zpravodajských informací, jejich analýza, předávání a vzájemná výměna budou zvláště důležité pro předvídaní a pokud to bude možné, předcházení nebo zastavení konfliktů. Bude požadováno plné porozumění operačnímu prostředí a aktivní přístup již v počátečních fázích objevující se krize. Operace různé intenzity mohou a budou probíhat souběžně. Operace k nastolení míru, které mohou zahrnovat stabilizační a ochranné úkoly budou vyžadovat velkou přizpůsobivost.

Nicméně, je možné, že bude potřebné přizpůsobit strukturu sil, které mohou být jen lehce vyzbrojeny a budou moci splnit úkol s minimálním nebo bez použití síly.

Pro ozbrojené síly ČR to znamená budovat strukturu ozbrojených sil pro nejčastější (nejpravděpodobnější) operace a připravovat ozbrojené síly na nejtěžší (nejnáročnější) operace.

Přístup k operacím v duchu koncepce EBAO zahrnuje komplexní využití vojenských i nevojenských nástrojů jako je zpravodajská činnost a výměna informací mezi všemi aktéry, schopnost předvídat a reagovat, využití NEC. Jeho základ tvoří komunikační a informační systém (CIS-Communication and Information Systém). Dále zahrnuje zvýšení množství nasaditelných sil se schopnostmi vedení boje, ale i udržování míru při koordinované spolupráci s civilními představiteli a agenturami, což znamená provádění operací po ukončení konfliktu. To vše povede při integrovaném působení k dosažení požadovaných výsledků při minimálních nákladech.

Pro ozbrojené síly ČR to znamená mít k dispozici všestranně připravený profesionální personál, moderní techniku a vybavení včetně bezchybně fungujícího systému všestranného zabezpečení.

Na významu bude získávat schopnost vést operace společensky únosným a akceptovatelným způsobem a s přijatelným řešením. Zástupci nejrůznějších společenských a zájmových skupin budou aktivněji řešit ekonomické, sociální, technologické a ekologické problémy spojené s vojenskou akcí, a to v rovině nových společenských zakázek, za respektování plurality aktérů, reprezentujících obecné mínění a vůli. Pozitivní vnímání vojenské intervence doma, v zahraničí a zejména v operačním prostoru se stane jednou z rozhodujících podmínek (těžištěm) pro úspěch operace.

Pro ozbrojené síly ČR to znamená důraz položit na rozšíření a zvýraznění úlohy CIMIC všeobecně i sil a prostředků specializovaných na CIMIC v rámci organizačních struktur vojsk.

Na základě politické nezbytnosti udržení veřejné podpory budou vydávána politická omezení pro bojové i nebojové operace omezující činnost ozbrojených sil, v protikladu se zvyšováním potřeby dosáhnout rychlého úspěchu. Navíc, citlivost na ztráty a potřeba limitování/minimalizaci vedlejších škod a poškození životního prostředí budou ve zvýšené míře ovlivňovat operace, stejně jako posilovat potřebu zodpovědnosti za ně a jejich přiměřenosti.

Pro ČR to znamená přijímat jen všestranně a hluboce zdůvodněné mezinárodní závazky s ohledem jednak na vlastní obranné zdroje (lidské, materiální, finanční) a jednak i na zajištění přiměřené bezpečnosti státu včetně podílu na mezinárodní bezpečnosti.

Predikce vývoje obranných zdrojů a technologií

Veronika MAZALOVÁ, Ivo PIKNER, Karel ZETOCHA

Tvorba obranných (ale i jiných) zdrojů se odehrává v několika etapách, či oblastech. První je predikce, následuje analýza potřeb, distribuce a v poslední etapě hodnocení výsledků a procesu jejich dosažení. Poznání a predikce vývoje zdrojů, které budou moci být využity k zajištění obrany státu je podmínkou úspěšného plánování a realizace výstavby ozbrojených sil. Predikce vývoje v oblasti dostupných zdrojů má usměrňovat střednědobé plánování v oblasti schopností, tak aby plány alespoň rámcově odpovídaly zdrojovým možnostem státu. Zdrojové možnosti státu jsou jen jednou stranou mince, druhou stranou je ochota a politická vůle zdroje přidělit. Platí, že predikci možností je možné provádět s mnohem větší přesností, než predikci politické vůle. Při predikci možností sledujeme proměnné jako jsou vývoj technologií, průmyslu, HDP, demografický vývoj, vzdělání populace aj. Jedná se o ukazatele, které je možné statisticky zpracovávat a dále analyzovat. Při predikci politické vůle se dostáváme na tenký led politického vývoje, rozhodování, politických zájmů. Predikce v této oblasti, byť kvalifikovaně provedená, bude vždy značně nejistá a s politickým vývojem je potřeba počítat spíše jako s nejistou proměnnou. Predikce vývoje a zabezpečení obrannými zdroji v horizontu 2030 vytváří zdůvodněný rámec pro objektivizaci dlouhodobého plánování a orientaci výstavby a rozvoje ozbrojených sil.

Predikce vývoje perspektivních technologií a tvorba materiálních zdrojů

Ivo PIKNER

Rozvoj a využití perspektivních technologií bude zásadním způsobem ovlivňovat budoucí prostředí pro zajišťování bezpečnosti a obrany. Změny ve vojenství budou často důsledkem zkoumání využitelnosti nových technologií při vedení vojenských operací. Bude docházet k užšímu sepětí civilního a vojenského výzkumu a vývoje technologií a jejich vzájemné participaci na obranných projektech. Perspektivní technologie kvalitativně změní budoucí schopnosti ozbrojených sil.

Tvorba materiálních zdrojů pro zabezpečení obrany a bezpečnosti státu je proces, který bude i nadále z velké části ovlivňován úrovní procesů veřejných financí ve státě. Tvorba budoucích materiálních zdrojů pro ozbrojené síly bude podmíněna ekonomickými možnostmi státu, technologickou vyspělostí průmyslu a sektoru služeb, nerostným bohatstvím, zabezpečením dostatečné odolnosti, pružnosti a životnosti ekonomiky. Tyto faktory mimo jiné indikují jakou úroveň obrany a bezpečnosti si může stát dovolit.

Kvalita a množství materiálních zdrojů budou hodnoceny v souladu s bezpečnostní situací státu a budou limitovány politickými souvislostmi a skutečnými možnostmi ekonomiky ČR, a to jak ve střednědobém tak i dlouhodobém výhledu. Materiální zdroje pro obranu budou plánovány a zajišťovány přednostně z domácí průmyslové a hospodářské základny a to v národním systému obranného plánování podle požadavků MO.

(1) Trendy v oblasti vojenských technologií

V období let 2030 bude obranný výzkum a vývoj v oblasti vojenských technologií pro zabezpečení obrany ČR plně zapojen a propojen do širšího úsilí v mezinárodním kontextu NATO a EU. Tato orientace bude vynucena skutečností, že Česká republika nebude mít dostatečnou vědeckovýzkumnou, vývojovou a výrobní základnu, ani potřebné ekonomické zdroje k tomu, aby v plném rozsahu pokryly požadavky plynoucí z rozvoje perspektivních vojenských technologií. Nezbytná bude úzká spolupráce v rámci civilního a vojenského výzkumu a vývoje a jejich vzájemné participaci v rámci obranných projektů. ČR se bude aktivně podílet na rozvoji perspektivních vojenských technologií prostřednictvím mezinárodní spolupráce. Vytypované potřebné technologie a výsledky výzkumu převezme od ostatních států, aniž by se na jejich rozvoji přímo podílela.

Mezinárodní obranný výzkum je v souladu s vizemi a strategickými plány pro období 2025-2030 směřován do těchto oblastí:

- Neletální zbraně (Non-Lethal Weapons).
- Vesmírné aktivity a technologie (Space-Related Activities).
- Technologie konvenční výzbroje (Conventional Munitions Technology Activities).
- Technologie bezpilotních prostředků (UAV Related Technology).
- Technologie využitelné pro námořní aktivity (Maritime-Oriented Activities).
- Technologie pro řízenou energii (Directed Energy).
- Dálková detekce a identifikace biologických bojových látek (Stand-off Detection and Identification of Biological Agents).
- Sbližování nanotechnologií, biotechnologií, počítačových technologií a neurovědy (Convergence of Nanotechnology, Biotechnology, Computing and Neuroscience).
- Technologie využitelné v systémech velení a řízení (Technology Focused on Command and Control).

(2) Vliv perspektivních technologií na vojenství

Na základě analýzy soudobých ozbrojených konfliktů a krizí, které přináší zkušenosti jak ve způsobech a metodách vedení bojové a operační činnosti, tak především ve způsobech použití nových technologií realizovaných v nových zbraňových systémech, lze predikovat jejich uplatnění a vliv na vedení budoucích operací. Do roku 2030 se očekává prudký rozvoj perspektivních technologií a jejich uplatnění a to nejenom v civilní sféře, ale i ve vojenství v nových zbraňových systémech, což v důsledku značně ovlivní přípravu, zasazení a působení ozbrojených sil v konfliktu.

Intenzivní vývoj perspektivních technologií na základě nových fyzikálních, chemických, bionických, energetických a informačních principů se promítne do jejich aplikací ve vojenství. Rozvoj nanotechnologií, které jsou považovány jako klíčová technologie pro 21. století, rozšíří možnosti v rozvoji zbraňových systémů a zvýší jejich efektivnost. V období roku 2030 se předpokládá využití praktických aplikací nanotechnologií ve vojenství a to především v oblasti informačních a komunikačních technologií, kosmických technologií pro využití kosmického prostoru a v rozvoji biotechnologií. Jako klíčové se předpokládá vojenské využití nanotechnologií v oblasti nanovýbušnin (*nanoexplosives*) a nanomateriálů (*nanomaterials*) pro zvýšenou ochranu.

Hlavní směry rozvoje a aplikace vojenských technologií budou v uvažovaném horizontu zaměřeny zejména na:

- Vysoce přesné zbraně a munice.
- Bezobslužné a dálkově ovládané systémy.
- Robotizaci vojenství.
- Zpravodajské, průzkumné, sledovací a zaměřovací prostředky a systémy.
- Komunikační a informační technologie a síťové propojení systémů.
- Satelitní spojení.
- Neletální zbraně.
- Převratitelnost a přepravní prostředky.
- Variantní zdroje energie.
- Nanotechnologie, biotechnologie a nové materiály.
- Výzbroj a výstroj vojáka, ochranu živé síly a civilního obyvatelstva.

Technologická revoluce se bude dotýkat všech oblastí vojenství. Nové technologie povedou k vytváření nových zbraňových systémů. Jejich použití bude vyžadovat nové způsoby vedení bojové činnosti. Rozvoj a aplikace vojenských technologií bude nedílnou součástí operačních koncepcí, plánů rozvoje schopností a doktrín OS ČR. Dojde ke změně názorů a přístupů, které povedou k rozvoji teorie vojenského umění na kvalitativně vyšší úroveň.

Vývoj a zavádění perspektivních technologií do oblasti vojenství bude podporovat a rozvíjet především tyto schopnosti ozbrojených sil:

- Přesný útok (Precision Attack).
- Rozvoj senzorů (Sensing).
- Informační fúze (Information fusion).
- Digitalizaci bojiště (Digitisation).
- Nesmrtící zbraně a zátarasy (Non-Lethal Weapons and Barriers).
- Robotika (Robotics).
- Simulace a umělé prostředí (Simulation and Synthetic Environments).
- Modulární systémy (Modular Systems).

Využití moderních technologií prostřednictvím zavádění nových zbraňových systémů rozvine nové možnosti a schopnosti ozbrojených sil v operacích, projeví se ve zmenšených početních stavech a současně ve zvýšení pohyblivosti, pružnosti a efektivnosti. Vytváření úkolových uskupení dočasných, trvalých, nebo jen k plnění zvláštních nebo přesně vymezených úkolů bude i nadále jediné východisko pro maximalizaci účinku specializace. To se projeví změnami ve vojenském umění. Nové zbraňové systémy najdou své uplatnění pouze v nových organizačních strukturách, odrážejících nové způsoby vedení bojové činnosti zakotvených v nových předpisech a doktrínách.

Do výzbroje budou zaváděny pouze ty zbraňové systémy, které budou umožňovat a podporovat činnost v budoucím informačním prostředí. V případě modernizace stávající techniky bude prioritou zavádění prvků automatizace, objektivizace, zvyšování přesnosti zásahů a možnost vyhodnocování při zabezpečení co nejvyšší ochrany a bezpečnosti vlastních sil.

Jako negativní se do budoucna jeví reálná možnost zneužití vyspělých technologií

a jejich vojenských aplikací potencionálním protivníkem, neboť tyto budou volně dostupné a široce využívány. Bude vzrůstat zranitelnost společnosti, která bude na těchto technologiích ve stále vyšší míře závislá (počítačové viry, ohrožení sítí). Jako negativní se bude projevovat naprostá závislost vedení bojové činnosti na technice a především na informacích.

(3) Růst významu „nemateriálových“ vojenských technologií

Dlouhodobé trendy rozvoje nemateriálových technologií orientují výzkum zejména do oblastí podpory tvorby obranné politiky, operačních koncepcí, bezpečnosti, obrany, strategických studií, vojenského umění, teoretických východisek pro tvorbu doktrín, řádů, předpisů, orientace a koordinace obranného výzkumu. Jde především o výzkumnou podporu transformace ozbrojených sil s cílem nepřetržitě podporovat tvorbu nových schopností.

Mezi obrannými technologiemi budou mít nemateriálové technologie prioritní význam. Z charakteru a požadavků na použití OS v budoucích operacích budou odvozovány požadavky na rozvoj obranných technologií. Je nesporné, že využití moderních technologií bude vyžadovat moderní organizační struktury a nové přístupy a názory na použití OS, což zformuluje teorie vojenského umění. Zejména rozvoj teorie vojenského umění a strategických studií nelze z oblasti obranného výzkumu vyloučit, zároveň bude nutná existence jednoho nebo několika vědních oborů, které se jimi budou zabývat.

Ve vojenském umění (vojenská strategie, operační umění a taktika) se bude i nadále jednat o tyto trendy:

- prognózy charakteru budoucích konfliktů a operací a možného rozvoje a použití OS,
- vliv nových technických prostředků a technologií na vojenství,
- teorie preemptivních operací,
- teorie výstavby a použití mnohonárodních uskupení sil,
- zobecňování zkušeností z novodobých válek a operací,
- boj v zastavených prostorech,
- informační operace, informační nadvláda,
- vedení války s využitím sítí (NEC),
- operace jiné než válka, nebojové operace, asymetrické operace,
- operační schopnosti armády a způsoby použití OS,
- tvorba a uplatňování obranných standardů.

(4) Predikce vývoje, tvorby a zabezpečení materiálních zdrojů pro obranu

Rozvoj materiálních zdrojů pro zabezpečení obrany bude i nadále komplexní a dlouhodobý proces. Tvorba materiálních zdrojů bude představovat identifikaci potřeby, realizaci případného výzkumu a vývoje, pořízení a zavedením nových systémů do vojsk a nakonec jejich vyřazení z používání. Délka tohoto procesu bude u složitých zbraňových systémů překračovat délku aktivního lidského života (např. vrtulník AH-64 cca 50 let, bombardér B-1 cca 60 let, tank T-72, M1A2, Leopard II cca 40-50 let). Proces realizace zavedení nového zbraňového systému do výzbroje představuje časový předstih – dle složitosti zbraňového systému 10 až 15 roků, viz obr. č.1. Tyto kroky by měly být

praktickou realizací dlouhodobé vize možného budoucího rozvoje a výstavby OS.

Obr.č.1: Příklad procesu realizace zavedení nového zbraňového systému do výzbroje ozbrojených sil¹

Tvorba budoucích materiálních zdrojů pro zabezpečení obrany státu bude pravděpodobně nejvíce ovlivněna:

- změnami v bezpečnostním prostředí,
- vývojem vojenství,
- rozvojem perspektivních technologií,
- technickými schopnostmi obranné průmyslové základny
- a zdrojovými možnostmi státu.

Z hlediska množství a kvality materiálních zdrojů pro zabezpečení obrany bude neúnosné udržovat rozsáhlé zásoby vojenského materiálu. Uložený materiál bude ještě rychleji nejen fyzicky, ale především morálně zastarávat a jeho skladování bude zdrojově nákladné a prakticky v budoucích konfliktech nevyužitelné. Obranný průmysl bude připraven pružně reagovat a to v krátkém časovém horizontu na měnící se potřeby ozbrojených sil pro případ jejich použití v budoucím proměnném operačním prostředí.

V oblasti vývoje a tvorby materiálních zdrojů, lze v horizontu let 2025 až 2030 predikovat charakteristické trendy, které budou přímo ovlivňovat výstavbu a rozvoj ozbrojených sil pro zabezpečení obrany státu:

¹ GALATÍK, V., Operační schopnosti při navrhování a plánování sil.

(a) **Redukce rozsahu materiálních zdrojů.**

Bude zásadním způsobem redukován rozsah materiálních zdrojů vytvářených a udržovaných pro přípravu, plánování a vedení budoucích operací. Budou vytvářeny malé a profesionalizované OS schopné expedičního působení.

(b) **Nárůst mobility.**

Tvorba materiálních zdrojů je zaměřena na rozvoj mobilních a vzduchem přepravitelných OS.

(c) **Nárůst významu prostorově neomezeného, společného a interoperabilního působení.**

Takticko-technické charakteristiky vojenské výzbroje a výstroje jsou determinovány jak pravděpodobným způsobem jejich použití, tak i možností jejich zasazení v libovolném geografickém prostředí.

(d) **Zvyšování přesnosti, ničivosti a dosahu.**

Využití nových vysoce přesných zbraňových systémů za současného použití přesné munice umožní vést bojovou činnost na velké vzdálenosti, za zhoršených klimatických podmínek, ve dne i v noci a to jak proti plošným, tak i selektivním cílům.

(e) **Přiblížení rozhodování reálnému času.**

Rozhodovací proces bude probíhat v reálném čase. Velitel bude schopen velet kdykoli a z kteréhokoli místa na bojišti bez přímého vizuálního kontaktu s nelineárně zasazenými silami. Prvky na bojišti (platformy pozemních, vzdušných i námořních sil, včetně podpůrných prvků) budou informačně integrovány s možností centrálního vyhodnocování a rozhodování (*digitalizace bojiště*). Schopnost připravovat, plánovat a vést operace v reálném čase vytvoří předpoklady pro informační převahu a nadvládu.

(f) **Nárůst významu informací a znalostí.**

Budoucí války budou války informační (*války čtvrté generace – 4GW*). Bude tak klesat význam člověka pro sběr požadovaných informací, jeho role se přesune do vyhodnocování dat a jejich interpretaci.

(g) **Omezování logistické náročnosti.**

Schopnost efektivně vést bojovou činnost a udržet síly v operaci do doby splnění konečných cílů bude posilována klesající náročností logistické podpory. Zavedení nových materiálů (biotechnologie, nanotechnologie, mikromechanika) sníží hmotnost a energetickou náročnost unifikovaných platforem a omezí nároky zasazených sil na pohonné hmoty, munici, potraviny, vodu a služby. Negativním jevem je zvyšování zranitelnosti logistického zásobovacího řetězce na nelineárně uspořádaném bojišti působením protivníka.

(h) **Rostoucí význam trenažérové a simulační techniky.**

Příprava jednotlivce a vojsk bude stále více závislá na využití trenažérové a simulační techniky. Dojde k významným ekonomickým úsporám a k realizaci činností, které nebude možné v polních podmínkách nebo v reálném výcviku z bezpečnostních důvodů procvičit.

(i) **Povýšení individuálního vojáka na zbraňový systém.**

Voják se stane samostatným zbraňovým systémem, který bude plnit stále širší spektrum funkcí a jeho činnost bude podporována informačními a komunikačními technologiemi.

(j) **Nahrazení vojáka technologií.**

Bojové prostředky budou působit autonomně bez osádek. Zvyšování ničivé síly bojových prostředků a omezené možnosti ochrany povedou k tomu, že se bojiště v dlouhodobém časovém horizontu vyliční. Velkou část důležitých funkcí v boji převezme místo člověka technika – automatizované systémy, bezobslužné prostředky a robotizované zbraňové systémy. Úloha lidského faktoru bude využita v nebojových situacích a v postkonfliktním řešení krize.

(k) **Vyvíjení nových druhů zbraní.**

V budoucnosti se předpokládá vývoj a zavedení nových druhů zbraní na bázi genového inženýrství a netradičních druhů zbraní s využitím neletálních technologií, elektronických a elektromagnetických prostředků, určených pro vyřazení živé síly, palebných prostředků, spojovacích a energetických systémů a počítačových sítí z činnosti. Budou zavedeny netradiční prostředky pro budování různých druhů zátarasů, znemožňujících či zpomalujících pohyb techniky a osob (včetně různých pěnотvorných látek, nesnesitelných zápachů a zvuků). Zdokonaleny budou psychotropní zbraně působící na psychiku člověka.

(l) **Civilní sektor bude udávat tempo technologickému vývoji.**

Pro vývoj a výrobu zbraní a zbraňových systémů budou stále intenzivněji využívány běžně dostupné komerční technologie, nebo duální technologie využitelné jak v civilním, tak i vojenském sektoru. Rostou náklady na výzkum a vývoj nových zbraňových systémů. Rozdíl je patrný v délce životního cyklu informačních technologií a platforem.

(m) **Prostředky elektronického boje se ze zabezpečovacích prostředků stávají aktivními prostředky ničení.**

Elektronický úder bude možno realizovat jak před zahájením přímých vojenských činností, tak i v jejich průběhu.

(n) **Klesající význam jaderných zbraní.**

Význam jaderných zbraní pro vedení budoucí války bude druhořadý. V případě vlastnictví jaderných zbraní ale není možné vyloučit jejich neočekávané a neplánované použití - proliferace, terorismus.

(o) **Přesouvání bojové činnosti do kosmu.**

V budoucnosti budou vyvíjeny prostředky umožňující podporu vedení a vlastní vedení vojenské činnosti ve vesmíru. K tomu budou použity zbraně s přesným navedením a zbraně, vyvinuté na bázi nových fyzikálních principů.

* * *

Identifikované dlouhodobé trendy v oblasti materiálních zdrojů vytvářejí obecný rámec budoucího rozvoje fyzické složky OS, která by měla být informačně integrovaná a znalostně dominantní, přesná a ničivá na velké vzdálenosti, schopna vést bojovou činnost v komplexním terénu a za všech klimatických a povětrnostních podmínek, vysoce mobilní, lehká a vzduchem přepravitelná, odolná proti činnosti nepřítele, unifikovaná, interoperabilní, částečně robotizovaná, s minimálními logistickými nároky, podporována prostředky umístěnými ve vesmíru. Prioritou je průzkum na velké vzdálenosti, převaha v prostředcích ničení dalekého dosahu a schopnost rychle přijímat správná rozhodnutí v rychle se měnící situaci.

Determinanty budoucích obranných výdajů

Veronika MAZALOVÁ

Mezi nejdůležitější faktory s přímým dopadem na otázky zajištění bezpečnosti a obrany státu budou i nadále patřit faktory ekonomické. Ty předurčují zdroje, které je a bude ČR schopna věnovat na zajištění obrany státu, a v této návaznosti i na potřeby resortu obrany, tedy rozhodujícího prvku systému obrany. Ekonomická věda, přes veškeré vynakládané úsilí, nedokáže odpovědět na základní otázky: „Jak a do jaké míry ovlivňují vojenské výdaje hospodářství státu?“ a „Jak velkou částku má stát vynakládat na svou obranu?“.

I v budoucnu zůstane realitou, že výše výdajů na obranu bude záviset zejména na politických rozhodnutích ve vazbě na skutečnost, do jaké míry se společnost cítí ohrožena, jaké má závazky vůči mezinárodním bezpečnostním organizacím a jaké má možnosti finančně krýt potřeby obrany ve vztahu k uspokojení ostatních potřeb společnosti.

Směr budoucího vývoje v oblasti výdajů ČR na obranu bude záviset na mnoha vlivech, především politických a ekonomických. Pro výši obranných výdajů bude zcela zásadní v následujících letech vývoj bezpečnostní situace, otázky mezinárodní bezpečnostní a obranné spolupráce, včetně obranné integrace, úspěšnost české ekonomiky v mezinárodní konkurenci. Predikce výdajů na obranu je postavena na řadě determinant, z nichž k nejdůležitějším patří (1) vývoj světové ekonomiky a jeho dopady na ekonomiku ČR; (2) bezpečnostní a obranná politika, včetně vlivů obranné integrace; (3) bezpečnostní situace ve světě, v Evropě a tlak na schopnosti OS ČR i (4) nové trendy v oblasti vědy a výzkumu, vědecko-technický potenciál promítající se do schopností OS.

(1) Vývoj světové ekonomiky a jeho dopady na ekonomiku ČR

Velikost vojenských výdajů je do značné míry ovlivňována vyspělostí ekonomiky. I nadále bude pokračovat trend, že čím je země vyspělejší a bohatší, tím více vydává na svou obranu a bezpečnost, ale i snahy řady relativně chudých zemí vybudovat mohutné ozbrojené síly i za cenu jejich značného podílu na spotřebě HDP. Mezi faktory, které silně limitují možnosti uspokojení požadavků ozbrojených sil bude i nadále patřit velikost a struktura hrubého domácího produktu a národního hospodářství.

Rozhodujícími ekonomickými subjekty by do budoucna již nemusely být státy, ale transnacionální společnosti, které získají rozhodující vliv v oblasti mezinárodního obchodu, mezinárodního pohybu kapitálu, ve výzkumu a vývoji a do značné míry také ovlivní migrační toky, a to jak řízené a pozitivně přijímané, tak i živelné a mnohdy destabilizující.

Celosvětová ekonomika bude pravděpodobně pokračovat v růstu o 2 – 3% ročně. Nicméně růst bude nesterilně kolísavý v průběhu času a mezi regiony.

Ekonomický růst může být ovlivněn finančními otřesy, ekonomickou recesí, přírodními katastrofami a sociální nerovností, zvýšením korupce, organizovaného zločinu a narůstajících nezákonných aktivit. Zmenšení vzájemné závislosti v kombinaci se sociálním napětím může vytvořit podmínky pro oblastní nestabilitu a tím k vytvoření třecích ploch pro vypuknutí možných konfliktů.

Díky skutečnosti, že ČR je součástí většího mezinárodního společenství, projeví se dopady vývoje světové ekonomiky na ekonomiku ČR spíše zprostředkovaně než přímo.

Ekonomika ČR však nemůže existovat sama o sobě, proto jakékoliv dopady světové ekonomiky na ekonomiku EU se projeví zprostředkovaně i na ekonomice ČR. K tomu, aby tyto dopady (ČR hrozí především migrace obyvatelstva) byly co nejmenší není vyloučeno přijetí takových opatření, která nejsou v současné chvíli nejen populární, ale nejví se prozatím ani možná, jako uzavření hranic a trhů spojené se zachováním celních bariér.

- V každém případě budou i vojenské výdaje kolem roku 2030 do značné míry závislé na vývoji světové ekonomiky, se kterou bude ČR mnohem úžeji sepnutá než je tomu dnes.

(2) Dopady bezpečnostní a obranné politiky na financování ozbrojených sil

Bezpečnostní a obranná politika odráží také schopnost státu dostát všem závazkům, jež vyplývají z členství v mezinárodních organizacích jako je NATO a EU.

Přijetím ČR do NATO bylo nutno výstavbu armády přizpůsobit nově vzniklé situaci a požadavkům NATO. V roce 2002 se členské státy aliance na summitu NATO v Praze dohodly, že budou do svých ozbrojených sil investovat minimálně 2 % HDP. Za nedodržování této hranice byla ČR kritizována již v roce 2004, kdy na obranu vydávala 1,9 % HDP. Přesto, v roce 2007 vydává ČR na obranu pouze 1,4 % HDP. Vzniká tedy reálná hrozba, že snižování rozpočtu obrany může negativně ovlivnit schopnost plnit své závazky vůči NATO.

Na druhou stranu, i přes snížení procentní výše HDP na obranu, reálné výdaje ozbrojených sil ČR podstatně nepoklesly. Tato skutečnost je dána tím, že výkonnost české ekonomiky roste. V současné době však podle predikce Ministerstva financí, kdy ekonomický růst dosahuje hranice 5 – 6 %, je výkonnost ekonomiky odhadována na maximální hranici.

Do budoucna však není možné předpokládat, že takovýto ekonomický růst bude pokračovat, ale s největší pravděpodobností, v závislosti na vývoji světové ekonomiky dojde ke zpomalení tempa ekonomického růstu.

Současná doporučení pro zajištění potřeb obrany shrnují, že je nezbytné, aby jednotlivé evropské země vyčleňovaly nejméně 2 % jejich HDP pro obranu, což dnes (2007) dosahují jako jediné země Řecko, Velká Británie a Francie.² Je možné, že pod tlakem objektivních skutečností budou výdaje na obranu vyšší a přesáhnou hranici 2 – 3 % HDP.

ČR na svou obranu bude muset vydat mnohem více peněz než v dnešní době, pakliže bude stát o bezpečnost svých občanů, majetku a demokratických hodnot a zejména mít připravený systém realizace mnohem vyšších obranných výdajů v případě nebezpečí vzniku vojenské krize velkého rozsahu v regionálním nebo globálním měřítku.

- V současné době resort obrany ČR na osobní výdaje vydává 50 %, na provozní výdaje 30 % a na investiční výdaje 20 % z celkových výdajů na obranu. Tento poměr by neměl být snížen, ale měl by zůstat zachován. Při takovéto výši investičních výdajů není možné předpokládat zapojení AČR do masivních zbrojních projektů, ale spíše omezení na 3 – 5 velkých výzbrojních projektů.

² Une Europe vieillissant risque de manquer de soldats, Le Monde, s. 62.

- Změny v moderních ozbrojených silách, a to nejen technologické, vyvolávají růst nákladů na zabezpečení potřeb ozbrojených sil.

(3) Bezpečnostní situace a její vliv na obranné výdaje

Bezpečnostní politika nastiňuje základní podmínky nejen pro zdárný rozvoj ozbrojených sil, ale současně i pro její financování. Bezpečnostní doktríny ovlivňují nejen pojetí obrany, ale také výši obranných výdajů, a tím i výši ostatních veřejných výdajů. Je zřejmé, že velikost obranných výdajů musí korespondovat se zvolenou strategií, na jejímž základě armáda odhaduje své požadavky. Lze předpokládat, že v roce 2030 bude respektována priorita zvolené obranné strategie pro řízení rozpočtu.³

Celosvětové výdaje na obranu od roku 1998 opět rostou, vlivem zahájení globálního boje proti terorismu. V roce 2006 poprvé překročily hranici 1 biliónu amerických dolarů (na jednoho obyvatele planety činí 173 dolarů, tzn. cca 3000 Kč) a dosahují výše srovnatelné v období největšího zbrojení studené války. Celkově za posledních 10 let vzrostly o 37 %.

Strmý růst celosvětových výdajů na obranu, kterého jsme dnes svědky bude s největší pravděpodobností pokračovat i v budoucnu, v době nových bezpečnostních hrozeb a novodobých konfliktů. Je třeba si uvědomit, že nové výzvy v bezpečnostním prostředí mají vliv na formování světové ekonomiky a že s touto skutečností budou souviset i narůstající celosvětové výdaje na zabezpečení obrany a bezpečnosti.

- Zpomalení trendů k větší politické integraci EU a pravděpodobné hospodářské a politické odlišnosti mezi zvětšujícím se společenstvím může mít za následek oslabení ekonomického potenciálu pro rozvoj a soudržnost všech členů EU, tedy i ČR.
- Vysoký předpoklad, že ČR bude stále více citlivá na mezinárodní výzvy jako hospodářská konkurence, hromadná migrace, terorismus, mezinárodní zločin i změny klimatu.
- Je pravděpodobné, že charakter ohrožení nebude v moci řešení jednotlivých států, ale že povede k větší míře spolupráce, založené na společném zájmu ke snížení těchto hrozeb.
- Reakcí na zhoršující se bezpečnostní situaci a snižující se možnosti plnohodnotného zajištění spolehlivé obrany na národním základě budou obranné integrační trendy, které se mohou velmi významně promítnout i do oblasti společných obranných výdajů.

(4) Vliv vědecko-technického potenciálu na navýšení výdajů na obranu

Se snižováním celkových počtů osob v uniformě a se snahou minimálně zachovat současné schopnosti, tedy udržet určitou „výkonnost“ ozbrojených sil, budou narůstat nároky na finanční zdroje. Úbytek na živé síle musí být nahrazen novými, vysoce účinnými technologiemi, které jsou však mnohem dražší, ať už z pohledu jejich pořízení,

³ MAZALOVÁ, V., Vliv bezpečnostní politiky a veřejných financí na finanční zdroje MO ČR, s. 114.

udržování i použití.⁴ Zachování schopností ozbrojených sil bude závislé na nových technologiích nahrazujících živou sílu.

Jako příklad lze uvést, že USA ročně věnují na vědu a výzkum až 69 miliard dolarů. Pro srovnání na pořízení majetku věnují 75 miliard dolarů (2006).⁵ Rozdíl představuje jen 6 miliard dolarů. Zapojení do vědy a výzkumu není pouze záležitostí státu, nezastupitelná role je přisuzována zapojení se soukromého sektoru. Bez zapojení soukromého kapitálu do vědy a výzkumu na poli obrany a bezpečnosti nebude možné pokročit výrazně vpřed nebo ani udržet dostatečnou technologickou úroveň.

Vyspělé státy světa investují do výzkumu a vývoje v průměru 3 % HDP ročně, nesrovnatelně více než méně rozvinuté země. Na této skutečnosti mají rozhodující podíl ekonomické aspekty.⁶ Proto, aby stát byl úspěšný v konkurenci na mezinárodním poli, včetně vojenské oblasti, musí být velmi aktivní v oblasti vědy a techniky. Jen tak bude sehrávat důstojnou roli i v budoucnu a bude schopen adekvátně reagovat na příchod nových technologií, přístupů a myšlenek.

- Bez významných investic do rozvoje vědy, výzkumu a vývoje není možné docílit významnějšího pokroku vpřed, zejména proto, že se jedná o otázky dlouhodobé.

* * *

Pro oblast budoucích obranných výdajů lze shrnout:

- (a) Udržitelnost obrany se bude odvíjet od dlouhodobé udržitelnosti všech disponibilních zdrojů ozbrojených sil, tedy i zdrojů finančních.
- (b) Prohlubování problému nalezení účelného, hospodárného a efektivního financování jak národních ozbrojených sil, tak i projektů sdílené mezinárodní obrany.
- (c) Spíše stagnující než výjimečně stoupající tendence ve vývoji vojenských výdajů.
- (d) Možné zvýšení výdajů na obranu nebo hledání nových cest jejího financování pod tlakem objektivních skutečností (zhoršující se bezpečnostní situace).
- (e) Podpora ideje nadnárodních ozbrojených sil a jejich financování ze společných zdrojů jako určité řešení deficitů v obranných zdrojích.
- (f) Nové formy, metody a způsoby aktivit umožňující financovat i další nutné projekty spojené s poskytováním veřejných služeb ve veřejném zájmu, mimo subjekty veřejného sektoru.
- (g) Dostatečnost investic do lidského kapitálu.
- (h) Nové cesty zapojení soukromého kapitálu do vědy a výzkumu v oblasti obrany.

⁴ Une Europe vieillissant risque de manquer de soldats, Le Monde, s. 62.

⁵ Le monde se réarme-t-il?, ARMÉES D'AUJOURD'HUI, s. 46-48.

⁶ RÝZNAR, B., MAZAL, J., Vybrané problémy rozvoje projektu „Voják 21. století“ a jeho ekonomické aspekty, s. 93.

Lidské zdroje 2030

Karel ZETOCHA

Problematika zajištění lidských zdrojů pro armádu má několik hlavních okruhů otázek. Prvním okruhem jsou otázky spojené s nábořem personálu. Druhým je oblast rozvoje lidských zdrojů, tedy vzdělávání, výcvik a další možnosti rozvoje zaměstnanců. Třetím okruhem je zajištění a udržení lidských zdrojů a nakonec nesmíme zapomenout na oblast specifickou pro armádu, což je plánování a příprava rozvinování armády pro případ mobilizace. Je obtížné předpovědět jak se budou jednotlivé oblasti dále rozvíjet a co můžeme očekávat v roce 2030. Nicméně na základě hodnocení situace v ČR a v zahraničí můžeme definovat základní trendy. Na základě těchto trendů budou stanovovány ambice pro rok 2030.

Doplňování lidských zdrojů: nábor personálu

Úspěšné doplňování personálu je základním faktorem při výstavbě ozbrojených sil. Česká republika se rozhodla doplňovat personál pro armádu prostřednictvím dobrovolného náboru na pracovním trhu, kdy je zájemcům o službu nabízen časově omezený služební úvazek, který může a nemusí být dále prodloužen. Hovoříme proto o profesionálně dobrovolnických silách.⁷ Profesionlizace je trendem v celém euro-americkém prostoru a ve výhledu příštích desítek let se na tom zřejmě nic nezmění.

Přechodem k profesionální armádě se AČR de facto stala jedním ze subjektů na pracovním trhu, kde musí soutěžit s dalšími státními i nestátními subjekty při získávání kvalifikovaného personálu. Vzhledem k poměrně vysokým minimálním požadavkům armády na uchazeče (občanství, věk, zdravotní stav, bezúhonnost, psychologický profil) není jednoduché získat dostatečný počet osob. Schopnost AČR ovlivňuje především několik faktorů mimo vliv armády: demografický vývoj populace, zaměstnanost, zdravotní stav populace.

(1) Demografický vývoj a nábor personálu

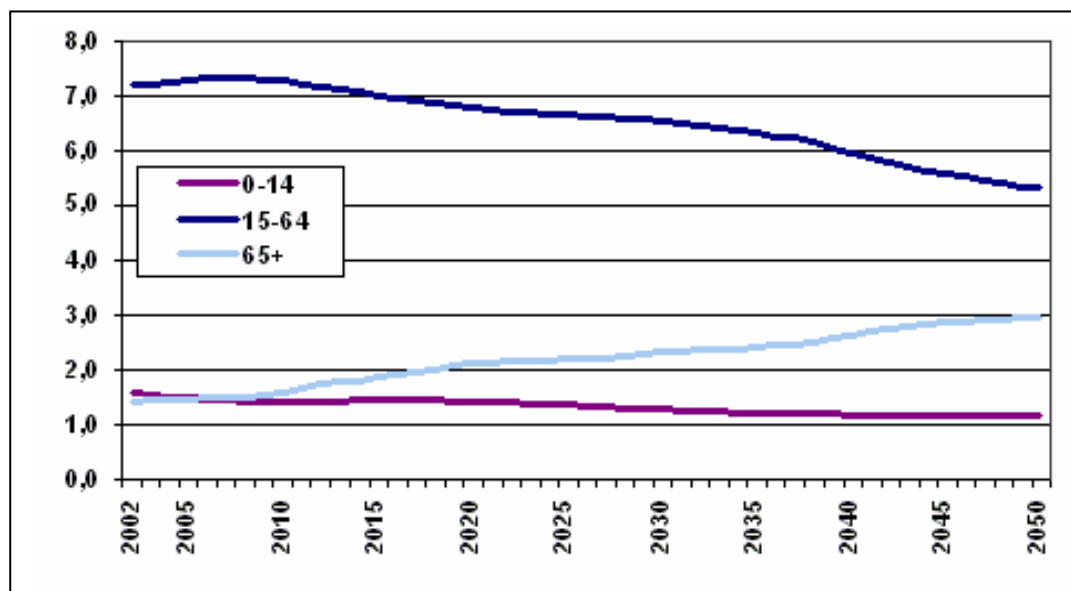
Ve většině států EU dochází k poklesu demografické křivky a ČR není výjimkou. V příštích desetiletích lze proto očekávat stále větší obtíže s nábořem dostatečného počtu kvalitního personálu.⁸ Poklesu počtu osob vhodných pro služební poměr v AČR je taktéž věnována pozornost v dokumentu Transformace resortu ministerstva obrany České

⁷ Rozdíl mezi dobrovolnickými a zaměstnaneckými silami spočívá v jiném přístupu k délce služby profesionálních vojáků. Zatímco u dobrovolnických sil končí s uplynutím závazku i pracovní poměr vojáka a je znovu rozhodováno o jeho prodloužení či neprodloužení, u zaměstnaneckých sil zůstává voják v armádě automaticky i po skončení závazku a mnohdy odchází po skončení služby rovnou do důchodu. K vysvětlení termínů dobrovolnické a zaměstnanecké ozbrojené síly viz PERNICA, B., Česká republika a model zaměstnaneckých a dobrovolných sil, s. 143-146.

⁸ K problematice demografického vývoje a jeho dopadu na AČR viz také ŠMONDRK, J., JANÍČEK, K., Sociálně demografický vývoj v ČR a jeho odraz v AČR, s. 77-87; nebo také viz VALOUCH, J., Současný stav a perspektivy v oblasti lidských zdrojů pro zabezpečení obrany ČR, s. 11-35.

republiky, kde se ale neočekávají výraznější problémy s náborem personálu.⁹ AČR bude potřebovat přijmout kolem 2000 osob ročně, což v celkovém počtu osob ve vhodném věku (20-29) nepředstavuje významnější část (kolem 0,15 %). Není ale možné z pouhé demografické studie vyvozovat, že AČR v blízké budoucnosti nečekají vážnější problémy s rekrutací. Při plánování náboru personálu do budoucna je ale třeba zohlednit další (a významnější) trendy.

- Demografický vývoj možnosti zisku kvalifikovaného personálu ovlivní, ale jeho vliv není třeba přeceňovat. Do roku 2030 nebude tento vliv natolik zásadní, aby způsobil vážnější problémy.

Obr. č. 2: Prognózy vývoje počtu obyvatel podle hlavních věkových skupin (Zdroj: ČSÚ)

(2) Zdravotní stav populace a nábor personálu

Důležitým faktorem ovlivňujícím možnosti náboru personálu je taktéž zdravotní stav a fyzické schopnosti zájemců o vstup do služby. Současná data ukazují, že přibližně 48 % uchazečů je odmítáno z důvodu nesplnění minimálních podmínek na zdraví a fyzickou kondici.¹⁰ Přestože MO předpokládá i v této oblasti zhoršující se trend, opak může být pravdou.

Zhoršující situaci však lze předpokládat v oblasti fyzických schopností a zdravotních kritérií pro přijetí do služebního poměru vojáka z povolání. V současné době je z uvedených důvodů odmítáno přibližně 48 % uchazečů. Negativní trend je možno očekávat i v oblasti patologických závislostí. Zvýšená pozornost musí být i nadále věnována problematice sympatizantů – členů extrémních skupin a hnutí. Ani tyto faktory

⁹ Transformace resortu ministerstva obrany České republiky, Areport.

¹⁰ Tamtéž, s. 5.

by však neměly, oproti současnosti, významně snížit počty vhodných uchazečů pod potřeby resortu MO.

(3) Nábor personálu a ekonomický rozvoj

K nepříznivému demografickému vývoji připočteme zlepšující se ekonomickou situaci občanů s přibližováním ČR průměru EU. Zkušenosti ekonomicky vyspělejších zemí EU ukazují, že u některých specifických odborností je velmi obtížné získat a udržet dostatečný počet osob. Zostřená konkurence na napjatém pracovním trhu působí armádě komplikace s náborem kvalifikovaného personálu v technických oborech (hlavně informační technologie). AČR prochází od svého vzniku procesem transformace, jehož součástí je výrazné omezování počtu osob, což způsobuje naopak přebytek osob na jednotlivá místa. S postupnou stabilizací situace můžeme očekávat, že dojde k obrácení tohoto trendu. Při trvalém bohatnutí společnosti bude pro ozbrojené síly stále více obtížné konkurovat soukromým subjektům v oblasti platů (zvláště v oblasti vysoce kvalifikované pracovní síly).

- Ekonomické motivace budou stále méně účinné. Do roku 2030 bude AČR muset přijít s novými způsoby motivace a získávání lidských zdrojů. Klíčovou otázkou do budoucna je, jak přilákat mladé vzdělané lidi k vojenské službě?

(4) Nábor personálu a vývoj společnosti

Průzkumy provedené v ČR i v zahraničí ukazují, že hodnoty jako služba vlasti, prestiž uniformy, či tradice trvale ustupují do pozadí a přestávají sloužit jako významná motivace ke vstupu do služebního poměru.¹¹ V příštích desetiletích bude tento trend dále postupovat. Vedle takzvaných zaměstnaneckých motivací (plat, sociální, zdravotní výhody atd.) ale nabývají na významu motivace označované jako postmaterialistické (sportovní vyžití, nevšední a adrenalinové zážitky při výcviku, či bojovém nasazení, různorodost zaměstnání atd.).

Právě výše zmíněné motivace jsou oblastí, kde může armáda nabídnout něco, co nemají jiní zaměstnavatelé. Postmaterialistické motivace se nicméně nestávají náhražkou motivací zaměstnaneckých, spíše se stávají jejich významným doplňkem. Zaměstnanecké jistoty jsou jakýmsi samozřejmým základem a postmaterialistické výhody se stávají důležitou nadstavbou. Zatím není důvod se domnívat, že by se toto mělo v budoucnu zásadně měnit.

(5) Budoucí strategie náboru personálu

Již v současné době poskytuje zaměstnanecké výhody čím dál více soukromých subjektů. Pro schopné odborníky se budou motivační programy nadále zdokonalovat a pro vzdělané lidi není problém získat podobné výhody i mimo vojenský, či státní sektor. Možnost uspokojení postmateriálních motivací se stává důležitou výhodou, kterou může armáda nabídnout a získat tak u určité části populace navrch oproti jiným možnostem

¹¹ Viz MANIGART, P., Risks and Recruitment in Postmodern Armed Forces: The Case of Belgium, s.559-582; BATTISTELLI, F., Peacekeeping and the Postmodern Soldier, s. 467-484; ZETOCHA, K., Profesionální armády v 21. století: postmoderní společnost a služby vlasti, s. 21-39.

profesního uplatnění. Při náborových kampaních se armáda bude muset zaměřit právě na zdůraznění možnosti sportovního vyžití při zaměstnání nebo nevšedních zážitků spojených s výcvikem, či nasazením ve vojenské operaci (popřípadě dalších unikátních příležitostí, které služba v armádě nabízí).

V současnosti jsou v ČR náborová centra umístěna v mnohdy nevzhledných prostorách krajských vojenských zpráv, kam musí případný zájemce najít cestu. V zahraničí můžeme najít příklady mnohem otevřenějšího přístupu. Armádní personalisté (často ve spolupráci se specializovanou firmou) neváhají otvírat své pobočky např. v nákupních centrech, či na sportovních akcích, kde jsou mnohem blíže potenciálním zájemcům o vojenskou službu. Samozřejmostí je vyhledávání vhodných adeptů již na středních školách, které se armáda snaží oslovit např. nabídkou vysokoškolského vzdělání.

- Při náborových kampaních bude armáda muset zvolit mnohem aktivnější přístup než doposud. V roce 2030 se dále vyostří soupeření na trhu práce zvláště o odborníky z oblastí technických a informačních technologií.

(6) Internacionalizace vojenské služby

S poklesem institucionální motivace souvisí fakt, že vojáci se čím dál méně identifikují s konkrétním národním státem. Služba v armádě je především uspokojením jejich osobních nároků, služby vlasti ustupuje stranou a vojáci proto budou ochotni sloužit i v jiných ozbrojených silách, pokud jim nabídnou lepší podmínky. Podobný vývoj umožňuje nejen rozkvět soukromých vojenských společností, ale otevírá národním armádám cestu k náboru občanů jiného státu.

Otevře se zde prostor nejen pro nábor občanů jiného státu, ale i pro vznik nadnárodních ozbrojených sil např. při EU. Současná AČR má daleko k přijímání cizích státních příslušníků do služebního poměru, nicméně šíření angličtiny jakožto jednotného jazyka pro vojenskou komunikaci, či další sblížování členů EU bude společně s výše zmíněnými faktory tlačit na další internacionalizaci armády.¹²

- Trend internacionalizace se bude dále prohlubovat. V roce 2030 bude mnohem více občanů ČR sloužit v jiných národních, či soukromých ozbrojených silách, které se stanou významným konkurentem AČR při náboru personálu (např. v oblasti speciálních sil).

Rozvoj lidských zdrojů: vzdělávání, výcvik

Trendem do budoucna je zvyšování nároků na jedince. Každý jedinec musí být schopen samostatného racionálního rozhodování. Zavádění doktríny operací založených na výsledku (effect based operations) taktéž zvýší nároky na koordinaci, načasování, hodnocení informací a rozhodování v reálném čase. Stále významnější roli bude hrát kvalita přípravy a výcviku jedinců i celku.

Zásadním faktorem pro budoucnost je stále významnější přesahování civilní a vojenské sféry. Od zbrojní výroby, či logistiky, tento trend proniká i do operačního nasazení vojsk. Armáda se bude muset mnohem více spoléhat na služby civilních firem

¹² V posledních několika letech přijaly Belgie, Španělsko, či Lucembursko zákony umožňující nábor občanů z jakékoli země EU. Viz MANIGART, P., c.d., s. 575.

a dokázat postupovat společně s civilními zástupci i v oblasti operačního nasazení. Cestou ke zvládnutí těchto úkolů bude propojení civilní a vojenské části již na úrovni přípravy personálu.

(7) Vojenská služby jako přechodné období, nikoli celoživotní uplatnění

Transformace AČR na profesionální dobrovolnickou armádu vyvolá tlak na nové pojetí vzdělávání vojenských profesionálů v důstojnickém sboru. Vojenská služba se stává zaměstnáním dočasným, ze kterého se neodchází do důchodu, ale do dalšího zaměstnání. Voják (důstojník) musí být po skončení závazku schopen se uplatnit na odpovídajících pozicích v civilním sektoru a tomuto požadavku se také musí podřídit způsob vzdělávání.

- Poskytnutí vzdělání, které bude využitelné a ceněné i v civilním sektoru se stane jedním z hlavních lákadel při náboru špičkového personálu.

(8) Internacionalizace přípravy personálu

Angažmá v mezinárodním misích vyžaduje úzkou spolupráci složek armád různých států. Trend mezinárodní spolupráce bude nadále pokračovat a nutně se výrazněji promítne i do systému přípravy personálu. Na specializované kurzy, či cvičení v zahraničí nebudou vysíláni jen vybraní jedinci, či jednotky, ale získání mezinárodní zkušenosti se stane součástí integrální přípravy všech jedinců a jednotek.

Ve vybraných vojenských odbornostech ztratí AČR schopnost samostatně připravovat vlastní personál. Vzhledem k specializaci a snižování stavů jsou některé součásti armády udržovány jen v minimálních počtech. Především z ekonomických důvodů již nebude výhodné (ani možné) v těchto oblastech udržovat vlastní kapacity přípravy personálu.

- Příprava vybraných odborností se proto bude uskutečňovat prostřednictvím společných vzdělávacích center NATO, nebo prostřednictvím smluvního vztahu se spojenci, kteří v konkrétní oblasti dosahují mimořádné úrovně.

(9) Prolínání civilní a vojenské sféry

Příprava studentů, především v technických oborech, je velmi nákladnou záležitostí (zvláště v oblasti nákupu pomůcek) a cestou ke zkvalitnění přípravy je úzká specializace jednotlivých studijních oborů. Není výhodné (a při rychle postupujícím technickém vývoji do budoucna zřejmě neudržitelné) zachovávat vlastní kapacity pro vzdělávání v těchto oborech. Jediná vojenská univerzita nedokáže dlouhodobě udržet vzdělání špičkové kvality ve všech odbornostech a v konkurenci se specializovanými civilními pracovišti musí zaostávat.

- AČR bude muset přistoupit k rozšíření možností vzdělávání důstojnického sboru i na civilní školy. Propojení armádního akreditovaného vzdělávacího systému s nabídkou civilních univerzit se stane nutností.

(10) Vojenské vzdělání jako doplnění a nástavba k všeobecným znalostem

Finanční omezení neumožní udržovat všeobecné vzdělávací instituce nejvyšší kvality. Možností budoucnosti je zavedení systému stipendií pro studenty civilních vysokých škol. Podobným přístupem získat a udržet odborníky připravené na pracovištích

mimo vojenský vzdělávací systém. Z rozpočtu MO nebude nutné financovat všeobecně vzdělávací pracoviště, ale bude pouze přispívat na vzdělání vybraných studentů.

- Vojenské vysoké školství se bude muset dále specializovat na doplnění a rozšíření všeobecného vzdělání o specifiky vojenské problematiky.

(11) Zisk nedostatkových odborností

Příklady ze západní Evropy ukazují, že špičkové odborníky v oborech, kde panuje největší konkurence bude, vzhledem k platovým omezením, obtížné získat poté co již dokončí vysokoškolské vzdělání. Systém stipendií se taktéž stane významným doplněním náborových aktivit armády. Vybrané specialisty bude nutné získávat již po dokončení středoškolského vzdělání. Armáda, jakožto spolehlivý a solventní zákazník, uzavře se špičkovými civilními univerzitami v ČR i zahraničí exkluzivní smlouvy na místa pro přípravu vlastního personálu. Následně bude moci zájemcům nabídnout zajímavé studijní programy, na které by jinak obtížně dosahovali.

(12) CIMIC a příprava personálu

Budoucí operace si vynutí těsnější a preciznější kooperaci civilních a vojenských složek. K této spolupráci bude nutné zaměřit přípravu personálu, nejlépe prostřednictvím společného vzdělávacího základu. Existuje propast mezi civilní a vojenskou sférou, která je způsobena nejen specifičností vojenské odbornosti, ale i způsobem přípravy armádní elity. Vzdělávací systém způsobuje, že se zde utváří poměrně uzavřená skupina s omezenými kontakty na civilní sféru. Tento přístup má negativní vliv na vojenskou organizaci jako celek, která je velmi rigidní a případné změny se prosazují jen velmi obtížně. V situaci, kdy se rychle mění okolní prostředí a s ním i zadání a úkoly je podobná těžkopádnost armády značným nedostatkem.

- Zapojení většího množství vzdělávacích institucí do přípravy personálu přinese nejen vyšší odborné kvality, ale posílí tvůrčí atmosféru uvnitř vojenské organizace. Důstojníci si ze studia přinesou rozdílné zkušenosti, návyky a kontakty na bývalé spolužáky z civilní sféry. Pokud budou zmíněné atributy doplněny kvalitní vojenskou odbornou přípravou a vzděláním, může rozdílný základ jednotlivce vzájemně obohatit a přispět k tvořivé a nápadité atmosféře uvnitř celé organizace, kdy nebudou nové problémy řešeny dle zažitých norem. Podobný vývoj (pokud bude nastartován) následně umožní armádě jako celku mnohem pružněji reagovat na rozmanité úkoly a výzvy rychle se měnícího budoucího prostředí.

Mobilizace a doplňování OS

Mobilizace ozbrojených sil je proces spojený s formováním národního státu a zavedením všeobecné branné povinnosti v devatenáctém století. S mobilizací úzce souvisí výše zmíněné institucionální motivace k vojenské službě. Občan demokratického státu je v případě ohrožení státu připraven nastoupit vojenskou službu a nasadit vlastní život pro obranu vlasti. Občané tak vlastně brání výdobytky spojené s občanstvím (např. rovnost před zákonem), které jim stát zaručuje.

Konec 20. a začátek 21. století s sebou přináší řadu změn, které se promítají do všech částí fungování ozbrojených sil a otázky spojené s mobilizací a doplňováním sil nejsou výjimkou.

Mobilizaci a s ní spojenou všeobecnou brannou povinnost především ovlivňují skupiny všeobecných faktorů, které jsou rozebírány v jiných částech této publikace: změny ve společnosti, technické inovace ve vojenství, ekonomický rozvoj, charakter mezinárodního prostředí, úkoly armády a budoucí bojiště.

(13) Změny ve společnosti

Stát v 21. století však již zdaleka není státem století 19. a počátku 20. Taktéž povinnost k vojenské službě vlasti již pro občany není samozřejmostí, spíše naopak. Hodnoty sdílené v moderní společnosti většinou občanů se často rozcházejí s hodnotami sdílenými v rámci vojenské organizace.¹³ Ústup od konskripčních armád od konce 20. století je důkazem hlubokých změn v dnešní společnosti, která bývá označována jako postmoderní. Někteří autoři zmiňují zesilující odpor k riziku jako jednu z charakteristik postmoderních společností.¹⁴

(14) Mobilizace a profesionální armáda

Organizace armády je založena na principech, které jsou v mnohém odlišné od principů liberální společnosti (nejviditelnější je např. výjimka pro vojenskou službu v listině základních práv a svobod). Provedení rozsáhlejší mobilizace záloh ročníků branců, kteří již neprošli základní službou a nemají zkušenost s fungováním vojenské organizace je obtížně realizovatelné.

S ukončením systému odvodů ztrácí armáda přehled o faktickém stavu populace branců. Není tedy zcela jasné v jakém rozsahu by bylo možné mobilizovat byť i část populace. Zde se zdaleka nejedná jen o zdravotní stav, ale o řadu dalších faktorů. Nevíme kolik potencionálních branců by odmítlo nástup služby z důvodů víry či přesvědčení (ať již by se jednalo o záminku či skutečnost). V této oblasti bude především důležité, aby se příliš nerozevřely nůžky mezi úzkou skupinou vojenských profesionálů a většinovou společností, což je ale obtížně ovlivnitelné.

V souvislosti s členstvím v EU a existencí tzv. dvojího občanství (národního státu a EU) vyvstávají další problémy. Je např. možné povolat brance trvale žijícího mimo území ČR? Jak v otázkách mobilizace přistupovat k rozšiřujícímu se počtu přistěhovalců trvale žijících na území ČR? Jen z výše naznačeného výčtu je zřejmé, že mobilizace lidí, kteří nikdy nenastoupili k vojenské službě se stává pouze teoretickou možností, kterou bude s postupem času čím dál obtížnější si představit v praxi.

- S ukončením všeobecných odvodů a přechodem k profesionální armádě se dále zvyšuje odstup většinové společnosti od vojenské služby a vojenské organizace. Tento trend se bude postupem času prohlubovat.

¹³ Viz např. STRACHAN, H. (ed.), *The British Army, Manpower, and Society into the Twenty-First Century*.

¹⁴ MANIGART, P., c.d., s. 559-582.

- Pro účely mobilizace se armáda bude muset především spoléhat na vysloužilé vojáky a systém dobrovolných záloh, kterému proto bude nutné věnovat větší pozornost než doposud.

(15) Ekonomická únosnost přípravy mobilizace

Z ekonomického hlediska existuje reálné omezení počtu mobilizovaných záloh, které je možné dostatečně vybavit. V zemích EU je patrný trend poklesu, či stagnování objemu finančních zdrojů pro kapitulu MO a výrazné navýšení těchto výdajů je politicky neprůchodné. S možností mobilizace je spojena úvaha, že případná přítomnost zvýšeného bezpečnostního rizika povede k navýšení finančních prostředků vynakládaných na obranu. Tato úvaha je sice správná, ale otázkou zůstává kolik zdrojů mohou moderní demokratické státy vynaložit na obranu, aniž by přestaly plnit další důležité funkce moderního státu. Návrat k válečnému modelu ekonomiky známému z 2. světové války je již dnes, natož v budoucnu, zcela mimo realitu. Nejde jen o finance. Těžko hledat odpověď na otázku kolik lidských zdrojů může být vynaloženo na obranu země, aniž by se zhroutila ekonomika, vyživující fungování sociálního státu, bez kterého si většina obyvatel dnešní EU neumí představit vlastní existenci.

- Rozsáhlá mobilizace záloh je v současné době těžko představitelnou možností, která by byla nutně spojena s úpadkem ekonomiky a výrazným poklesem životní úrovně občanů. Jedná se o extrémní nástroj, jehož dopady na fungování moderního státu jsou nedozírné.

(16) Moderní technika a mobilizace

Do výzbroje soudobých armád se dostává čím dál pokročilejší technika. Zavedení technických novinek nemusí nutně přinášet vyšší nároky na obsluhu, naopak všeobecným trendem je zjednodušování ovládání a údržby. Je potvrzeným trendem, že spolu s rostoucí efektivností narůstá s každou novou generací techniky taktéž cena. Dnešní státy si již nemohou dovolit nakupovat techniku do zásoby a většinou stěží pokrývají potřeby stávající armády.

- Mimo velmocí je neúnosné být i jen udržovat veškeré specializované výrobní kapacity. S příchodem dalších generací vojenské techniky se tento stav bude jen prohlubovat, takže realizace rozsáhlejší mobilizace bojových jednotek se stane velmi komplikovaným, dlouhodobým a zřejmě nerealizovatelným procesem.

(17) Rozsáhlá mobilizace je historickou variantou, která se nebude opakovat

Všeobecná mobilizace je již jen historickým příkladem, protože při cenách a komplikovanosti současné techniky (které budou do budoucna narůstat) není žádný stát schopen moderně vybavit a udržet armádu v rozsahu všeobecné mobilizace. Zdaleka se ale nejedná jen o všeobecnou mobilizaci. Možnosti utvářet nové jednotky prostřednictvím mobilizace se budou do budoucna dále omezovat.

Mobilizace tak bude nutně sloužit jen k doplnění a udržení již existujících jednotek. Rozvíjení nově formovaných útvarů bude možné jen v omezené míře. Nejzávažnějším problémem by byla příprava kvalitního důstojnického sboru, což je otázka desítek let. Společně s trendem zvyšování efektivnosti a účinnosti moderních zbraňových systémů

pozbývá smyslu utvářet při mobilizaci útvary nižší kategorie, protože chabě vybavené a vycvičené jednotky nemohou na moderním bojišti uspět a jejich nasazení by bylo jen plýtváním lidskými zdroji.

Ceny a komplikovanost techniky, obtížnost výcviku spolu s charakterem bojiště budoucnosti činí z rozsáhlé mobilizace stupeň historického vývoje, od kterého se budeme dále vzdalovat.

- Pokud v budoucnu dojde k zvyšování bezpečnostních hrozeb státu, bude na tyto hrozby (bude-li se jednat o hrozby vojenského charakteru) nutné reagovat postupným navyšováním počtů pravidelné armády, která bude v případě rozsáhlého konfliktu pouze doplňována prostřednictvím mobilizace již vycvičených záloh.

(18) Mobilizace bez boje

Existuje celá řada scénářů „nebojové“ mobilizace, které bude nutné rozpracovat. Rozsáhlejší konflikt za hranicemi (kde by byla nasazena armáda) by zároveň mohl být spojen s vnitřní destabilizací státu (např. díky reakci menšin). Branci by pak byli povolováni k posílení policie a zajištění fungování státu. Taktéž si lze představit variantu extrémních přírodních katastrof, kdy dojde na delší dobu k přerušení dodávek strategických surovin. Ve spojení např. s migračními vlnami a omezením obchodu by se mohly současné státy dostat do komplikované situace. Za stavu, kdy většina populace žije ve městech a je závislá na obchodu, jenž probíhá mezi soukromými subjekty by bylo pro stát obtížné udržet podmínky nutné k přežití. Částečná mobilizace by se stala cestou k zajištění nutných funkcí státu a nahrazení výpadku soukromého sektoru. Branci by pak mohli být povoláni do služebního poměru např. k odvážení odpadků. Možnost povolání občanů do služebního poměru k zajištění základních funkcí státu a udržení funkční ekonomiky bude do budoucna nabývat na významu. Zřejmě se stane reálnější variantou, než mobilizace za účelem bojové činnosti.

- Vedle „válečné“ mobilizace můžeme zvažovat i jiné situace, které si vyžádají povolávání občanů do služebního poměru. Reálnější variantou mobilizace je povolání branců k zajištění jiné, než bojové činnosti.

(19) Charakter mezinárodního prostředí

V případě ČR znamená tento bod především úvahy nad dopady dalšího prohlubování integrace Evropy. Vojenský konflikt mezi členy EU se zdá být něčím zcela mimo realitu a nic nenasvědčuje, že by tomu do budoucna mělo být jinak. Dalším prohlubováním evropské integrace, což je trend se kterým musíme do budoucna počítat, ovlivní vojenskou politiku jednotlivých států zřejmě více, než jsme si v současné době ochotni připustit. Pomineme-li možnost vytvoření společné armády, je velmi pravděpodobné, že ČR nepovede ozbrojený konflikt na vlastním území. Ohrožení EU jako celku by vzhledem k poloze ČR znamenalo nasazení expedičních sil mimo území státu. Plánování a příprava vedení vojenských operací na území ČR je v současné době i do budoucna variantou mimo realitu. Zde se vracíme k argumentům, které byly již uvedeny. Expediční síly by v takovémto případě byly pouze doplňovány. Formování nových útvarů expedičního charakteru prostřednictvím rozsáhlé mobilizace již z výše uvedených důvodů nebude možné, ani žádoucí.

(20) Úkoly armády, budoucí bojiště a mobilizace

Již od konce studené války je v Evropě přítomný evidentní trend přenášení úkolů armády mimo území státu. Další vývoj v EU naznačuje, že tento trend bude nadále pokračovat. Právě potřeba nasazování vojáků mimo území státu byla jedním z hlavních důvodů konce konskripčních armád v Evropě. Jelikož je mobilizace s konskripcí úzce spojena (povolávání připravených záloh) je jasné, že přechod na plně profesionální armádu má závažný dopad i na mobilizační plány. Pokud bylo společensky neúnosné nasazování vojáků základní služby k plnění úkolů v zahraničí, je a bude stejně neúnosné nasazování mobilizovaných záloh na podobné mise.

Dalším významným faktorem je charakter budoucího bojiště. Již dnes je jasné, že k nejvýznamnějším technickým faktorům ovlivňující budoucí bojiště bude zavedení a zdokonalování konceptu NEC (network enabled capability), tedy možnost výměny informací v reálném čase mezi všemi aktéry. Dalším významným faktorem je přechod na tzv. vedení operací zaměřené na účinek (effects based operations- EBO)¹⁵, což je přístup, který vyspělejšímu z protivníků umožní vítězit bez ohledu na pouhý poměr sil vyjádřený počtem techniky a personálu. NEC je vlastně nástrojem, který umožní EBO, tedy koordinované působení na protivníka na všech (vojenských i nevojenských) úrovních tak, aby bylo dosaženo žádoucího výsledku. Doktrína EBO, která poměrně novým přístupem, bude v budoucnu dále propracovávána a zřejmě se stane základem pro vedení budoucích bojových operací. Důležitým faktorem pro úspěšnou realizaci doktríny EBO je vysoká připravenost jednotlivců, jednotek a především souhra jejich štábů, což jsou faktory, které zcela vylučují úspěšné zapojení mobilizovaných jednotek do vedení operací.

- Vzhledem k tomu, že vedení bojové činnosti na území ČR je v budoucnu vysoce nepravděpodobné, nemůžeme očekávat, že by bylo nutné a realizovatelné mobilizovat jiné, než dobrovolné zálohy.
- Doktrína EBO je nutně spojena s vysokým stupněm připravenosti všech součástí i jednotlivců. Jednotky zformované bezprostředně po mobilizaci jsou pro EBO nevyužitelné. Dlouhá doba nutná na výcvik, zcela anuluje hlavní výhodu mobilizace, tedy možnost prudkého nárůstu počtu bojeschopných jednotek v reakci na konkrétní hrozbu.

* * *

Na přelomu tisíciletí zaznamenala ekonomika ČR nebývalý rozvoj, avšak výdaje na obranu nerostly stejným tempem jako celospolečenské výdaje. Příčina je přisuzována probíhající reformě veřejných financí a soustředění veřejných zdrojů na prioritní vyřešení této oblasti. V roce 2030 už tento problém bude s největší pravděpodobností vyřešen a resort MO ČR se může ucházet o zbývající část veřejných prostředků. Jednou z oblastí celospolečenského zájmu bude zcela jistě resort obrany a bezpečnosti, a to vlivem nárůstu nových bezpečnostních hrozeb a rizik, akvizice nejmodernější vojenské techniky a zbraňových systémů pro zabezpečení bezpečnosti a obrany státu, který bude nucen vyvinout mnohem větší tlak na získání ekonomických zdrojů pro resort obrany.

¹⁵ EBO je synonymem pro EBAO (Effects-based approach to operations). Zatímco původní EBO je zažité v USA, odkud tato doktrína vzešla, EBAO je zkratka častěji užívaná v Evropě a dokumentech NATO, přičemž originální teoretický koncept zůstává nezměněn.

Jedním z nejvýznamnějších trendů v oblasti zdrojů je prolínání civilní a vojenské sféry. Jedná se o především o oblast výzkumu, vývoje a akvizice. Vzhledem k strmému nárůstu cen nemohou armády vyvíjet ve všech oblastech speciální technologii, ale musejí spoléhat na aplikace technologií vyvinutých pro jiné než armádní účely (pro menší státy platí dvojnásob). Využití civilních technologií a zapojení do mezinárodních projektů se pro menší státy stane jedinou schůdnou cestou jak udržet vybavení vlastní armády na špičce světového vývoje. Univerzálnost použití se stává základním požadavkem na nově zaváděnou techniku. Využití kapacit civilní sféry bude nezbytné v mnohem větší míře i v oblasti vzdělávání a přípravy personálu.

Prohlubování mezistátní spolupráce a spolupráce s civilní sférou je cestou k významným úsporám v oblasti finančních zdrojů a k udržení vysoké úrovně ozbrojených sil při omezeném rozpočtu. Nelze ale očekávat, že by mezinárodní spolupráce vedla ke stavu, kdy bude obrana ČR placena od někoho zvenčí. Veškeré zkušenosti z EU ukazují, že pokud jde o přímé výdaje z rozpočtu členských států, dodržuje se princip přesného dělení podle výše národního příspěvku.

Vojensko-politické ambice a principy obrany ČR

Vlastimil GALATÍK

Vojensko-politické ambice¹ budou i nadále vyjadřovat směřování hlavního úsilí státu při zajišťování bezpečnosti a obrany cestou vojenské politiky s využitím všech prostředků a mechanismů, včetně přímého použití ozbrojených sil.

Následující ambice jsou zařazeny do tří základních skupin podle jejich geografického uplatnění. To znamená **ambice v globálním měřítku**, kde jsou zájmy ČR a spojenců hájeny kdekoli na Zemi; dále **regionální ambice** úžeji spjaté s euroatlantickým prostorem a obranou společných civilizačních a kulturních hodnot a s tradiční kooperací se sousedy při řešení hrozeb zejména nevojenské povahy; **ambice spojené s národním teritoriem**, které velmi pravděpodobně a prakticky za všech variant dalšího vývoje v rámci evropské integrace zůstanou v gesci národní vlády.

Jakékoli vojensko-politické ambice mohou být více či méně integrovány do menšího počtu nebo naopak ještě podrobněji rozděleny, mohou v nich být zohledněna jiná kritéria dělení i vyjádřena rozdílná váha, která je jim přiřazena. V žádném případě by ale neměly vyjadřovat, jakou velikostí či prostředky se na jejich naplnění budou ozbrojené síly podílet. Podíl ozbrojených sil na realizaci vojensko-politických ambicí je zpřesněn v požadavcích na ozbrojené síly, které definuje politická reprezentace a následně ve schopnostech ozbrojených sil, což je organizačně technická záležitost ozbrojených sil samotných.

Vojensko-politické ambice ČR v globálním měřítku

Tyto ambice budou vyjadřovat odhodlání ČR angažovat se i vojenskou silou kdekoli ve světě, zejména cestou podpory úsilí demokratických zemí, mezinárodních a dalších relevantních organizací k udržení nebo prosazení míru a stability, jako nezbytného předpokladu dalšího rozvoje a obrany občanů, materiálních a kulturních hodnot země.

(1) Zajištění spolehlivé obrany teritoria státu, občanů a majetku proti jakémukoli vnějšímu ohrožení.

Spolehlivá obrana země proti vnějšímu ohrožení bude i kolem roku 2030 prioritní vojensko-politickou ambicí ČR. Vzhledem k dnešní situaci (2008), která jasně dokumentuje rezignaci ČR na samostatnou organizaci a vedení obrany, což se týká i dalších srovnatelných zemí v Evropě, bude tato ambice realizována cestou kolektivního pojetí obrany. Velmi pravděpodobně dojde k prohloubení orientace a k podpoře obranných integračních trendů v rámci EU, při zachování tradičních euroatlantických vazeb. Z pragmatických důvodů bude ČR podporovat obrannou integraci a v ideálním případě i vznik ozbrojených sil Evropské unie (evropských ozbrojených sil). To může být základním předpokladem ke zvýšení operační účinnosti, celkové evropské a tedy i národní

¹ Ambice – úsilí, snaha vyniknout, uplatnit se, ctížádost; cíl, jehož má být dosaženo. Akademický slovník cizích slov.

obranyschopnosti a v neposlední řadě i předpokladem účelného vynakládání prostředků na obranu podle jednotného záměru a cíle.

Vzhledem ke geografické poloze země a možným ohrožením vojenské povahy lze předpokládat realizaci obrany vně teritoria státu, na periferiích EU/NATO, případně i na přístupech k teritoriu spojenců, což si vyžádá dostatečnou mobilitu ozbrojených sil.

Úvahy o vedení obrany bezprostředně na teritoriu ČR pravděpodobně nebude nadále potřebné rozvíjet, protože přenesení pozemních bojových operací na teritorium ČR by znamenalo uvažovat o selhání všech mechanismů kolektivní obrany, případně o porážce spojeneckého uskupení, včetně sil ČR, na periferii EU/NATO. Oproti tomu vedení vzdušných operací nebo jejich podpora ve vzdušném prostoru ČR a spojenců může být vysoce pravděpodobné.

Závěry promítající se do principů obrany:

- Obrana založena na kolektivním pojetí.
- Podpora obranných integračních trendů.
- Mobilita ozbrojených sil.
- Spoluzodpovědnost za obranu společného vzdušného prostoru.

(2) Věrohodný příspěvek k zajištění obrany teritoria spojenců.

Oprění obrany o kolektivní princip současně vyžaduje být věrohodným partnerem všem spojencům, nejen tedy parazitovat na výhodách, které kolektivní pojetí přináší, kde nejvýznamnější je snížení nákladů na obranu za současného zvýšení bezpečnosti země. Kolem roku 2030 již nemusí jít jen o dostatečně veliké vojenské kontingenty s širokým spektrem operačních schopností, ale i o sdílení vojenských schopností mezi partnery navzájem, o specializované schopnosti a podobně. Při hlubším prosazení integračních trendů v rámci EU a vytvoření nadnárodních ozbrojených sil pak může být věrohodným příspěvkem i dodržování platební kázně v příspěvcích na společné ozbrojené síly i umožnění využití prvků obranné infrastruktury na teritoriu státu pro potřeby společné obrany. Tato ambice se bude velmi sblížovat s ambicí předchozí (1), protože bezpečné teritorium spojenců je i prvořadým předpokladem bezpečného teritoria ČR, které bude více a více integrováno do společného prostoru.

I v této ambici a z obdobných důvodů jako v předešlé (1) bude kladen důraz na dostatečnou mobilitu ozbrojených sil.

Závěry promítající se do principů obrany:

- Vzájemně výhodné sdílení obranných schopností se spojenci.
- Specializované schopnosti (kontingenty dle účelu).
- Kooperace při obranných činnostech.
- Obranná infrastruktura využitelná spojenci.
- Finanční garance činnosti nadnárodních sil (v případě jejich vzniku).
- Mobilita ozbrojených sil.

(3) Příspěvek k udržení míru a stability ve světě.

I pro vzdálenější budoucnost je možno předpokládat pokračující a poměrně intenzivní zapojení ČR a jejích ozbrojených sil do aktivit přispívajících k řešení krizí ohrožujících mír a stabilitu ve světě.

Z geografického hlediska se velmi pravděpodobně bude zvětšovat vzdálenost zasazených sil od metropole a také podmínky v prostorech činnosti mohou být mnohem složitější, kladoucí vyšší nároky na živou sílu i na materiál, kterým bude vybavena. Jen velmi rámcově lze předvídat například reálné dopady klimatických změn a jejich vliv na podmínky vedení operací, ať již přírodní nebo sociální povahy.

Jedním z limitujících faktorů vedení mírových nebo stabilizačních operací bude i nadále mandát zasazených sil. Bez silného mandátu a podpory vyjádřené většinou zainteresovaných zemí je i malá naděje na úspěch. Získání a udržení silného mandátu může být rozhodujícím těžištěm celé operace ve strategické rovině.

Tradiční působení ozbrojených sil pod vlajkou OSN a v rámci NATO/EU může být překonáno i vznikem koalic ad hoc, či působením v uskupení pod vedením jiné vůdčí země, dnes ještě dosti těžce představitelné. Ale s vysokou pravděpodobností nebudou ozbrojené síly ČR působit samostatně, budou součástí vyššího nadnárodního uskupení sil. Podíl ozbrojených sil ČR na protiteroristických činnostech se v budoucnu může významně prohloubit, zejména formou rychle provedených, prostorově přesných a zpravidla i utajených operací speciálních sil proti zjištěným prvkům struktury teroristických organizací.

Závěry promítající se do principů obrany:

- Silný mandát a mezinárodní podpora.
- Vysoká mobilita a flexibilita sil.
- Fyzická a psychická odolnost.
- Technika a materiál uzpůsobený podmínkám zasazení.
- Uspokojení materiálních potřeb sil na velké vzdálenosti.
- Vysoká pohotovost k boji s terorismem.

(4) Podpora prosazení rozhodnutí mezinárodních bezpečnostních organizací.

K prosazení vlivu a zásadních rozhodnutí mezinárodních organizací, zejména OSN a Rady bezpečnosti a k vynucení jejich splnění se ČR může podílet na celé řadě aktivit. Vzhledem k tradiční struktuře ozbrojených sil ČR může jít o kontroly dodržování různých typů embarga na zemi a ve vzduchu, monitorování bezpečnostní situace a plnění přijatých závazků s využitím vojenských pozorovatelů, kontrola bezletových zón, kontroly odzbrojování stran po konfliktu (demilitarizace) apod.

Závěry promítající se do principů obrany:

- Respektování mezinárodních bezpečnostních organizací.
- Monitorování situací na souši a ve vzduchu.
- Připravenost k prosazení embarga i silou.

(5) Podíl na humanitárních intervencích a spravedlivém přístupu k pomoci.

S nárůstem počtu obyvatelstva Země, vyčerpáváním přírodních zdrojů, klimatickými změnami, ekologickými katastrofami i s nárůstem konfliktů nejrůznější povahy bude docházet k vyšší četnosti a rozsahu humanitárních krizí a katastrof. Účast ozbrojených sil ČR v humanitárních akcích bude přímo vynucena snahou řešit a předcházet přerůstání těchto situací do dalších a hlubších negativních doprovodných jevů, což mohou být masové migrační vlny, rozšíření nových ohnisek konfliktů i genocida určité části postiženého obyvatelstva.

Otevřená, cílená a spravedlivá distribuce humanitární pomoci tak, aby tato nemohla být zneužita jako součást mocenského boje nebo nezákonného obohacování, se velmi pravděpodobně stane významným úkolem ozbrojených sil.

Závěry promítající se do principů obrany:

- Humanitární intervence jako prostředek prevence hlubší krize.
- Zajištění spravedlivé distribuce humanitární pomoci.
- Prostředky vhodné pro podporu humanitární pomoci.
- Připravený personál.

(6) Ochrana a obrana zájmů ČR v zahraničí

Velmi pravděpodobně vzroste podíl ozbrojených sil na ochraně zastupitelských úřadů (ambasád), obchodních zastoupení a dalších institucí ČR v zahraničí, především v krizových oblastech a při nárůstu nepokojů s projevy nepřátelství.

S nárůstem počtů občanů působících trvale či dočasně v zahraničí vzroste i nutnost uvažovat o možnosti jejich ochrany a případné evakuace mimo oblasti krize nebo i zpět na území ČR. Protože obdobný zájem budou mít i spojenci, bude možné s nimi za určitých okolností a při zvážení priorit kooperovat.

Surovinové zdroje, přístupy k nim i možné blokování tradičních nebo nových obchodních tras a trhů, to vše se může stát předmětem vydírání, nátlaku a prosazení zájmů neslučitelných se zájmy ČR a jejích spojenců. V zájmu ČR bude podílet se na aktivitách, včetně vojenských, které povedou k eliminaci možnosti omezení nezbytných zdrojů trvale udržitelného rozvoje.

Závěry promítající se do principů obrany:

- Intervence ve prospěch úřadů a občanů ČR v zahraničí.
- Ochrana přístupů ke zdrojům a trhům.
- Nový typ kooperace se spojenci.
- Nárůst významu speciálních sil.

Vojensko-politické ambice ČR v regionálním měřítku

Budoucí hrozby i nevojenské povahy, ale spojené s kriminalitou a násilím, přelévající se mezi zeměmi či působící v několika zemích současně si mohou vynutit jejich zvládnutí společně silami několika zemí. Kooperace i na úrovni ozbrojených sil v regionálním měřítku může být velmi významným stabilizačním faktorem.

(7) Zvládání masových migračních vln a průvodních negativních jevů

Pravděpodobnost potřeby zvládat velké vlny masové migrace je poměrně vysoká. Probíhající změny klimatu, nerovnoměrný ekonomický vývoj, nedostatek potravin a vody velmi výrazně zesílí tlak imigrantů z jihu a jihovýchodu a pravděpodobně přesáhne schopnosti jednotlivých zemí zvládnout tuto situaci samostatně, jen nevojenskými prostředky. Ozbrojené síly, vzhledem ke geografické poloze ČR, mohou působit v součinnosti s partnery v příhraničních prostorech EU ke zvládnutí nekoordinovaného přílivu imigrantů nebo na teritoriu státu spolu se složkami ministerstva vnitra při řízeném pohybu a pobytu imigrantů.

Závěry promítající se do principů obrany:

- Zvládání migračních vln v součinnosti s partnery.
- Podíl na řízení imigrantů na teritoriu.

(8) Eliminace rozsáhlých hrozeb kriminální povahy, společně zejména se sousedy.

Narůstající potřeba ochrany a obrany společných kulturních a civilizačních hodnot si může při velkém rozsahu ohrožení vynutit i použití ozbrojených sil. Vznikající migrační tlak a vznik nových národnostních menšin, legálních i ilegálních sdružení apod., které mohou uznávat jiné kulturní a civilizační hodnoty a projevovat i otevřené nepřátelství tradičnímu uspořádání v evropském pojetí může být zdrojem vandalismu, destrukce kulturních a náboženských památek, škol, majetku i dalších institucí reprezentující tradice v regionu ČR. Vlny násilností a jiné negativní jevy se mohou přelévat mezi zeměmi nebo i zachvátit celé regiony.

Narůstající síla a mezinárodní propojování organizovaného zločinu, reprezentované zejména transportem drog, obchodem se strategickými materiály, zbraněmi i lidmi v řadě případů překročí možnosti složek ministerstev vnitra jednotlivých zemí i mezinárodních policejních organizací. To může vyžadovat i společný koordinovaný zásah ozbrojených sil, v některých případech až v regionálním měřítku.

Novým fenoménem se stávají kriminální činy v kybernetickém prostoru, a v budoucnu se tato tendence velmi pravděpodobně ještě prohloubí. Vzhledem ke komplexnosti kybernetického prostoru, do kterého jsou zapojeny i prostředky ozbrojených sil, vysoce integrované v národním i mezinárodním měřítku, lze předpokládat i jejich podíl na boji se zločinem v tomto prostředí.

Závěry promítající se do principů obrany:

- Regionální kooperace při ochraně a obraně společných hodnot.
- Podíl na boji s organizovaným zločinem i v regionálním měřítku.
- Ozbrojené síly využitelné při boji se zločinem v kybernetickém prostoru.

(9) Podíl na eliminaci rozsáhlých ekologických katastrof a průvodních negativních sociálních projevů.

Pravděpodobnost, že rozsáhlé živelní katastrofy a ekologické havárie zasáhnou území i více zemí je poměrně vysoká. Hlavním přínosem ozbrojených sil při jejich eliminaci je rychlost zásahu a do určité míry sladěná kooperace s ozbrojenými silami sousedů. Navíc ozbrojené síly budou i nadále disponovat celou radou prostředků využitelných k evakuaci, zásobování, detekci škodlivých látek apod.

I v budoucnu nelze vyloučit při živelních nebo ekologických katastrofách propuknutí rozsáhlých negativních sociálních projevů, jako je rabování, vykrádání různých objektů, násilí mezi obyvateli a další zneužívání vzniklé situace. Ozbrojené síly se mohou podílet na udržení veřejného pořádku a na dodržování zákonnosti kontrolou objektů nebo prostorů, případně jejich uzavřením pro volný pohyb osob, a to i na hranicích a ve spolupráci se sousedy.

Závěry promítající se do principů obrany:

- Podíl na udržení veřejného pořádku a zákonnosti.
- Podíl na záchraně lidských životů a majetku.
- Distribuce humanitární pomoci.

Vojensko-politické ambice ČR na národní úrovni

Veškerá rozhodnutí dotýkající se využití teritoria státu pro řešení otázek společné obrany, stanovení teritoriálních úkolů ozbrojeným silám za vojenského i nevojenského ohrožení státu budou i nadále v gesci národní vlády.

(10) Zajištění činnosti a podpora spojenců tranzitujících nebo působících na území státu.

Zajištění činnosti a podpory spojenců tranzitujících nebo působících na území státu bude i nadále v gesci národní vlády. Rozsah a kvalita poskytovaných služeb bude dána závazky ČR a mezinárodními ujednáními. Vzhledem k rozšiřujícímu se teritoriu NATO/EU a předpokladu vedení operací na periferiích se bude rozsah otázek pobytu spojenců na území státu spíše snižovat, naopak mohou vzrůstat požadavky spojené s tranzitem, využitím vzdušného prostoru a letišť.

Závěry promítající se do principů obrany:

- Využitelnost obranné infrastruktury spojenci.
- Organizační a materiální zabezpečení spojenců na území státu.
- Odpovídající stav dopravní infrastruktury.

(11) Účinné vojenské asistence k posílení vnitřní bezpečnosti

(a) Podíl na vnitřní ochraně a obraně, udržení pořádku a řízení chodu základních institucí nezbytných pro fungování státu.

Všechny otázky obrany a ochrany teritoria státu, jeho institucí a kritické infrastruktury při ohrožení vojenské povahy zůstanou i v budoucnu v gesci národní vlády, rozhodující roli sehraje ozbrojené síly.

Na eliminaci hrozeb nevojenské povahy, plynoucích z teroristických aktů, diverzí a jiných násilností se ozbrojené síly budou podílet posílením složek ministerstva vnitra a ochranou objektů důležitých pro zachování (udržení) základních funkcí státu, a budou přispívat k udržení veřejného pořádku.

V případě potřeby mohou ozbrojené síly vyčleňovat i nezbytné prostředky, zejména pro komunikaci, nouzové dodávky energie, zdravotnické kapacity i odborníky pro řízení některých institucí.

Závěry promítající se do principů obrany:

- Obrana a ochrana objektů a zařízení nezbytných pro chod státu.
- Podíl na udržení veřejného pořádku.
- Využití prostředků ozbrojených sil pro chod státu.

(b) Posílení složek záchranného systému.

Ozbrojené síly budou i v budoucnu využívány k posílení složek záchranného systému za situací, kdy rozsah ohrožení nevojenské povahy na teritoriu státu překročí možnosti prvků prioritně předurčených pro jejich eliminaci.

Závěry promítající se do principů obrany:

- Připravenost k posílení záchranného systému.
- Univerzálnější použití prostředků ozbrojených sil.

Ambice (1) a (2) budou i nadále zcela rozhodující v případě vojenského ohrožení země a velmi pravděpodobně budou realizovány současně. Při jejich naplňování bude realizace ostatních ambicí jen velmi málo pravděpodobná nebo budou naplňovány jen v nezbytně nutné míře. Mohlo by jít o částečné naplnění ambice (6) a (10) – (11). Naplňování ostatních ambicí v době míru (pro ČR a spojence) může být velmi rozmanité a probíhat i pro několik ambicí současně. Limitujícím faktorem zůstanou i v budoucnu zájmy a možnosti ČR.

Principy obrany

Principy² obrany vyjadřují základní, vůdčí myšlenky dotýkající se otázek zajištění bezpečnosti země s využitím ozbrojených sil. Definují, z čeho je potřebné vyjít při definování prvků systému obrany a jejich rozhodujících úkolů, co je prioritní a rozhodující pro naplnění cílů obrany země a jsou i zobecněním předchozích zkušeností z této činnosti, ať již pozitivních nebo i negativních.

Stanovení budoucích možných principů se navíc potýká s určitou mírou nejistoty prognóz vývoje v oblastech, které na jejich definování mohou mít rozhodující vliv. Proto i predikce možných principů obrany musí zůstat v relativně velmi obecné rovině, ale na druhou stranu dostatečně konkrétní, umožňující orientaci zvoleným směrem a zamezující nesprávný výklad.

Principy obrany je možné rozdělit na základní, tedy všeobecně platné a již dříve definované principy vojenského umění nebo strategie, které definovali klasikové jako Napoleon či maršál Foch. Dále je nutno definovat další principy odpovídající dnešnímu a budoucímu společenskému vývoji doma i ve světě, názorům na způsoby zajištění obrany, zdrojovým možnostem, kulturním tradicím, předpokládaným spojenectvím a podobně.

Základní principy obrany

*Základními principy strategie, tedy i strategie obrany státu, na kterých se téměř bez výhrad shodují uznávané autority jsou **ekonomie sil, volnost jednání a soustředění úsilí**. Tyto principy nacházejí uplatnění, s jistými modifikacemi, také v úrovni operační a taktické.*

(12) Ekonomie sil

Princip ekonomie sil bude i v budoucnu nacházet své plné opodstatnění a může být chápán v několika rovinách:

- (a) Zasazení sil do operací jen v nezbytném rozsahu a s podporou zajišťující splnění úkolu, ale i minimalizující náklady a ztráty. Tato rovina ekonomie sil bude do značné míry zajištěna zvládnutím koncepce vedení operací s požadovaným výsledkem (EBAO - Effects Based Approach to Operations).

² Princip – základní, vůdčí myšlenka, pravidlo, zákon pro poznání a jednání, to z čeho se vychází při budování určitého systému... Akademický slovník cizích slov.

- (b) Výstavba ozbrojených sil na pragmatickém základě, tedy k rozhodujícím úkolům plněným v době míru, i když může jít i o úkoly bojové, zejména mimo teritorium státu a k naplnění spojeneckých závazků v době míru.
- (c) Účinný systém mobilizačního a operačního rozvinutí pro případ možného vzniku rozsáhlého konfliktu ohrožujícího ČR a její spojence. Takový systém může umožnit snížení nákladů spojených především s údržbou nákladných a rozsáhlých obranných systémů, jejichž využití je v době míru velmi málo pravděpodobné a lze je pořídit v době do vzniku konfliktu (v čase daném varovnou dobou). Předpokladem je efektivní zpravodajství se schopností predikce doby napadení.

(13) Volnost jednání

Princip volnosti jednání vyjadřuje všechny snahy k eliminaci faktorů omezujících vlastní iniciativu a poddání se vůli protistrany. Může být chápán následovně:

- (a) Volnost v rozhodování o způsobu zajištění obrany, výstavbě ozbrojených sil a jejich použití. To musí být zajištěno odpovídající koncepcí obrany, legislativně i systémem mezinárodních smluv s dostatečnou volností garantující rozhodovací autonomii i v rámci bezpečnostních a obranných struktur, ve kterých ČR působí.
- (b) Zasazení sil jen v nezbytně nutné míře s dostatečnou zálohou sil a prostředků pro případ nutné reakce na změnu situace nebo jiný prostor či typ ohrožení. Se snižováním množství disponibilních sil a prostředků, v důsledku jejich zasazování, se současně snižuje i možnost realizace principu volnosti jednání.

(14) Soustředění úsilí

Princip soustředění úsilí je do jisté míry syntézou obou předešlých principů a může být vyjádřen v následujících rovinách:

- (a) Stanovení jasných priorit v orientaci obrany, výstavbě systému obrany a obzvláště ozbrojených sil, jakožto rozhodujícího prvku systému.
- (b) Použití ozbrojených sil k řešení rozhodujícího úkolu tak, aby nedocházelo ke tříštění úsilí, prodlužování zasazení, zvyšování zdrojové náročnosti, ztrátám apod. Další souběžně plněné úkoly je potřebné připouštět jen velmi uvážlivě.

Další principy obrany

Další principy obrany vychází ze zájmů ČR, možného vývoje bezpečnostního a operačního prostředí a další rozsáhlé škále různorodých vlivů, včetně vývojových trendů v celé řadě oblastí dotýkajících se bezpečnosti a obrany. Následující principy je potřebné chápat jako komplex vzájemně provázaných a mnohdy i podmiňujících se myšlenek, kdy vytržení jednotlivostí z celkového kontextu může způsobit nežádoucí deformace nebo i zcela zásadní nepochopení.

(15) Kolektivní obrana

Obrana ČR založená na kolektivním pojetí se i v budoucnu bude velmi pravděpodobně prohlubovat a to i v kontextu emancipačních snah EU v budování společných obranných schopností. Zdrojové možnosti státu nedávají možnost zajištění

samostatné a efektivní obrany a v budoucnosti nelze předpokládat žádnou výraznější změnu. ČR ale nebude moci jen pasivně brát to co je na kolektivním principu pozitivní, nýbrž se musí stát i důvěryhodným partnerem přispívajícím účinně ke společné obraně.

(16) Podpora integračních trendů

V kontextu kolektivního přístupu k zajištění obrany vyvstane nutnost a významný zájem ČR podporovat integrační trendy v evropském a euroatlantickém prostoru. Dále může jít případně i o prohlubování dalších vazeb s jednotlivými zeměmi, společenstvími zemí nebo i regiony, které uznávají civilizační hodnoty blízké ČR a jejím spojencům.

Vrcholem obranné integrace v evropském měřítku by se mohl stát vznik armády EU, řešící veškeré vojenské angažování mimo teritorium Unie a nezávisle na národních vládách.

(17) Sdílení obranných schopností

Trendy v oblasti obranných schopností malých zemí dokumentují jejich prudce se snižující možnosti realizovat samostatně plné spektrum operačních úkolů v rámci společných operací. Možnosti ČR udržet některé schopnosti v budoucnosti budou i nadále klesat, zejména z ekonomických důvodů, ale také z důvodů vysoké náročnosti na další, především lidské zdroje. Racionálním řešením se může stát právě sdílení některých obranných schopností, dotýkajících se například strategické přepravy, vzdušné palebné podpory a operační přepravy zasazených sil, některých logistických schopností apod. Sdílení obranných schopností bude ale vždy podmíněno ochotou partnerů a spojenců, kteří konkrétními schopnostmi disponují, se o ně dělit s ostatními.

(18) Kooperace a součinnost

Kooperace v otázkách obrany se do budoucna bude soustřeďovat zejména do oblasti společných obranných koncepcí a postupů při řešení konkrétních krizí, výzbrojních a modernizačních programů. Součinnost bude více ztotožňována se sladováním činnosti sil v operačních prostorech a bude i jednou z podmínek pro účinné sdílení obranných schopností.

(19) Mobilita a flexibilita

Princip vysoké mobility a flexibility plyne především ze snahy řešit problematiku obrany mimo teritorium státu a spojenců (mobilita) a v reakci na velmi širokou škálu hrozeb velmi rozmanité povahy, k čemuž budou muset být velmi rychle uzpůsobovány ozbrojené síly (flexibilita). Flexibilita se bude dotýkat otázek přípravy personálu, výzbroje, výstroje, ale například i otázek doktrinálních. Flexibilita je úzce spojena s univerzalitou použití ozbrojených sil.

(20) Podpora spojenců

Princip podpory spojenců se bude do budoucna více vázat i na obranu společných hodnot, silný mandát a bude jednou z podmínek realizace kolektivní obrany a podpory integračních trendů. V řadě případů může jít o podporu více v rovině politické a morální, než přímo o obranné aktivity spojené s operačním použitím vlastních sil. Navíc se může

stát určitou reciprocitou za deficity v obranných schopnostech, které ČR nebude moci zajistit.

(21) Obrana společných hodnot

Při předpokládaném dalším prohlubování ekonomických, sociálních, náboženských, kulturních a dalších rozdílů a zvyrazňujícím se snahám o prosazení protichůdných zájmů i silou, může obranné spojení založené na principu obrany společných hodnot nabývat nebývalého rozsahu a může se stát důležitým faktorem obranné integrace. Také nutnost interní obrany před násilím založeným na rozdílném pohledu na hodnotový systém a přelévající se mezi evropskými zeměmi může vést ke vzniku nových forem spojení, účelově orientovaných do této problematiky.

(22) Permanentní obrana vzdušného prostoru

Varování před napadením teritoria státu ze vzduchu s dostatečným předstihem, a to i v rozsahu operačně významném, zůstane i do budoucna velmi problematické a vyžádá si udržování odpovídajících sil a prostředků obrany vzdušného prostoru ve vysoké a nepřetržité pohotovosti. Pro zajištění dostatečné varovné a reakční doby bude účelné podporovat rozšiřování a zdokonalování nadnárodních systémů protivzdušné obrany.

(23) Jednota velení a řízení obrany

Naplnění principu jednoty velení a řízení obrany bude i nadále jednou z podmínek k realizaci principu soustředění úsilí. I v budoucnu bude nutností stanovení reálného cíle v úrovni vojensko-politické, jeho pochopení a ztotožnění se s ním na úrovni strategické, operační a taktické a následně společné řízení a velení k jeho realizaci na všech úrovních hierarchické struktury. Jen společné koordinované úsilí ve velení a řízení může zajistit racionální využití schopností ozbrojených sil i při omezování obranných výdajů a snižování celkových počtů.

(24) Efektivní zpravodajství

Zajištění odpovídajících informací o možném ohrožení bezpečnosti ČR a spojenců bude i nadále rozhodujícím faktorem úspěchu všech obranných opatření. Především informace pro podporu rozhodovacích procesů a včasnou reakci k zabránění přenosu konkrétních nepřátelských aktivit na území státu budou životně důležité. Velmi pravděpodobně bude pokračovat i trend v intenzivnější výměně zpravodajských informací, případně i v užší kooperaci zpravodajských služeb.

(25) Věrohodnost obrany

Princip věrohodnosti obrany má svoji funkci odstrašovací ve vztahu k protivníkovi, kde jde o použití všech dostupných prostředků pro vyjádření odhodlání bránit se s použitím všech obranných nástrojů. Další funkce se váže na spojence tím, že dokumentuje spolehlivé partnerství za strany ČR a je nezbytná pro realizaci principů kolektivní obrany a podpory obranným integračním trendům.

(26) Silný mandát

Angažování ozbrojených sil mimo teritorium státu a Aliance/EU bude i nadále vyžadovat působení pod silným mandátem mezinárodních bezpečnostních organizací a výraznou podporu dalších zemí, zejména z regionu předpokládaného zasazení. Jedině s podporou silného mandátu nemůže být zpochybňována legitimita vojenských intervencí a snížena pravděpodobnost ztráty podpory ze strany domácího obyvatelstva, tedy jednoho z těžišť podmiňujících úspěch zasazení.

(27) Spolehlivost obranné infrastruktury

Zdokonalování obranné infrastruktury a její spolehlivost je významnou podmínkou zajištění operačního manévru na teritoriu ČR i příspěvkem k zajištění strategického manévru na spojenecké úrovni. Obranná infrastruktura se bude i nadále významně podílet na podpoře spojenců v operacích a jejich pobytu na teritoriu státu.

(28) Pohotovost k akci

Velmi pravděpodobně budou vzrůstat nároky na pohotovost sil k zasazení ve velmi krátkých reakčních dobách, spíše než předem plánované, dlouhodobé (vleklé) a vyčerpávající působení v oblastech krizí a konfliktů. Pohotovost k akci se stává i jedním z aspektů přispívajícím k realizaci koncepce EBAO.

(29) Dostatečná technologická úroveň

K udržení výkonnosti ozbrojených sil odpovídající vojensko-politickým ambicím bude nezbytné zajistit i přiměřenou úroveň vojenských technologií, kterými budou vojska disponovat. Orientace na moderní technologie se může stát jednou z cest k eliminaci deficitu v lidských zdrojích a případně i ke snížení logistické náročnosti.

(30) Univerzalita použití ozbrojených sil

Prohloubení požadavků na vyšší univerzalitu v použití ozbrojených sil je do budoucna velmi pravděpodobné. Nepůjde jen o možnosti použití ozbrojených sil pro řešení ohrožení vojenské i nevojenské povahy, ale i vyšší schopnost působit v diametrálně odlišných operačních prostředích nebo ve prospěch zajištění chodu infrastruktury nezbytné pro zachování základních funkcí státu.

* * *

Výčet jakýchkoli principů, včetně principů obrany, je vždy do značné míry subjektivní záležitostí a významně závisí na úrovni poznání v době jejich definování. Ověření jejich správnosti je možné pouze praxí, což je dlouhodobá záležitost a v oblasti obrany mnohdy i velmi těžce uskutečnitelná. Přesto jsou snahy o nalezení a definování principů obrany užitečné, ať již jako zobecnění úvah nebo systematizace poznatků v jedné z významných oblastí přispívající k zajištění bezpečnosti země.

Závěr autorského kolektivu

Bezpečnostní prostředí v roce 2030 se svými charakteristikami nebude principiálně lišit od stávajícího stavu. Pravděpodobně však dojde ke zvýraznění významu některých bezpečnostních hrozeb nebo jejich negativního dopadu. Česká republika se bude nacházet vzhledem ke svému politickému a geografickému postavení ve středu evropské bezpečnostní architektury a bude z této situace profitovat. Na druhou stranu se zvýší tlak na její angažovanost při řešení globálních bezpečnostních problémů.

Národní zájmy České republiky, zejména životní národní zájmy, budou i nadále konstantními východisky pro tvorbu a provádění její bezpečnostní politiky. Přes pokračující politickou a bezpečnostní integraci evropského kontinentu lze předpokládat zachování suverenity státu v rozhodování v této sféře. Nepochybně však bude narůstat míra mezinárodní spolupráce, sdílení odpovědnosti i nákladů na bezpečnost.

Přestože pravděpodobně dojde k růstu rizika především u nevojenských hrozeb (terorismus, migrace, organizovaný zločin, epidemie a pandemie aj.), jehož eliminace je v kompetenci nevojenských složek státu, význam ozbrojených sil relativně naroste. Bude to dáno především projekcí rizik mimo teritorium České republiky a s tím související politickou potřebou dlouhodobé a přímé angažovanosti v zahraničí. Ozbrojené síly budou využívány v celém spektru dnešních činností, jejich četnost, intenzita a délka však pravděpodobně bude narůstat.

Bezpečnostní politika České republiky se i do budoucna bude soustřeďovat na maximálně efektivní obhajobu národních zájmů. Vzhledem k omezeným politickým, ekonomickým a vojenským možnostem našeho státu budou jejími logickými východisky a principy posilování multilateralismu, podpora integračních procesů a úsilí o maximální legitimaci bezpečnostních aktivit ze strany mezinárodních autorit, zejména OSN.

Budoucí operační prostředí bude komplexnější a více mnohostrannější než dnes. Úspěšné porozumění a řízení v tomto prostředí bude vyžadovat podstatné změny v plánování a provádění operací. Změna v jedné části operačního prostředí (systému) může mít nechtěné následky v jiných jeho částech. Operace budou mít pravidelně za následek určitý stupeň vedlejších účinků a úspěch vyžaduje vždy mít na paměti i problémy při řešení postkonfliktní situace.

Vývoj operačního prostředí bude nadále podtrhovat význam schopnosti vést větší množství menších, současně probíhajících operací ve velkých vzdálenostech od domácích základů včetně dlouhodobého udržení operací, často s malou nebo žádnou HNS. To s sebou přinese zvýšené nároky na logistické zabezpečení většího počtu současně nasazených sil. Větší část sil Aliance/EU/ČR bude muset být schopna nasazení a použití a být schopna rychlého přechodu mezi vedením bojové a nebojové činnosti. Celkové počty sil se budou pravděpodobně snižovat, ale snížení musí být doprovázeno odpovídajícími investicemi do zvyšování bojové účinnosti. Pro rozvoj struktury a schopností ozbrojených sil ČR bude významným určujícím principem komplementarita sil působících ve prospěch NATO/EU. Účinnost veškerých změn okolo roku 2030 bude do značné míry závislá jednak na možnostech technologického vývoje a zavádění jeho výsledků do vybavení ozbrojených sil, a jednak na možnostech logistického zabezpečení s globální působností, uskutečňovaném v reálném čase a integrujícím potřeby všech druhů ozbrojených sil.

Okolo roku 2030 bude velmi důležité, jak budou zvoleny oblasti, v nichž se ozbrojené

síly budou rozvíjet plynule (kontinuálně) a ty, které budou rozvíjeny skokem (diskontinuálně), v závislosti možnostech finančních (v případech narůstání ohrožení bez ohledu na dosavadní procenta HDP), personálních (nejen počty, ale i vzdělání), materiálních (nejen kapacita, ale i kvalita). Dále jak se bude rozvíjet evropská obranná integrace a postoje ČR při jednáních, které schopnosti budou dále rozvíjeny a které utlumeny a za jakých podmínek bude možné utlumené schopnosti znovu získat (čas, finance, osoby, materiál, výcvik) tak, aby nedošlo k ohrožení obranyschopnosti země.

Predikce trendů v oblasti lidských, finančních a materiálních zdrojů je založena na rozdílných možnostech. V oblasti materiálních a lidských zdrojů je možné jednodušeji vystopovat dlouhodobé trendy o nichž můžeme s velkou mírou pravděpodobnosti říci, že zde budou přítomné i v roce 2030. Jak materiální, tak lidské zdroje jsou předmětem dlouhodobého plánování a rozvoje. Jak bylo ukázáno výše, vývoj nové technologie a její uplatnění v praxi je otázkou na desetiletí a taktéž životnost vojenské techniky se počítá v řádu desítek let. Vzdělání a výcvik osob na vedoucí pozice v organizaci a vytvoření fungujících týmů taktéž trvá deset a více let.

Naopak oblast finančních zdrojů prochází poměrně rychlými změnami v závislosti na vnímání bezpečnostních hrozeb, mezinárodní i vnitropolitické ekonomické situaci. Právě úzké sepětí oblasti finančních zdrojů s politickou sférou téměř znemožňuje formulaci konkrétních dlouhodobých predikcí. Hořké zkušenosti z nedávné minulosti nám ukazují nestálost politické garance objemu finančních zdrojů vynakládaných na obranu ve střednědobém horizontu. Opakovaná očekávání vyššího rámce finančních zdrojů a následné vynucené přeplánování mělo negativní dopad na celou armádu.

Protože budoucí struktura i objem disponibilních zdrojů ozbrojených sil neodpovídá rostoucí asymetričnosti a dynamice bezpečnostních hrozeb bude nutné najít nové způsoby pro financování obrany a bezpečnosti. Určitým řešením může být idea Evropských ozbrojených sil a jejich financování ze společných zdrojů. Ozbrojené síly jsou dosud financovány z prostředků státního rozpočtu. V budoucnu se vedle rozpočtových zdrojů, které do veřejného sektoru poplynou, budou muset hledat nové formy, metody a způsoby aktivit, které umožní financovat i další nutné projekty spojené s poskytováním veřejných služeb ve veřejném zájmu, mimo subjekty veřejného sektoru.

Záruka udržitelnosti obrany v roce 2030 se bude odvíjet od dlouhodobé udržitelnosti všech disponibilních zdrojů ozbrojených sil, tedy i zdrojů finančních. Lze předpokládat, že vývoj vojenských výdajů nebude mít nijak výjimečně stoupající tendenci, ale spíše stagnující charakter a to jak v lokálním, tak i v globálním měřítku. Objektivní skutečnosti, zejména zhoršující se bezpečnostní situace, si může vynutit i zvýšení výdajů na obranu nebo hledání nových cest jejího financování.

Přes veškerou snahu autorského kolektivu lze s téměř absolutní jistotou konstatovat, že vývoj v oblasti bezpečnosti a obrany nebude totožný s prognózou, o kterou se pokouší tato publikace, na druhou stranu se realita v řadě oblastí může značně přiblížit uváděným závěrům. Právě proto byla zvolena poměrně velká míra obecnosti, aby umožnila naznačit směry, které mohou napomoci při orientaci v otázkách obrany a nalézt principy, jejichž realizace může přispět ke spolehlivému zajištění obrany státu. Přispěje-li toto nevelké dílo i k otevření širší diskuse o budoucích otázkách bezpečnosti a obrany, budou cíle autorského kolektivu naplněny.

Přílohy

Přehled použitých zkratk

ASEAN

Association of Southeast Asian Nations (Sdružení zemí jihovýchodní Asie)

CFSP

Common Foreign and Security Policy (SZBP, Společná zahraniční a bezpečnostní politika)

CIMIC

Civil – Military Cooperation (civilně - vojenská spolupráce)

CIS

Communication and Information System (komunikační a informační systém)

C4ISR

Command, Control, Communication, Computer, Intelligence, Surveillance, Reconnaissance (velení, řízení, spojení, výpočetní technika, informatizace, vojenské zpravodajství, sledování, rozpoznávání)

EBAO

Effects-Based Approach to Operations (operace s požadovaným výsledkem)

ENP

European Neighbourhood Policy (Sousedská politika EU)

ESDP

European Security and Defence Policy (EBOP, Evropská bezpečnostní a obranná politika)

HDP

Hrubý domácí produkt

HNS

Host Nation Support (podpora hostitelskou zemí)

ISTAR

Intelligence, Surveillance, Target Acquisition, Reconnaissance,

NEC

Network-Enabled Capability

NSIP

NATO Security Investment Programm (program bezpečnostních investic NATO)

OSCE

Organization for Security and Co-operation in Europe (OBSE, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě)

OPZHN

Ochrana proti zbraním hromadného ničení,

OSN

Organizace spojených národů,

ROE

Rules of Engagements – pravidla nasazení,

SCO

Shanghai Cooperation Organisation (ŠOS, Šanghajská organizace pro spolupráci)

ZHN

zbraně hromadného ničení.

Použitá literatura

The 15 major Spender countries in 2006 [online]. SIPRI, 2007 [cit. 2008-02-25]. 1 s. Dostupný z WWW: <http://www.sipri.org/contents/milap/milex/mex_major_spenders.pdf>.

AIDS ve světě [online]. BBC CZECH.COM – UNAIDS, 2008 [cit. 2008-02-25]. Dostupný z WWW: <http://www.bbc.co.uk/czech/specials/821_aids/index.shtml>.

Akademický slovník cizích slov. Praha: Academia, 1998, ISBN 80-200-0607-9.

BALABÁN, M., STEJSKAL, L. *Hlavní aktéři vývoje bezpečnostní situace ve světě v horizontu 2020 s výhledem 2050* (Sborník z workshopu 14. června 2006) [online]. Praha: Centrum pro sociální a ekonomické strategie, 2006 [cit. 2008-02-25]. 81 s. Dostupný z WWW: <http://www.ceses.cuni.cz/CESES-74-version1-061115_sbornik.pdf>.

BATTISTELLI, F. Peacekeeping and the Postmodern Soldier. *Armed Forces & Society*. Apr 1997, vol. 23, s. 467-484. ISSN 1556-0848.

DAVIS, P. K. *Effects-Based Operations: A Grand Challenge for the Analytical Community* [online]. RAND, 2001 [cit. 2008-03-15]. 95 s. Dostupný z WWW: <http://rand.org/pubs/monograph_reports/2006/MR1477.pdf>.

The DCDC Global Strategic Trends Programme 2007 – 2036 [online]. Third Edition. 2007 [cit. 2008-03-15]. 91 s. Dostupný z WWW: <www.skilluminati.com/docs/DCDC_Global_Trends_2007-2036.pdf>.

DERTOUZOS, J. N., GARBER, S. *Human Resource Management and Army Recruiting : Analyses of Policy Options* [online]. RAND, 2006 [cit. 2008-03-15]. 161 s. Dostupný z WWW: <http://rand.org/pubs/monographs/2006/RAND_MG433.pdf>.

Environment and Security in an International Context [online]. Studie NATO [cit. 2008-03-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.nato.int/ccms/s05.htm/>>.

Une Europe vieillissant risque de manquer de soldats. Le Monde: vol. 62, s. 62, 5. 10. 2006.

FIEBICH, M., KRÁSNÝ, A. Budoucí vojenské prostředí. *Obrana a strategie*. 2007, roč. 7, č. 1, s. 133-146. ISSN 1214-6463.

JANOŠEC, J. a kol. *Bezpečnost a obrana České republiky 2015 – 2025*. Praha: MO ČR – AVIS, 2005. 200 s. ISBN 80-7278-303-3.

GALATÍK, V. *Operační schopnosti při navrhování a plánování sil*. Přednáška. Brno: ÚSS UO, 2007.

GALATÍK, V. *Trendy rozvoje schopností ozbrojených sil*. Podkladová studie ÚSS/2005 –S – 003. Brno: ÚSS UO, 2005. 17 s., 2/29 příl.

GNESOTTO, N., GREVI, G. (eds.). *The New Global Puzzle. What World for the EU in 2025?* [online]. Paris: Institute for Security Studies, 2006 [cit. 2008-02-25]. 250 s. ISBN 92-9198-096-X. Dostupný z WWW: <http://iss.europa.eu/uploads/media/NGP_01.pdf>.

GRANT, Ch., VALAŠEK, T. *Preparing for the multipolar world: European foreign and security policy in 2020* [online]. London: Centre for European Reform, 2007 [cit. 2008-02-25]. 37 s. ISBN 978-1-901229-78-3. Dostupný z WWW: <http://www.cer.org.uk/pdf/e783_18dec07.pdf>.

KRÁSNÝ, A. Zamyšlení nad bezpečnostním vývojem ve vztahu k České republice. *Vojenské rozhledy*. 2005, roč. 14, č. 2, s. 3-14. ISSN 1210-3292.

KRÁSNÝ, A. Strategické pohledy na vojenské aspekty směrů vývoje bezpečnostního prostředí pro Českou republiku. *Obrana a strategie*. 2005, roč. 5, č. 1, s. 7-20. ISSN 1214-6463.

KRÁSNÝ, A., HREBÍČEK, M., GALATÍK, V. *Vojenské prostředí, schopnosti ozbrojených sil a prognózy dalšího vývoje*. Studie ÚSS/2005 – S – 2 – 032. Brno: ÚSS UO, 2005.

KRÁSNÝ, A., SOCHA, O. Operační prostředí. *Vojenské rozhledy*. 2007, roč. 16, č. 2, s. 51-65. ISSN 1210-3292.

KRÁSNÝ, A., SOCHA, O. Operace s efektivním účinkem. *Vojenské rozhledy*. 2008, roč. 17, č. 2. ISSN 1210-3292.

Long Term Vision EU. Brusel: MILITARY STAFF, 10150/06, 2006.

MANIGART, P. Risks and Recruitment in Postmodern Armed Forces: The Case of Belgium. *Armed Forces & Society*. Jul 2005, vol. 31, s. 559-582. ISSN 1556-0848.

MAZALOVÁ, V. *Řešení výsluhových náležitostí vojáků profesionální AČR*. (Disertační práce). Brno: Univerzita obrany, 2005.

MAZALOVÁ, V. Vliv bezpečnostní politiky a veřejných financí na finanční zdroje MO ČR. *Vojenské rozhledy*. 2007, roč. 16, zvláštní číslo, s. 114-123. ISSN 1210-3292.

Le monde se réarme-t-il? ARMÉES D'AUJOURD'HUI, n. 296/dec 2004-janv 2005, s. 46-48.

A more secure world: Our shared responsibility. Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change [online]. United Nations, 2004 [cit. 2008-02-25]. 141 s. Dostupný z WWW: < <http://www.un.org/secureworld/report2.pdf> >.

NEDBAL, J. Vojenské a veřejné výdaje a fiskální politika v ČR v 90. letech. *Vojenské rozhledy*. 2006, roč. 15, č. 1, s. 25-34. ISSN 1210-3292.

Organized crime [online]. FBI, 2008 [cit. 2008-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.fbi.gov/hq/cid/orgcrime/aboutocs.htm>>.

PERNICA, B. Česká republika a model zaměstnaneckých a dobrovolnických profesionálních ozbrojených sil. *Vojenské rozhledy*. 2006, roč. 15, č. 4, s. 143-146. ISSN 1210-3292.

RÝZNAR, B., MAZAL, J. Vybrané problémy rozvoje projektu „Voják 21. století“ a jeho ekonomické aspekty. *Vojenské rozhledy*. 2007, roč. 16, zvláštní číslo, s. 93-102. ISSN 1210-3292.

STRACHAN, H. (ed.). *The British Army, Manpower, and Society into the Twenty-first Century*. London: Frank Cass Publishers, 1999. 288 s. ISBN 0714680699.

Strategičtí velitelé NATO. *Strategická vize: Vojenská výzva*. SACO, SHAPE, Belgie a SACT, Norfolk, USA, 2004. Strategic Vision: The Military Challenge (By NATO's Strategic Commanders). NATO Public Information Office, 2004.

ŠMONDRK, J., JANÍČEK, K. Sociálně demografický vývoj v ČR a jeho odraz v AČR. *Obrana a strategie*. 2003, roč. 3, č. 1, s. 77-87. ISSN 1214-6463.

Transformace resortu ministerstva obrany České republiky. *Areport*, zvláštní číslo. Praha: MO ČR - AVIS, 2007. 31 s. ISSN 1211-801x.

VALOUCH, J. Současný stav a perspektivy v oblasti lidských zdrojů pro zabezpečení obrany ČR. In *Obrané zdroje 2006*. Brno: Univerzita obrany, 2006. s. 11-35. ISBN 978-80-7231-184-2.

ZETOCHA, K. Profesionální armády v 21. století: postmoderní společnost a služby vlasti. In ZETOCHA, K. a kol. *Obranné zdroje České republiky 2007*. Brno: Univerzita obrany, 2007. s. 21-39. ISBN 978-80-7231-306-8.

O autorech

Libor FRANK, PhDr., Ph.D., *1975. Absolvoval Fakultu sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně (obor politologie), v roce 2006 zde také úspěšně dokončil postgraduální studium; od 1999 vysokoškolský učitel katedry sociálních věd Fakulty velitelské a štábní Vojenské akademie v Brně; od 2000 Ústav strategických studií a od 2001 vedoucí Skupiny politických a sociálních studií ÚSS VA (dnes UO). V současnosti přednáší na Univerzitě obrany a Masarykově univerzitě. Účastník Mezioborového studentského programu - Open Society Fund Praha (HESP 1997-1999). Je absolventem kurzů Senior Course on Conflict Management (Uppsala, 2001) a Senior Course on Public International Law (Stockholm, 2001). Absolvoval European Security and Defence College – Pilot High Level Course 2004/2005. Člen redakční rady Central European Political Studies Review, předseda redakční rady časopisu Obrana a strategie, člen týmu Střediska bezpečnostní politiky FSV UK Praha, člen České společnosti pro politické vědy, člen Executive Academic Board - European Security and Defence College, individuální člen PfP Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes. Zabývá se především oblastí predikce vývoje bezpečnostního prostředí a analýzou bezpečnostních hrozeb a rizik.

Vlastimil GALATÍK, plk. gšt. (v z.) Ing., CSc., *1956. V roce 1980 ukončil Vysokou vojenskou školu pozemního vojska; 1980–86 velitelské a štábní funkce u tankového útvaru; 1986–89 postgraduální studium na VA; 1989–1992 interní vědecká aspirantura; 1993 kandidát vojenských věd; 1993–98 náčelník skupiny strategie, operačního umění a dějin vojenského umění katedry řízení obrany státu; 1996 absolvoval vyšší akademický kurz generálního štábu a v r. 1999 C.I.D. (Vševojskovou školu obrany) v Paříži. Od 1999 zástupce ředitele a od 2005 vědecký pracovník Ústavu strategických studií VA a UO v Brně. Zabývá se teorií vojenského umění, vojenskou strategií, operačním uměním a schopnostmi sil.

Petr HLAVÁČEK, Mgr., *1977. Absolvent Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v oboru politologie – evropská studia. V současnosti postgraduální student politologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Působí jako externí vyučující na Katedře politologie a evropských studiích FF UP v Olomouci, kde přednáší na téma politický systém Běloruska a opozice v nedemokratických režimech. Od roku 2007 působí na Ústavu strategických studií.

Antonín KRÁSNÝ, plk. (v z.) Ing. CSc., *1950. V roce 1976 absolvoval Vysokou vojenskou školu pozemního vojska; 1976–81 praxe u vojsk ve velitelských funkcích na taktickém stupni; 1984 ukončil postgraduální studium na VA; 1987 kandidát vojenských věd; 1984–96 pedagogický pracovník VA oboru všeobecná taktika; 1996–2001 štábní a řídicí funkce na operačním a strategickém stupni velení. Od 2001 vědecký pracovník Ústavu strategických studií VA a UO v Brně. Zabývá se problematikou vojenství, především otázkami bezpečnosti, strategie a operačního umění.

Veronika MAZALOVÁ, kpt. Ing. Ph.D., *1977. V roce 2001 vystudovala Vysokou vojenskou školu pozemního vojska; 2006 ukončila doktorské studium a obhájila disertační práci na téma „Sociální zabezpečení vojáků profesionální AČR“; 2004 náčelník ekonomické služby a 2005 vedoucí starší důstojník – specialista skupiny kontrolní a finančně právní Ekonomického odboru na Velitelství společných sil v Olomouci; 2006 odborný asistent skupiny studií zdrojů a procesů bezpečnosti a obrany na Ústavu strategických studií UO v Brně. Zabývá se otázkami řízení finančních zdrojů pro potřeby obrany státu.

Ivo PIKNER, pplk., Ing., *1963. V roce 1986 absolvoval VAAZ v Brně; 1986–1994 náčelník automobilní služby útvaru; 1995 – 2003 katedra vojenského zpravodajství a elektronického boje

VA Brno; 1996 praporní velitelský kurz vojenského zpravodajství a EB; 2003 brigádní štábní kurz vojenského zpravodajství a EB; 2001tříměsíční stáž na Royal Military College of Science v Anglii; 2006 vojenská mise ALTHEA na velitelství EUFOR na území Bosny a Hercegoviny - náčelník sekce operačního plánování CJ5; od 2006 zástupce ČR v pracovním týmu NATO RTA/SAS pro zpracování dlouhodobé vědecké studie „Joint Operations 2030“. Od prosince 2007 zástupce ředitele ÚSS. Zabývá se charakteristikami a tendencemi vývoje vojenství, vojenské strategie, operačního umění a taktiky. Specializuje se na vojenské zpravodajství, průzkum a použití zbraňových systémů v operacích.

Karel ZETOCHA, Mgr., *1977. Absolvoval Fakultu sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně obor politologie a obor mezinárodní vztahy a evropská studia. V současnosti je doktorandem téže fakulty. Přednáší na Masarykově univerzitě v rámci oboru bezpečnostní a strategická studia. Od roku 2007 působí na Ústavu strategických studií.

Recenzenti

Antonín Rašek, PhDr., * 1935. Absolvoval vojenské gymnázium, učiliště a akademii. Vystudoval dálkově filozofii a historii na Filozofické fakultě UK. Sloužil ve velitelských funkcích u letectva, pracoval ve vojenském tisku a ve společenských organizacích armády. V roce 1969 složil rigorózní zkoušky. Aspirantské studium věnoval sociologii. Po 21. srpnu 1968 z armády propuštěn a ze studia před promocí vyloučen. Za aktivity v Pražském jaru zařazen do seznamu akce Norbert. Po odchodu z armády pracoval jako poradce v sociologii řízení. Po listopadu 1989 rehabilitován, stal se civilním náměstkem ministra obrany (1990-92) a ředitelem Institutu pro strategická studia (1993). Podílel se na ustavení naší protichemické jednotky v Perském zálivu. Absolvoval kurs v NATO Defense College v Římě. Dosáhl hodnosti generálmajora. Po odchodu z armády se věnoval publicistice, vědeckovýzkumné činnosti a literatuře. V roce 1998 mu byla nabídnuta funkce místopředsedy vlády a ministra obrany, kterou odmítl. Pracuje ve Středisku bezpečnostní politiky Centra pro sociální a ekonomické strategie při Fakultě sociálních věd UK. Obdržel Cenu Jaroslava Jandy za přínos v oblasti bezpečnostní politiky České republiky. Napsal několik odborných knih, desítky studií a stovky článků ze sociologie řízení, armády, bezpečnosti a politiky. Je držitelem několika státních vyznamenání, literárních cen, publikoval osmnáct románů.

Oldřich SOCHA, plk. gšt. Ing., *1954. V roce 1979 absolvoval VVŠ PV ve Vyškově; 1984 ukončil postgraduální studium na VA v Brně, 1990 kurz VYSTREL, 1997 štábní kurz NATO, 1998 kurz pro práci ve velitelských strukturách NATO; 2003 kurz generálního štábu, 2006 kurz INFO OPERATIONS. Na přelomu let 1998 a 1999 byl pověřen vedením českého styčného týmu připravujícího vstup ČR do struktur velitelství AFNORTH. V roce 2001 se zúčastnil mise SFOR ve funkci náčelníka styčné sekce velitele SFOR pro Chorvatsko. Od roku 1974 do roku 2004 prošel velitelskými a štábními funkcemi u vojsk na stupni rota až divize. V současné době vykonává funkci zástupce ředitele operačního odboru – vedoucího oddělení operačního plánování SRDS-OS MO.